

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

ADEM BAYRAK

**DENETİMLİ SERBESTLİK KAPSAMINDAKİ
SEÇENEK YAPTIRIMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. CENGİZ ARIKAN**

KIRIKKALE-2013

ÖZET

Suç, yapılması toplum tarafından istenilmeyen ve yapıldığında ceza kanunlarında belirli bir yaptırıma tâbi tutulacağı belirtilen insan davranışlarıdır. Yaptırımlar, insanların birlikte yaşamaları için gerekli olan güven ve huzur ortamının teminatı işlevini görmektedir. Davranışının suç olduğu mahkemelerce tespit edilen kişiler hakkında yaptırım uygulanması, genel ve özel önleme ile toplumun suç ve suçludan korunmasına hizmet etmektedir. Genel önleme, suç işleme eğiliminde olan kişinin kendisini suç işlemekten alıkoymasını, özel önleme ise, suç işlemiş kişinin tekrar suç işlemesinin engellenmesini ifade eder. 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı TCK'nın 1'inci maddesinde; ceza kanunu ile kişinin hak ve özgürlüklerinin, kamunun düzeninin, güvenliğinin ve sağlığının, hukuk devletinin, çevrenin ve toplumun barışının korunmasının ve suç işlenmesinin önlenmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Sözü edilen amaçların gerçekleştirilmesinin araçları yani yaptırımlar, ceza ve güvenlik tedbirleridir. Cezalar, hapis ve adlî para cezaları; güvenlik tedbirleri ise, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, eşya ve kazanç müsaderesi, çocuklar, akıl hastaları, mükerrirler ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri ile yabancılar için sınır dışı edilmedir.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin kişiyi bazı yoksunluklara tâbi kıldığı, kişinin özgürlüğüne ve malvarlığına yönelik belirli sınırlamalar getirdiği açıktır. Ancak mahkeme tarafından, suç işleyen kişinin bir meslek veya sanat edinmesini sağlamak amacıyla belirli bir süre eğitim kurumuna devam etmesine, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmasına, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmasına, kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına, gözetim altında ücret karşılığında çalıştırılmasına veya uyuşturucu madde tedavisine tâbi tutulmasına ya da kişiye rehber görevlendirilmesine karar verildiğinde de özgürlüğün kısıtlanması söz konusu olmaktadır. Ceza ve güvenlik tedbirlerinin dışında yine suç karşılığı olarak seçenек ceza, tedbir veya yükümlülük şeklinde 5237 sayılı TCK'da yer verilen söz konusu bu

hükümler de tıpkı ceza ve güvenlik tedbirleri gibi toplumun suç ve suçludan korunmasına hizmet etmektedir.

Seçenek ceza, tedbir ve yükümlülükler; denetimli serbestlik teşkilatı tarafından yerine getirildiklerinden, denetimli serbestlik kararları olarak adlandırılmaktadır. Denetimli serbestlik kararları, suç işleyen kişi toplumdan dışlanmadan ve toplum içerisindeki kaynaklar kullanılarak yerine getirildiği için, hapis cezasının alternatifi olarak algılanmaktadır. Hâlbuki denetimli serbestlik kararları, cezanın bireyselleştirilmesi ile birlikte toplumun korunması ve suç işleyen kişinin iyileştirilmesi amacının gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan araçlardandır.

Modern toplumlarda denetimli serbestlik, suç ve ceza politikasında önemli bir yer bulmakta ve suç işleyen kişilerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasında başvurulan araçların başında gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, denetimli serbestlik kararlarının yaptırımlar sisteminde kendine özgü bir yerinin bulunduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmada, denetimli serbestlik teşkilatı tarafından yerine getirilen ve denetimli serbestlik hizmetlerinin bir parçası olan kısa süreli hapis cezalarına seçenek yaptırımların hukukî nitelikleri, çeşitleri, yaptırımlar sistemindeki yerleri ile yerine getirilmeleri inceleme konusu yapılmıştır. Konunun özgünlüğünün daha iyi anlaşılması bakımından öncelikle denetimli serbestliğin anlamı, amaçları, tarihçesi, ülkemizde kurulması ve görevleri üzerinde durulmuştur. Denetimli serbestlik teşkilatının ve hizmetlerinin suç ve ceza infaz politikasının bir parçası olduğu ve bu nedenle ceza kanunlarında denetimli serbestliğe ilişkin hükümlere yer verirken ve bu kararları yerine getirirken denetimli serbestlik kararlarının kişi özgürlüğüne müdahalesinin ve toplumun suç ve suçludan korunmasına katkısının göz önünde bulundurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Denetimli serbestlik, seçenek yaptırım, kamu hizmeti.

ABSTRACT

Crime is an undesirable human behavior for society and when it is committed, criminal laws shall be subject to sanctions. Sanctions, which are necessary for people to live together, function as guarantee of peace and security environment. Those criminal sanctions on the behavior of people who have been determined by the courts serve general and special prevention and the protection of society from crime and criminal. General prevention saves the tendency to commit crimes of the person committing the crime itself; special prevention saves the recommitment of the crime by the criminal. With Article 1 of Law No. 5237, dated 09.26.2004, rights and freedoms of the person with the criminal law, public order, safety and health, rule of law, protection of the environment and society peace and the prevention of crime is intended. Tools for the realization of the objectives mentioned are the sanctions and also penalty and security measures. Criminal penalties are the imprisonment and fines, deprivation of the use of certain rights in security measures, confiscation of goods and profits, security measures on children, the mentally ill criminals, legal persons and deportation for foreigners.

It is clear that penalty and security measures subject people to deprivations, specific limitations for individual freedom and their assets. However, the person who commits a crime in order to acquire a profession or art educational institution to continue a certain period, the prohibition of visiting certain places or doing certain activities, withdrawal of license and registration documents, working for public execution, execution under surveillance for a fee or drug therapy under supervision for a fee or appoint a guide is decided to made by the court is a restriction of freedom of the person in question. The choice of penalties and punishment for a crime other than security measures, in the form of action or liability on such provisions as reported in Law No. 5237 just society, such as crime and criminal penalty and security measures serve to protect.

Due to the fulfillment of the option punishment, measures and obligations by the probation agency, it is called as Probation decisions. Probation decisions, exclusion from society and the person who commits a crime within the community are met using resources to perceive as an alternative to imprisonment. Also the probation decision is needed to achieve the objective of improving crime the individualization of punishment and protection of society of person who commits a crime.

In modern societies, probation is finding an important place on crime and punishment policy and is referenced at the beginning of the methods which is used for treatment and social reintegration of persons who commit crimes. From this point, the probation system has a unique place where decisions are sanctions.

In this study, carried out by the organization of probation and probation services, the option of sanctions is part of the legal characteristics of short-term prison sentences, types, sanctions system satisfy the requirements in places have been dealt with. In terms of a better understanding of the uniqueness of the subject, it is focused on the means of probation and its objectives, history, aims, establishment in our country. Criminal probation and prison services organization and is a part of the policy and, therefore, when criminal laws contain provisions regarding probation and probation decisions of the person carrying out the decisions of the intervention of freedom and the protection of society, crime and criminals has been concluded that the contribution should be taken into consideration.

Keywords: Probation, alternative sanctions, public service.

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Denetimli Serbestlik Kapsamındaki Seçenek Yaptırımlar” adlı çalışmamı, ilmî ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

07 Ocak 2013

Adem Bayrak

ÖNSÖZ

Cezaların infazının yanı sıra suç işleyen kişilerin iyileştirilerek topluma kazandırılmaları, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında sosyal araştırma raporlarının hazırlanması, mağdur ve eski hükümlülere karşılaştıkları sorunların çözümünde destek olma gibi çeşitli görevleri bulunan denetimli serbestlik hizmetleri bugün artık birçok kurumu ilgilendirmekte ve denetimli serbestlik hizmetlerinin yerine getirilmesi kurumlar arası işbirliğini gerektirmektedir. Ülkemizde 2005 yılında teşkilatlanan ve sekiz yıldır faaliyet gösteren denetimli serbestliğe ilişkin konularda inceleme ve araştırma yapılması, denetimli serbestlik sisteminin geleceğinin şekillenmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Bu çalışmada, kısa süreli hapis cezaları yerine verilebilen seçenek yaptırımların denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yerine getirilmesi inceleme konusu yapılmaktadır. Karşılaşılan en önemli zorluk, ülkemizde yayınlanmış olan akademik kaynakların, ağırlıklı olarak suç ve ceza hukukuna ilişkin olmasıdır. Genel olarak infaz hukuku alanında, özel olarak ise, cezaların toplum içerisinde yerine getirilmesi konusunda, ülkemizdeki akademik kaynakların kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Suç işleyen kişinin eyleminin değerlendirilerek şüpheli, sanık ve hükümlü statüsünün soyut olarak belirlenmesine ilişkin yol ve yöntemlerin irdelendiği kadar, kişinin o anki ve ilerideki hayatını etkileyecek olan ceza, tedbir ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinin yol ve yöntemlerinin de irdelenmesinin gerekliliği açıktır.

Yeniden suç işlenmesinin önlenmesi ve suçtan caydırma konularının uzun yıllardır ceza sürelerinin kısalığı/uzunluğu üzerinden tartışıldığı ceza hukuku alanında bu tez çalışmasının cezaların yerine getirilmesi ve suç işleyenlerin toplum içerisinde denetlenerek iyileştirilmeleri bakımından gittikçe ilgi çekici hale gelen denetimli serbestlik konusuna ışık tutmasını temenni ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
KİŞİSEL KABUL	V
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

I. KAVRAM VE TANIM.....	3
II. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN DOĞUŞU ve TARİHİ ARKA PLANI	6
A. İngiltere.....	10
B. Amerika Birleşik Devletleri	12
C. Kıta Avrupası	13
D. Osmanlı İmparatorluğu	14
E. Türkiye Cumhuriyeti	19
III. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN AMACI ve KONUSU.....	23
IV. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN YARARLARI	27
V. ULUSLARARASI HUKUKTA DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ. 30	
A. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları	30
B. Mukayeseli Hukuk	33
1. İngiltere Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri	33
2. Fransa Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri	35
3. Almanya Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri	36
4. İtalya Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri.....	37
5. Amerika Birleşik Devletleri	
Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri	39

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

I. KURULUŞ VE TEŞKİLAT.....	41
A. Kuruluş.....	41
B. Teşkilat.....	43
1. Merkez Teşkilâtı	43
2. Taşra Teşkilâtı.....	44
II. DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ	48
A. Genel Olarak	48
B. Şüpheli, Sanık ve Hükümlülerin Toplum İçerisinde Denetimi, Takibi ve İyileştirilmesi	49
1. Adli Kontrol Tedbirleri	51
2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması	54
3. Seçenek Yaptırımlar.....	56
4. Hapis Cezasının Ertelenmesi	57
5. Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma.....	58
6. Uyuşturucu Madde Tedavisi ve Rehberlik	60
7. Etkin Pişmanlık.....	62
8. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezanın İnfazı.....	63
9. Koşullu Salıverilme	65
10. Hapis Cezasının Konutta İnfazı	67
C. Mağdur Destek Hizmetleri.....	68
D. Salıverilen Hükümlülere Yardım.....	71
E. Mahkemelere Yardımcı Olma.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK KAPSAMINDAKİ SEÇENEK YAPTIRIMLAR

I. SEÇENEK YAPTIRIM KAVRAMI	76
--	-----------

II. HUKUKÎ DÜZENLEMELERDE SEÇENEK YAPTIRIMLAR.....	78
A. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları	78
B. Birleşmiş Milletler Tokyo Kuralları	79
C. 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (Mülga)	80
D. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	81
III. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN HUKUKÎ NİTELİĞİ	83
IV. SEÇENEK YAPTIRIMLARA KARAR VERMENİN ŞARTLARI.....	86
A. Sanığın Kusurlu Olması.....	87
B. Sanığın Kişiliği	88
C. Sanığın Sosyal ve Ekonomik Durumu	89
D. Sanığın Yargılama Sürecinde Duyduğu Pişmanlık	90
E. Suçun İşlenmesindeki Özellikler.....	91
F. Hükmedilen Hapis Cezasının Kısa Süreli Olması.....	92
V. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN ÇEŞİTLERİ ve	
YERİNE GETİRİLMESİ	94
A. Genel Olarak	94
B. Hukukî Düzenlemeler	96
1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	96
2. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.....	98
3. 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu	99
4. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve	
Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük.....	100
5. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile	
Koruma Kurulları Yönetmeliği (Mülga)	102
6. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği	110
C. Seçenek Yaptırımlar ve Yerine Getirilmesi	113
1. Eğitim Kurumuna Devam Etme.....	113
2. Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan	
Yasaklanma	119
3. Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belli Bir Meslek ve	
Sanatı Yapmaktan Yasaklanma.....	125
4. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma.....	128

SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	144
ÖZGEÇMİŞ.....	153

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi (Yargıtay)
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CİHK	: Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DSHK	: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu
DSHY	: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği
DSYMKKY	: Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: madde
No.	: Numara
RG.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

Anayasamızın 19'uncu maddesine göre, herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir ve kimse, hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Ancak, yine aynı maddede kişinin hürriyetinin; güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi, kişinin yakalanması veya tutuklanması, bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için alınan tedbirin yerine getirilmesi hallerinde kısıtlanabileceği belirtilmiştir. Bu düzenlemeler, bir yönüyle kişi hürriyeti ve güvenliğini sınırlandırmakta, diğer yönüyle de kişilerin iyileştirilmelerine ve toplumun suç ve suçludan korunmasına hizmet etmektedir. Bu noktada, ceza hükmü içeren mahkeme kararlarının infazı ile ulaşılacak istenen amacın ne olduğu önem kazanmaktadır.

Çağdaş ceza infaz sisteminin temel amacı, suç işleyen kişilerin topluma kazandırılmalarını teşvik etmek, yeniden suç işlemelerini engelleyici etkenleri güçlendirmek, üretken, kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumlarını kolaylaştırmak, böylece özel ve genel önlemeyi sağlayarak toplumu suça karşı korumaktır.¹ Bu amaçları gerçekleştirmek konusunda birçok ülke, “denetimli serbestlik” teşkilatı ve hizmetlerini ceza infaz sistemlerine dâhil etmiştir.

Türkiye’de ise 2005 yılında, yeniden hazırlanan temel ceza kanunlarının yürürlüğe girmesi ile denetimli serbestlik hizmetlerine ilişkin görevler mevzuatımızdaki yerini almıştır. 5237 sayılı TCK’nın 50, 51, 58, 191, 221’inci maddelerinde; 5275 sayılı CMK’nın 109 ve 231’inci maddelerinde, 5395 sayılı ÇKK’nın 5, 19, 20 ve 36’ncı maddelerinde denetimli serbestliğe ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Nihayet 5275 sayılı CGTİHK’nın 104’üncü maddesinde denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kurulması öngörülerek denetimli serbestlik teşkilatının genel çerçevesi belirlenmiştir. Buna göre, cezaları

---

¹ 3/7/2005 tarihli ve 5402 sayılı DSHK’nın genel gerekçesinden.

ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverilme sonrası korunması, yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması ile salıverme sonrasında hükümlülere iş sağlanması, denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının genel görevleri arasında sayılmıştır.

Yapılan bu düzenlemeler ile denetimli serbestlik kurumunun ceza ve infaz mevzuatımızda yer alması sağlanmış ve hukukî temeli oluşturulmuştur. Bu düzenlemeler ile ceza adalet sistemi içerisinde yerini alan denetimli serbestlik hizmetlerinin 5402 sayılı DSHK ile kuruluş, görev ve çalışma esas ve usulleri düzenlenmiştir.

Denetimli serbestlik, ülkemiz uygulamasında aynı zamanda bir teşkilatın adı olmakla birlikte, kişilerin suç işlemesine neden olan davranışlarının düzeltilerek tekrar suç işlenmesinin önlenmesi, madde bağımlılarının iyileştirilmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi ve bu hükümlülere iş bulmalarında yardımcı olunması, suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardımcı olunması ve bu yolla toplumun korunması şeklinde tezahür eden, ceza adalet ve infaz sistemi içinde çok farklı alanlarda verilen hizmetler bütünüdür.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmada, öncelikle denetimli serbestlik kavramının tarihsel gelişimi ile birlikte günümüzde ifade ettiği anlamı ve uygulanma alanları üzerinde durulacak; sonra, ülkemiz denetimli serbestlik teşkilatı ve görevleri ile ceza adalet ve infaz sistemi içindeki yeri incelenecektir. Son olarak ise, kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak verilebilen yaptırımların hukukî nitelikleri ile denetimli serbestlik kapsamındaki seçenek yaptırımların çeşitleri ve yerine getirilmeleri incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK²

I. KAVRAM ve TANIM

Çağdaş ceza hukuk sistemlerinde, cezanın insan haklarına uygun yöntemlerle infaz edilmesi faaliyetinin en önemli kısmını, suçluların iyileştirilerek topluma uyumlarının sağlanması oluşturmaktadır. Ceza adaleti sisteminin iki amacından biri, suç, suç korkusunu ve onların sosyal ve ekonomik maliyetini azaltmaktır. Öteki amacı ise, suçlu insanı tümüyle yıkmak değil, ondaki suçluyu cezalandırmak, ama aynı kişideki insanı kazanmak olmalıdır.³

Hürriyeti bağlayıcı cezaların yanında günümüzde uygulama alanı oldukça genişlemiş bulunan suçluların iyileştirilmesi ile cezaların bireyselleştirilmesine ilişkin sistemlerden birisi, denetimli serbestlik sistemidir. Denetimli serbestlik sistemi, suç işleyen kişilerin topluma uyum sağlamalarını ve sosyal uyum süreçlerini kolaylaştıran alternatif bir ceza adaleti sistemidir.⁴

Denetimli serbestlik, kanunlarda tanımlanan ve mahkemeler tarafından verilen yaptırımların ve tedbirlerin toplum içerisinde uygulanması faaliyetidir. Suç işleyen kişinin cezasının infazı ile birlikte sosyal katılımını ve toplum güvenliğini sağlamayı hedefleyen denetim, rehberlik ve yardımı içeren bir faaliyet ve müdahale yelpazesini kapsamına almaktadır. Denetimli serbestlik, suçluların topluma yeniden

---

² Denetimli serbestlik konusunda daha geniş bilgi için bkz.; NURSAL, Necati; ATAÇ, Selcen, **Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)**, Ankara, 2006, KAMER, Vehbi Kadri, **Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 519-531, DÖNMEZER, Sulhi; ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Genel Kısım, C. III, Beta Yayınları, İstanbul, 1997, s. 2-9, İÇEL, Kayıhan, SOKULLU-AKINCI, Füsün; ÖZGENÇ, İzzet; SÖZÜER, Adem; MAHMUTOĞLU, Fatih S.; ÜNVER, Yener, **Yaptırım Teorisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s. 91-92.

³ YÜCEL, Mustafa Tören, **Yeni Türk Ceza Siyaseti**, İmge Kitabevi, Ankara, 2011, s. 55.

⁴ NURSAL-ATAÇ, s. 33.

kazandırılmaları ve bütünleşmelerindeki bütün kavramları içermektedir.⁵ Denetimli serbestlik konusunda, bazı ülkelerde topluma, bazılarında ise adalete dayalı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlarda özellikle kamunun korunması üzerinde durulmaktadır.⁶

Denetimli serbestlik, Anglo-Amerikan hukuk sisteminde, mahkemeler tarafından verilen hapis cezası dışındaki bağımsız yaptırımları ifade etmektedir. Mahkeme tarafından belirlenecek bir deneme süresinde suç işleyen kişiye, sosyal çevresinden koparılmadan toplumda kalma şansı verilerek, toplum düzenini sağlayan kurallara uyma isteğini ispat etme fırsatı sunulmaktadır.⁷

Denetimli serbestlik; şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapılarak, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi olarak da tanımlanabilir. 18.04.2007 tarihli (mülga) DSYMKKY'de denetimli serbestlik; mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulama olarak tanımlanmıştır.⁸ 05.03.2013 tarihli DSHY'de⁹ ise denetimli serbestlik; şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

---

⁵ **Avrupa Konseyi'nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları**, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Yayınları, Ance Matbaası, Ankara, 2012, s. 13.

⁶ MUTZ, Jürgen, Almanya Baden-Württemberg Adalet Bakanlığı Temsilcisi, 03-04 Mart 2007 tarihinde yapılan "Denetimli Serbestlik Altındaki Çocuklara Yönelik Çalışmalar ve Müdahale Programları Konferansı" açılış konuşmasından. Aktaran; KAMER, s. 4.

⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 33-34.

⁸ DSYMKKY (Mülga), m. 3.

⁹ RG., 05.03.2013-28578.

¹⁰ DSHY, m. 4/1-f.

Denetimli serbestlik; suç işleyen kişinin toplum içerisinde gözetimi ve denetlenmesi, suç işleyen kişiye verilen görevler ve getirilen kısıtlamalar dâhil hapis cezası ile ilişkili olmayan cezaların yerine getirilmesi ve suç işleyen kişinin daha doğru bir yaşam sürmesi suretiyle suç eyleminin bozmuş olduğu hukukî ve toplumsal ilişkilerin düzeltilmesi amacıyla kişiye bireysel yardım sağlanmasını ve kişinin ikna edilmesini kapsayan bir sistemdir.¹¹ Denetimli serbestlik, özellikle genç suçluların denetim altında tutularak topluma kazandırılmasının sağlanması şeklinde ifade edilebilir.¹² Denetimli serbestlik, ceza mahkemelerinde görülen bir hizmet olup, suçlu hakkında psiko-sosyal bir anket yapılmasını ve suçlunun toplumda denetimi ile tâbi tutulacağı kısıtlamaların koşullarını içermektedir. Suçluların toplumda denetimi; sosyal yardım yöntemlerinin uygulanmasını, suçlunun sorunlarının olumlu bir biçimde çözümlenmesine engel olan zorlukların giderilmesini, suçlunun çevresine uyumunu sağlamasını, sosyal ve hukuksal sorumluluklarını yerine getirmeye yöneltmesini kapsamaktadır.¹³ Denetimli serbestlik, belirli suçlular hakkında kamu davasının açılmasının veya duruşma yapılmasının ya da cezaya hükmedilmesinin şartlı olarak geri bırakılmasını, serbest bırakılan suçlu hakkında onun kişiliğini hedef tutan bir kontrol, denetim ve yönetim sisteminin uygulanmasını gerektirmektedir.¹⁴

Denetimli serbestlik; belirli suçlular hakkında usulüne uygun olarak mahkemeler tarafından hükmedilen ceza, tedbir ve yükümlülüklerin, denetimli serbestlik görevlilerinin denetimi altında toplum içinde çektirilmesi, mahkemenin en doğru karara ulaşmasına yardımcı olmak amacıyla suçlular hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi, tahliye sonrasında hükümlülerin iş ve meslek sahibi olmalarına yardımcı olunması, mağdurun suçtan kaynaklanan zararlarının giderilmesi, ceza, tedbir ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi sürecinde suçluya

---

¹¹ Çek Cumhuriyeti Probasyon Kanunu'nun 2'nci maddesi. Aktaran; SAĞIROĞLU, Mustafa, "Koşullu Salıverilme, Mükerrirlik, Özel İnfaz Usulleri ve Denetimli Serbestlik Sistemi ile İlişkileri", **Adalet Dergisi**, Yıl: 2006, Sayı: 24, s. 102.

¹² MUTZ, Jürgen, Almanya Baden-Württemberg Adalet Bakanlığı Temsilcisi, 03-04 Mart 2007 tarihinde yapılan "Denetimli Serbestlik Altındaki Çocuklara Yönelik Çalışmalar ve Müdahale Programları Konferansı" açılış konuşmasından. Aktaran; KAMER, s. 5.

¹³ YÜCEL, Mustafa Tören, **Kriminoloji-Suç ve Ceza**, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, 1986, s. 240.

¹⁴ TIRTIR, Mustafa, "Kişiye Özgü Tedbir", **Güncel Hukuk Dergisi**, Mayıs, 2007, s. 13.

psikolojik, sosyal, pedagojik veya tıbbi yardım ve danışmanlık sağlanması, hükümde öngörülen yükümlülükler uyulmaması halinde ise, denetimli serbestlik kararının hapis cezasına dönüştürülmesi esasları üzerine kurulmuş olan bir sistem olarak tanımlanabilir.¹⁵

Denetimli serbestlik, genellikle hapsedilmeyi içermeyen ve suçlunun toplum içindeki davranışlarını sınırlandıran koşullar getiren, mahkemeler tarafından verilen bir cezadır. Mahkeme, cezanın koşullarını değiştirme ya da suçlunun koşulları ihlal etmesi durumunda onu yeniden cezalandırma yetkisini saklı tutmaktadır.¹⁶

II. DENETİMLİ SERBESTLİĞİN DOĞUŞU ve TARİHİ ARKA PLANI

Denetimli serbestlik sisteminin tarihçesi, hürriyeti bağlayıcı cezaların ortaya çıkışı ve yaygın olarak uygulanmaya başlaması ile yakından ilişkilidir. Ortaçağda, günümüz anlamında ceza infaz kurumları bulunmamakta idi. O dönemde hücreler her şeyden önce bir tür mahkeme bekleme odasıydı, birini teminat almak için, ardından öldürmek için veya başka bir tarzda cezalandırmak için veya serbest kalabilmek için fidye ödesin diye kapatıyorlardı. O dönemde hücre, bir geçiş yeri idi. Hapis cezasının kendi başına bir ceza olacağı düşüncesi ortaçağa tamamen yabancıydı ve bu türden uygulamalar yoktu.¹⁷ Fransız filozof Michel Foucault, bu durumu şu şekilde örneklemektedir:

“Cezalandırma olarak hapisane on dokuzuncu yüzyıl başının keşfidir. On dokuzuncu yüzyılın ilk ceza yasası uzmanlarının metinlerine bakarsanız hapisaneler üzerine bölümlerine her zaman şöyle diyerek başladıklarını görürsünüz: ‘Hapisane geçen yüzyılda bilinmeyen bir cezadır.’
Ve ilk uluslararası cezaevi kongrelerinden 1847 yılında Brüksel’de toplanan

---

¹⁵ NURSAL-ATAÇ, s. 34.

¹⁶ LATESSA, E. J.; SMITH, P., **Corrections In The Community**, Anderson Publishing, 2011, s. 6.

¹⁷ FOUCAULT, Michel, **Büyük Kapatılma**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 105.

kongrede başkan şöyle diyordu: ‘Ben çok yaşıyım, fakat insanların hapisaneyle cezalandırılmadıkları, ama Avrupa’nın çeşitli işkencehanelerle, suçluların boyunlarına halka geçirilip insanlara seyrettirildiği yerlerle, giyotinlerle dolu olduğu, bir kulağını, iki parmağını veya bir gözünü kaybetmiş sakat insanların ortalıkta görüldüğü dönemleri hala hatırlıyorum. Mahkûmlar böyleydi. Şimdi bütün bunlar hapisanenin tekdüze duvarları ardına kapatıldı.’”¹⁸

16’ncı yy. sonlarında korkutma düşüncesi yerine suçlunun yeniden sosyalleştirilmesi ve iyileştirilmesi ceza hukuku alanında öne çıkan amaçlar olmuştur. Bu dönemde suçluların devlet tarafından eğitilerek iyileştirilmeleri amacıyla beden üzerinde uygulanan cezalar yerine özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların yerine getirileceği yapılar inşa edilmiştir. Günümüz anlayışına uygun ilk hapisane Hollanda’da (Amsterdam) 1595 yılında erkekler, 1597 yılında ise kadınlar için yapılmıştır. Buralarda tutulan suçluların çalıştırılarak iyileştirilmeleri ve eğitimleri hedeflenmiştir. 17’nci yy. başından itibaren Avrupa ülkelerinde özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar, savaşlar sonucunda artan serseri ve dilencilere karşı etkili bir araç olarak görülmüştür. Toplumun güvenliğini sağlamak amacıyla suç işleyenler ve serseriler ile birlikte akıl hastaları da hapisanelere kapatılmıştır.¹⁹ Bu dönemde hiç ayırım yapılmadan yaşlılar, sakatlar, çalışamayan veya çalışmak istemeyen kimseler, eşcinseller, akıl hastaları, müsrif babalar, hayırsız evlatlar hepsi birden aynı yere kapatılmıştır. Ancak 18’inci yy. sonunda ve 19’uncu yy. başlarında hapisaneye kapatılanlar arasında ayırım yapılarak akıl hastaları tımarhaneye, gençler ıslahevine ve suçlular ise hapisaneye konulmaya başlanılmıştır.²⁰

Hapisaneler 18’inci yy. sonuna kadar suç işleyenler ile birlikte serseriler, dilenciler ve akıl hastalarını muhafaza etme yeri olarak kullanılmıştır. Savaşların suçlu, serseri ve dilenci sayısını artırması ve aynı sebeple hapisanelere yeterince maddi kaynak sağlanamaması, buralarda hastalıklara ve ölümlere neden

---

¹⁸ FOUCAULT, (2011), s. 127.

¹⁹ DEMİRBAŞ, (2008), s. 103-105.

²⁰ FOUCAULT, (2011), s. 106.

olmaya başlamıştır. Bunların yanında hapisanede bulunanların büyük bir kısmının ucuz işgücü olarak görülmesi de suçluların yeniden sosyalleştirilmesi düşüncesinin ortadan kalkmasına ve hapisanelerde geriye doğru bir gidişe neden olmuştur.²¹ Henüz mahkûm olmamış kişilerin hapsedilmesine karşı çıkmış, pis ve mikroplu cezaevlerinde suçluların daha yargılanıp mahkûm olmadan öldükleri ifade edilmiştir.²²

18'inci yy.da, hukukun ve ceza adaleti sisteminin mantığa ve insan haklarına dayalı olması gerektiği savunulmuş, adil, eşit ve insancıl cezaların verilmesi önerilmiştir. Cesare Beccaria, 1764 yılında yayınlanan “Suçlar ve Cezalar Hakkında” adlı eserinde cezaların amacının, duyarlı bir varlık olan insanı üzüp bunaltmak veya daha önce işlenmiş olan bir suç işlenmemişcesine yadsımak, yok saymak olmadığını, aksine suç işleyen kişilerin topluma karşı zarar vermelerini engellemek ve başkalarının benzer eylemde bulunmalarını önlemek olduğunu ifade etmiştir.²³ Ceza, suça uygun ve ancak suçluyu engellemeye, suçu önlemeye yetecek kadar olmalıdır.²⁴ Bu yüzyılda, felsefi akımların etkisiyle suçluların ıslahı fikri yaygınlık kazanmıştır. Bedensel cezaların yerine, hapis ve çalışma cezalarının konulması için araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.²⁵ Bu dönemde hukukun ve ceza adaleti sisteminin nasıl yapılanması gerektiği konusunda hümanist bir yaklaşım sergilenmiş, cezayı haklı gösteren tek nedenin önleme olduğu belirtilmiştir: Özel ya da bireysel önleme suç işleyen kişi açısından söz konusudur. Suçta tekerrürü önler, suç işleyen kişiye suç işlemiş olduğu zaman duyduğu hazzı ortadan kaldırmaya yetecek kadar ceza verilmelidir. Genel ya da toplumsal önleme ise suç işleyenleri cezalandırarak olası suçlulara suç işlemenin bir şey kazandırmadığını gösterip onların suç işlemelerini önlemektir.²⁶

---

²¹ DEMİRBAŞ, (2008), s. 106-107.

²² SOKULLU-AKINCI, Füsün, **Kriminoloji**, Beta Yayınları, İstanbul, 1999, s. 119.

²³ BECCARIA, Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, (Çeviren: Sami SELÇUK), İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s. 69-70.

²⁴ SOKULLU-AKINCI, (1999), s. 111.

²⁵ KURT, Mehmet, **Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 19.

²⁶ SOKULLU-AKINCI, (1999), s. 116-117.

Hapishaneler kurulduğunda reform araçları olsun isteniyordu. Özgürlükten yoksun bırakma cezasının temel hedefinin mahkûmun yola getirilmesi ve topluma yeniden kazandırılması olduğu düşünülmüştür. Kapatmanın, ortamdan koparmanın, yalnızlığın, düşünmenin, zorunlu çalışmanın, sürekli gözetimin, ahlâki ve dinsel teşviklerin mahkûmları ıslah etmeye sevk edeceği hayal edilmiştir.²⁷ Ancak cezaevinden çıktıktan sonra tekrar suç işleyip cezaevine dönme nedenlerine ilişkin yapılan bir araştırmada; toplumun dışlanmış olması, çevrenin olumsuz bakışları, cezaevinden parasız çıkma ve yardım edecek kimsenin olmayışı, işsiz kalma, arzuladıkları bir iş bulamama, sabıkalı olma, cezaevi yaşamının yarattığı alışkanlık, dışarıya ayak uyduramama, parasızlık, cezaevi dışındaki hayal kırıklığı, suç işlemeyi alışkanlık edinmiş olma gibi nedenlerin yeniden suç işlenmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.²⁸

Hapishanelerde mimari ve insani reformların yapılmasına rağmen, özgürlüğü kısıtlayan cezaların suçluların iyileştirilerek topluma kazandırılmasındaki etkisinin tartışmaya açık olması, daha başka arayışlara gidilmesine yol açmıştır. Ceza hukukunda ıslah ve topluma kazandırma anlayışının ön plâna çıkması ile cezanın özel önleme niteliğinin kabul edilmeye başlanması, suç işleyenlerin kapatılmadan da denetlenebilecekleri ve cezalarının infaz edilebileceği fikrini doğurmuştur. Denetimli serbestliğe ilişkin ilk uygulama örnekleri de ceza hukukunun ve kanunlarının sertliğini gidermeye yönelik, cezaların bireyselleştirilmesi yolundaki adımlardı. Denetimli serbestlik sisteminin kökenleri Anglo-Amerikan hukukunun tarihi gelişiminde karşımıza çıkmakta olup, sistem zaman içinde Kıta Avrupası'na yayılmış, farklı uygulama usulleri ile kapsamı genişlemiştir.²⁹

Kelimenin tam anlamıyla kanıtlamak ya da test etmek demek olan denetimli serbestlik, 19'uncu yy.da yeni bir ceza tedbirini tanımlamak için kullanıldığında en belirli tanımına kavuştu. Suçlular, cezalandırılmak yerine denetimli serbestliğe yerleştirilip, iyi davranmalarını taahhüt ettikleri takdirde teste

---

²⁷ FOUCAULT, (2011), s. 124.

²⁸ KIZMAZ, Zahir, **Cezaevi Müdavimleri-İnatçı Suçlular**, Orion Yayınevi, Ankara, 2006, s. 310.

²⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 34.

tabi tutulacaklar ve iyi ve üretken bir hayat sürebileceklerini göstermek için onlara bir şans verilecekti. Tavsiyede bulunacak, yardımcı olacak ve arkadaşlık edecek denetimli serbestlik görevlisinin denetimindeki suçlular, denetimli serbestlik kararının koşullarını göz ardı ederlerse, tekrar mahkemeye çıkıp cezalandırılma ihtimaliyle karşılaşır. Denetimli serbestliğin gücü, “cezanın koşullu olarak ertelenmesi ile kişisel bakım ve mahkemenin sosyal hizmetler memurunun denetimine” dayanmaktadır. Farklı zamanlarda ve yerlerde bu iki bileşenlere farklı derecelerde önem verilmiştir. Anglo-Amerikan geleneğinde denetimli serbestliğin tanımlayıcı karakteristiği, suçluların toplum içinde denetimi olmuştur ve özellikle ortak hukuk geleneği yerine medeni hukuk geleneği olan diğer ülkelerde, cezanın koşullu olarak ertelenmesine vurgu yapılmıştır.³⁰

Bütün Avrupa’da 20’nci yy. başlarında ceza hukukundaki modern hareketlenme, toplumun suçlulara bakış açısı üzerinde devrimci etkisini göstermeye başlamıştır. Ceza hukuku, ortaçağın aksine, suçlu davranışa değil suçluya yönelmiş, suçlunun iyileştirilmesi ve toplumla yeniden bütünleşmesi amacıyla önleyici tedbirlere önem vermeye başlamıştır. Denetimli serbestliğin etki alanının yıllar içinde değişim ve gelişim göstermesinin nedeni, toplumdaki sosyal değişiklikler olmuştur.³¹

A. İngiltere

Hertfordshire gazetesi yazarı ve aynı zamanda İngiltere İçkiyle Mücadele Kilisesi (The Church of England Temperance Society-CATS) gönüllüsü olan Frederic Rainer (1836-1911), mahkeme önüne gelen suçlular için yardım eksikliği konusunda kaygı duyduğuna ilişkin 1876 yılında bir yazı yazarak bu konuda bir fon oluşturulması amacıyla mahkemeye beş şilin bir bağış gönderdiğini belirtmiştir. Yazısında “Suçtan sonra suç ve cezadan sonra ceza, ayağı bir kere kaymış birçok suçlu için kaçınılmaz görünmektedir. Kişinin geleceğini baş aşağı eden tutuklama

---

³⁰ CANTON, Robert, **Probation: Working with Offenders**, Taylor & Francis Group, 2011, s. 1.

³¹ NURSAL-ATAÇ, s. 42.

için hiçbir şey yapılamaz mı?”³² diye soran Rainer’e İngiltere İçkiyle Mücadele Kilisesi, alkolikleri ıslah amacı ile Southwark mahkemesine iki misyoner atayarak yanıt vermiştir. Atanan bu misyonerler alkoliklerin kendileri ile temasta bulunmaları ve rehberliği kabul etmeleri şartıyla serbest bırakılmalarına yönelik bir sistemi geliştirmek için mahkeme ile çalışmışlardır. Denetimli serbestlik görevlisi olarak adlandırılan bu misyonerler saygın ve dürüst kişiler arasından seçilmiştir. 1880 yılında mahkemede çalışan sekiz tam zamanlı misyonerin görevi, mesleki eğitim sağlayan barınakların açılması ve geliştirilmesidir. İyi bir ev ve işin, suçlu davranışını değiştirmede cezaevlerinden daha iyi ve daha etkili bir yol olduğu görülmüştür.³³

1887 yılında çıkarılan “İlk Defa Suç İşleyenlerin Gözetimi Kanunu” denetimli serbestlik görevlisi atanması konusunda, ülke çapındaki bütün mahkemelere izin vermiştir.³⁴ 1907 yılında çıkarılan “Suçluların Gözetimi Kanunu” denetimli serbestlik görevlilerine mahkeme nezdinde resmi görevli statüsünü vermiştir. Bu kanun ile mahkemelere suçluların bir ilâ üç yıl arasında bir deneme süresinde, denetimli serbestlik görevlisi gözetiminde kalmaları şartıyla cezalarını erteleme ve tahliye etme imkânı getirilmiştir. Bu kanun ile cezanın hangi şartlarda erteleneceğine, ertelemeden sonra nasıl bir denetim sistemi uygulanacağına ilişkin hükümler getirilmiştir. Önceki cezanın denetimli serbestliğin uygulanmasına engel olmayacağı belirtilerek mükerrer suçlulara da sistemin uygulanması mümkün hale getirilmiştir.³⁵ 2007 yılında, Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi denetimli serbestlik yoluyla suç önlemenin yüzüncü yılını kutlamıştır.³⁶

---

³² <http://www.catch-22.org.uk/Frederic-Rainer>, Erişim Tarihi: 07.11.2012.

³³ <http://www.dorset-probation.gov.uk/probation-history>, Erişim Tarihi: 07.11.2012.

³⁴ ROBINSON, Gwen; CROW, Iain, **Offender Rehabilitation-Theory, Research and Practice**, Sage Publications Inc., London, 2009, s. 24.

³⁵ NURSAL-ATAÇ, s. 36.

³⁶ <http://www.dorset-probation.gov.uk/probation-history>, Erişim Tarihi: 07.11.2012.

B. Amerika Birleşik Devletleri

Boston’lu bir ayakkabıcı olan John Augustus (1785-1858), denetimli serbestliğin (probation) babası ve ilk gerçek gözetim memuru olarak kabul edilmektedir. Probation; kanıtlamak ve test etmek anlamına gelen Latince “probare” fiilinden Augustus tarafından türetilmiş bir terimdir. Washington İçkiyle Mücadele Derneği’nin de aktif bir üyesi olan Augustus’un yoksul sarhoşların ve suçluların basit suçlardan dolayı, geçmişleri dikkate alınmadan zorunlu cezalar almaları dikkatini çekmiştir. Augustus, 1841 yılında parası olmadığı için cezasını ödeyemeyen ve bu nedenle hapse girmek üzere olan bir suçlunun kendi denetimi altında serbest bırakılması için hâkimi ikna etmiştir. Cezası üç hafta ertelenen suçlunun güvenini ve arkadaşlığını kazanan Augustus, iş bulmada ve ailesini geçindirmede suçluya yardım ederek ıslah olmasını sağlamıştır. Erteleme süresinin sonunda tekrar hâkim önüne çıkan suçludaki değişim ve gelişim mahkemenin de dikkatini çekmiştir. Mahkeme gözaltında bulunan daha başka suçluları da Augustus’un gözetimine almasına izin vermiştir. Onun bu uygulaması, suçluların çoğunun tehlikeli olmadığını ve tedaviye olumlu yanıt verdiklerini göstermiştir. Augustus, bu şekilde başladığı gönüllü denetimli serbestlik memurluğunu, 18 yıl yürütmüştür. Augustus, denetimli serbestliğin doğuşu ve ilk uygulaması olarak nitelendirilebilecek methodologyyla 1842-1858 yılları arasında 1.946 erkek, kadın ve gence hükmün ertelenmesinden sonra ıslah olabilmeleri amacıyla denetim sağlamıştır.³⁷ Augustus, bu denetim ve yardımları kapsamında hükümlüler adına 19.464 dolar kefalet ile 2.418 dolar para cezası ve mahkeme masrafı ödemesi yapmıştır. Augustus’un stratejisi, cezaevinden daha etkili ve yararlı bulunmuştur. Bugün John Augustus, denetimli serbestliğin babası olarak bilinmektedir.³⁸

Amerika Birleşik Devletleri’nde denetimli serbestlik konusundaki ilk yasal düzenlemeler, 1860’lı yıllarda Massachusetts eyaletinde yapılmıştır.³⁹ Daha

---

³⁷ <http://www.nyc.gov/html/prob/html/about/history.shtml>, Erişim Tarihi: 15.02.2012.

³⁸ ALARID, Leanna Fiftal, **Community-Based Corrections**, Wadsworth, Cengage Learning, 2013, s. 25.

³⁹ ROBINSON-CROW, s. 23.

sonraki yıllarda denetimli serbestlik adım adım diğer eyalet mevzuatlarına da girmeye başlamıştır. İlk olarak 17 yaşından küçükler hakkında kabul edilen denetimli serbestlik, 1878 yılında yetişkinler hakkında da uygulanmış, 1880 yılında çıkarılan bir yasa ile denetimli serbestlik sisteminin bütün ülkede uygulanması sağlanmıştır.⁴⁰

C. Kıta Avrupası

Kıta Avrupasında denetimli serbestlik sisteminin doğuşuna genel olarak bakıldığında, Hollanda'da ilk denetimli serbestlik sisteminin 1823 yılında başladığı görülmektedir. Sivil toplum tarafından cezaevlerinde bulunan mahkûmlara yönelik başlatılan ziyaret ve yardım faaliyetleri, 1870 yılında suç işleyen kişilere yardım faaliyetlerini de kapsamına almıştır. İsviçre'de 19'uncu yy.da kilise etrafında teşkilatlanan sivil toplum kuruluşları, cezaevlerinden tahliye edilen mahkûmlara yardım etmek suretiyle denetimli serbestlik hizmetlerinin ilk uygulamalarına başlamışlardır. Fransa'da 19'uncu yy.ın ikinci yarısında, kilise kaynaklı dernek ve kulüplerin, suç işlemiş kişilerle resmen çalışmasına izin verilmiştir. Bu kuruluşlar, suçlulara cezaevi ve tahliye sonrası süreçte yardımda bulunmaktaydılar.⁴¹

Başlangıçta ilk kez suç işleyen gençler için düşünülen bir tedbir olan denetimli serbestlik, daha sonra yetişkinlere ve mükerrer suçlulara da uygulanmıştır. Bütün Avrupa'da 20'nci yy. başlarında ceza hukukundaki modern hareketlenme, toplumun suçlulara bakış açısı üzerinde, devrim yaratan etkisini göstermeye başlamıştır. Ceza hukuku, ortaçağın aksine, suçlu davranışa değil suçluya yönelmiş, suçlunun iyileştirmesine ve topluma kazandırılmasına önem vermeye başlamıştır. Bu gelişmeler, kamuya yararlı bir işte çalışma veya diğer toplum esaslı ceza ve tedbirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.⁴²

---

⁴⁰ ÇOLAK, Haluk, **Güncel Ceza Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2005, s. 134.

⁴¹ NURSAL-ATAÇ, s. 41.

⁴² NURSAL-ATAÇ, s. 42.

D. Osmanlı İmparatorluğu

Osmanlı İmparatorluğu'nda suçluların ıslahı ve topluma kazandırılması amacıyla yapılan faaliyetlerin belirlenmesi için öncelikle suç ve cezalar sisteminin tarihi gelişim sürecine göz atmak gerekmektedir. 03 Kasım 1839'da Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda Padişah adına okunan Tanzimat Fermanı ile başlayan Tanzimat döneminde çağdaş ceza kanunları yapma çalışmaları görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat döneminden önce ceza hukukunun dayanakları; İslam Hukuku'nun yanı sıra, Kanunname denilen padişah fermanlarıdır. İslam Hukuku'nun tanımlamadığı suçlar, padişahın örfi yetkisine dayanılarak cezalandırılmaktadır.⁴³ İslam Hukuku'nda cezalandırmanın amacı, sırf suçluya acı çektirmek değildir. Aksine, bir kısım faydalarının bulunması ve zorunlu olması sebebiyle cezanın uygulanması kabul edilmiştir. İslam Hukuku'nda cezalandırmanın amaçları; genel ve özel önleme, mağdurun tatmini, toplumun korunması ve kefarettir (dünyevi cezanın ahiret cezasından mahsup edilmesi).⁴⁴

Tanzimat Fermanı'nda, ülke yönetiminde kanunların üstünlüğünün hâkim olmasının gerektiği vurgulanmıştır.⁴⁵ Can güvenliğinin, ırz ve namus, şeref ve mülkiyet haklarının korunması ilkelerine dayanan yeni kanunların çıkarılması öngörülerek kanun önünde eşitlik ilkesi ilân edilmiştir.⁴⁶ Tanzimat Fermanı'nın hukuk alanında getirdiği yeniliklerin sürdürülmesi imparatorluğun sona ermesine kadar, bazı duraklamalar hariç, devam etmiştir.⁴⁷

03 Mayıs 1840 tarihli "Ceza Kanunnamesi", Tanzimat Fermanı'nın ilânından kısa bir süre sonra ve fermanın ruhu doğrultusunda yürürlüğe konulan ilk

---

⁴³ ÜÇÖK, Coçkun; MUMCU, Ahmet; BOZKURT, Gülnihal, **Türk Hukuk Tarihi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 330.

⁴⁴ AVCI, Mustafa, **Osmanlı Ceza Hukukuna Giriş**, Mimoza Yayınları, Konya, 2008, s. 86-88.

⁴⁵ BİNGÖL, Sedat, **Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu, (Nizamiye Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve İşleyişi 1840-1876)**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1582, Eskişehir, 2004, s. 29.

⁴⁶ BİNGÖL, s. 30-31.

⁴⁷ ÜÇÖK-MUMCU-BOZKURT, s. 330.

kanun olmuştur.⁴⁸ Bu kanun tüm Osmanlı toplumunu içeren genel bir kanundur. Suç ve cezaların kanuniliği ile yargılamasız kimseye ceza verilemeyeceği ilkeleri doğrultusunda keyfi ceza vermeyi engelleyici hükümler getirmektedir.⁴⁹ Kanunda suçlar gruplara ayrılmakta, ölüm cezasını gerektiren eylemler sınırlanmaktadır. Cezalandırılması gereken bütün eylemler kanunda bulunmamakla birlikte, sayılan suçlara tek ve sabit bir ceza öngörülmektedir. Hâkimin cezayı azaltma ve artırma yetkisi bulunmamaktadır.⁵⁰

14 Temmuz 1851 tarihinde Ceza Kanunnamesi yerine “Kanun-u Cedit” isimli ceza kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu kanunda ilk defa tekerrüre ve iştirake ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Kısası gerektiren durumlarda suçlunun affedilmesinin devleti bağlamayacağı kabul edilerek kamu davası anlayışı benimsenmiştir.⁵¹ Bir önceki kanundan farklı olarak sahtekârlık, kalpazanlık, kız kaçırma, sarkıntılık, sarhoşluk ve kumarbazlık suçlarının da cezaları düzenlenmiştir.⁵² 1856 tarihli İslahat Fermanı’nda insan haklarını adaletin haklarıyla telif edebilmek için, sanıklar veya cezai tedibe müstahak olanların hapis ve tevkiflerine mahsus olan bütün hapishane ve nezarethanelerde, mümkün merteye az müddet zarfında ıslahına gayret edilmesi yoluna gidileceği, her halükarda hapishanelerde cismani ceza ve işkenceye asla müsaade edilmeyeceği, aksine hareket edenlerin Ceza Kanunnamesi hükümlerine göre yargılanıp cezalandırılacağı belirtilmiştir.⁵³

09 Ağustos 1858 tarihinde “Ceza Kanunname-i Hümayûnu” adlı ceza kanunu yürürlüğe girmiş ve imparatorluğun sonuna kadar yürürlükte kalmıştır. Bu ceza kanunu kendisinden önce hazırlanmış ve uygulanmış bulunan 1840 ve 1851

---

⁴⁸ HEYD, Uriel, “Eski Osmanlı Hukukunda Kanun ve Şeriat”, (Çeviren: Dr. Selahattin EROĞLU), **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 26, Sayı: 1, Yayın Tarihi: 1984, s. 651.

⁴⁹ BİNGÖL, s. 37.

⁵⁰ ÜÇOK-MUMCU-BOZKURT, s. 343.

⁵¹ ÜÇOK-MUMCU-BOZKURT, s. 344.

⁵² CİN, Halil; AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Türk-İslam Hukuk Tarihi**, C. I, Timaş Yayınları, İstanbul, 1990, s. 344.

⁵³ AKGÜNDÜZ, Ahmet, **İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı, Kamu Hukuku (Anayasa-İdare-Ceza-Usul-Vergi-Devletler Umumi)**, C. I, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2011, s. 432.

tarihli ceza kanunlarından önemli farklılıklar göstermektedir. 1858 tarihli Ceza Kanunu hem sistem, hem de içerik olarak özellikle 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'na dayanmaktadır.⁵⁴

Eski ceza hukukumuzun temeli; had, cinayet (kisas ve diyet gerektiren suçlarda) ve ta'zir cezaları olmak üzere üçlü bir ayırma dayanmaktadır: Had tabiri, hem suç hem de ceza için kullanılmaktadır. Bu çeşit suç ve cezalarda tam anlamıyla kanunilik ilkesi geçerlidir. Had cezasını gerektiren suçlar yedi tanedir: Zina, iffete iftira, içki içmek, hırsızlık, yol kesme, dinden dönme ve isyan. Had cezaları ise sopa (kırbaç), sürgün ve hapis (bir yıl süreyle veya tövbe edinceye ya da müslüman oluncaya kadar), taşlayarak öldürme (recm), kırbaç, şahitliğin kabul edilmemesi, malın tazmini, el ve ayak kesme, idamdır. Cezayı infaz yetkisi, padişah veya vekili olan sadrazama aittir.⁵⁵

Cinayet suçları, insanın canına ve azasına yönelik yasak olan müessir fiillere denilmektedir. Bu suçların cezaları ise kısas, diyet (maddi tazminat), mirastan mahrumiyet, kefarete (köle azad etme veya iki ay oruç tutma), ta'zirdir. Cinayet suçlarında cezayı infaz yetkisi mirasçılar ve velilere aittir. Ancak kısas cezaları padişahın onayı ile sadrazam tarafından infaz edilmektedir.⁵⁶

Ta'zir suç ve cezaları ile had ve kısas cezaları dışında kalan Kur'an ve sünnet tarafından tesbit edilmemiş suç ve cezalar ifade edilmektedir.⁵⁷ Ta'zir; çevirmek, reddetmek, mutlak tedip ve ıslah etmek anlamlarına gelmektedir. Dini ve ahlâki esasların korunması ile hukuk düzeninin ihlalinin önlenmesini sağlayacak tedbir ve müeyyidelerin geliştirilip uygulanması konularında devlete geniş bir görev ve yetki alanı bırakılmıştır. Had ve cinayet suçları dışında kalan fiillerin ne derece suç olduğu ve hangi tür müeyyide ile cezalandırılacağı genel ilke ve gayeler

---

⁵⁴ GAYRETLİ, Mehmet, "1858 Osmanlı Ceza Kanununun Kaynağı Üzerindeki Tartışmalar ve Bu Kanuna Ait Bir Taslak Metnin Bir Kısmıyla İlgili Değerlendirmeler", <http://www.e-akademi.org/makaleler/mgayretli-2.pdf>, Erişim Tarihi: 18.02.2012.

⁵⁵ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 317-324.

⁵⁶ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 325-331.

⁵⁷ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 331.

doğrultusunda belirlenir ve uygulanır.⁵⁸ Birinci grup ta'zir suçları kesin yasak kabul edilen eylemlerdir. Kesin yasak kabul edilen eylemlerin ilk bölümünü had ve cinayet suçlarının unsurlarının tam olarak gerçekleşmemesi halinde eylemin ta'zir suçu kabul edilmesi oluşturmaktadır. Kesin yasak kabul edilen eylemlerin ikinci bölümü; ölçü ve tartıda hile yapılması, yalancı şahitlik, faiz, sövme ve hakaret, rüşvet, bazı yasak yiyecek ve içeceklerin yenilmesi ve içilmesidir. İkinci grup ta'zir suçlarını ise aslında yasak olmadığı halde kamu yararı ve düzeni açısından yasak kabul edilen eylemler oluşturur: Trafik ve askeri disiplin kurallarına uymamak, ihracat ve ithalat yasaklarına uymamak gibi. Ta'zir cezalarını ise idam, sopa (celd), hapis, sürgün (nefy), öğüt verme (va'z), kınama, tehdit, teşhir, mağdurdan özür diletme,⁵⁹ tazmin, para, kürek, prangabendlik, kalebendlik cezaları oluşturmaktadır.⁶⁰ İslam Hukukunda kişinin haklarını ve kamu düzenini çok yakından ilgilendiren önemli suçların cezaları tespit edilmiş, ta'zir suçlarının cezalarını tespit etme yetkisi ise belli esaslar çerçevesinde zamanın yasama organına bırakılmıştır.⁶¹ Ta'zir suçlarında cezanın belirlenmesi konusunda hâkime büyük bir takdir hakkı tanınmıştır. Ta'zir cezalarının, had miktarının en azına ulaşmaması gerekmektedir.⁶² Ta'zir suçlarında idam, sürgün, hapis ve sopa gibi cezaları infaz yetkisi sadrazama; para cezaları ve ihtar gibi küçük cezaları infaz yetkisi ise mülki amirlere (beylerbeyi, sancakbeyi, subaşı) aittir. Hiçbir ceza kadının kararı ve ilâmı olmadan infaz edilemez.⁶³

Eski ceza hukukumuzda hapis cezası, süreli hapis ve süresi belli olmayan hapis olmak üzere iki çeşittir. Süreli hapis cezasının en azı bir gündür. En çoğunun sınırını belirleme yetkisi zamanın yasama organındadır. Tövbe edinceye kadar hapis cezasında ise süre önceden belirli değildir. Tanzimat döneminde çıkarılan ceza kanunları asli ceza olarak hapis cezasını kabul etmişlerdir.⁶⁴ İslam hukukçuları hapis cezasının had ve cinayet suçlarında tamamlayıcı, ta'zir suçlarında ise asli ceza olarak

---

⁵⁸ AKBULUT, İhsan, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, Sayı: 1, Yıl: 2003, s. 179.

⁵⁹ AVCI, s. 148.

⁶⁰ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 333-336.

⁶¹ AKBULUT, s. 179.

⁶² AKBULUT, s. 179.

⁶³ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 337.

⁶⁴ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 335.

uygulanabileceğini kabul etmişlerdir. Kendisine uygulanan bütün cezalara rağmen suça ve topluma zarar vermeye devam eden suçlular ıslah oluncaya veya ölünceye kadar hapsedilir. Hapis cezası ile suçlunun toplumdan tasfiye edilmesi ve tehlikesinin önlenmesi amaçlanmıştır. Suçlunun tahliyesi iyi halli olma şartına bağlanmıştır.⁶⁵

Eski ceza hukukumuzda sayılan cezalardan sürgün, zaptiye memuru tarafından göz hapsine alınmak ve kalebentlik cezaları günümüzdeki denetimli serbestlik sistemine konu edilebilecek nitelikteki cezalardır.⁶⁶ Sürgün cezası, suçlunun başkalarını da suça teşvik etmesi halinde başvurulacak bir cezadır.⁶⁷ Sürgün yerlerinin mutlaka devletin sınırları içerisinde olması gerekmektedir. Sürgün cezası, üç aydan üç yıla kadar süreli olabileceği gibi, sürekli de olabilmektedir. Sürgün cezası cinsel suçlarda genellikle bir yıl olarak uygulanmıştır. Sürgüne gönderilenler kısıtlama altına alınmazlar ve mallarını istedikleri gibi kullanabilirlerdi. İstedikleri işte çalışabilir, aileleriyle birlikte orada yaşayan herkes gibi özgür bir biçimde yaşayabilirlerdi. Ancak sürgün edildikleri yerden ayrıldıklarında hapis cezası ile cezalandırılırlardı.⁶⁸

Zaptiye memuru tarafından göz hapsine alınmak cezasına mahkûm edilen kişi, bulunmaktan men edildiği yerde ikamet edemezdi. Asıl cezasını tamamlayıncaya kadar yasaklanan yerin dışında herhangi bir yerde ikamet edebilir ve oraya gidene kadar yol üzerindeki yerlerde kalabilirdi. Kişi ikamet edeceği yer ile bu yere giderken geçeceği yerleri zaptiye memuruna bildirir ve kendisine bir yol tezkeresi verilirdi. Kişi söz konusu yere vardığında, bu tezkereyi oradaki zaptiye memuruna 24 saat içerisinde vermek zorundaydı. Kişi bu yükümlülüğe uymayıp başka bir yerde ikamet eder veya tezkerede belirtilen yoldan başka bir güzergâhı takip eder ya da 24 saat içinde zaptiye memuruna bildirimde bulunmaz ise 24 saatten bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılırdı. Sürgün cezası ve zaptiye nezareti altında

---

⁶⁵ AVCI, s. 140.

⁶⁶ YAVUZ, A. Hakan, "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 26, Sayı: 100, Mayıs-Haziran, 2012, s. 319.

⁶⁷ GÖKCEN, Ahmet, "**Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri**", İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987, s. 67.

⁶⁸ YAVUZ, s. 320.

bulundurma cezası ile amaçlanan, mahkûmun yeniden suç işlemesinin önlenmesiydi.⁶⁹

Kalebentlik cezası ise hapis ve sürgün cezalarının birleşiminden oluşmaktadır. Kişi devletin belirlediği kalelerde tutulmaktadır.⁷⁰ Kalebentlik, kalede hapis olarak kalmak anlamına gelmektedir. Kalebentlik cezası, üç yıldan beş yıla kadar süreli olabileceği gibi, ölünceye kadar da sürebilmekteydi. Kalebentlik cezasının hangi kalelerde çektirileceği kanunlarla belirlenmişti. Devlete fazla masraf olmaması için ceza en yakın kalede yerine getirilirdi. Kalebentlik cezası ile cezalandırılan kişi, kale içerisinde özgür bir kimsenin sahip olduğu hakların hemen hemen tamamına sahipti. Ancak asayişin sağlanması veya firarın önlenmesi için kale içinde ve çevresinde bulunan memurlar gerekli tedbirleri alabilirlerdi.⁷¹

İngiltere ve Amerika'da genellikle alkol ile mücadele amacıyla başlanılan suç işleyen kişilerin toplum içerisinde cezalarının infazı, denetimi ve ıslahına ilişkin yöntemlerin, hemen hemen aynı yıllarda çıkarılan Osmanlı İmparatorluğu ceza kanunlarında sürgün, zaptiye memuru tarafından göz hapsine alınmak ve kalebentlik şeklinde yer aldığı görülmektedir. Ancak kilise ve sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla kısa zamanda teşkilatlanmasını tamamlayan İngiltere ve Amerika'dan farklı olarak denetimli serbestlik, ancak 2005 yılında ülkemizde teşkilatlanabilmiştir.

D. Türkiye Cumhuriyeti

Cumhuriyet dönemine bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu zamanında uygulanan sürgün cezasının 01.03.1926 tarihli ve 765 sayılı TCK'da yer aldığı görülmektedir. 765 sayılı TCK'nın 11'inci maddesinde, cezalar arasında sürgün cezası da sayılmakta; 18'inci maddesinde sürgün cezasının, gerek suçun işlendiği ve gerek suçtan zarar gören kişi ile suçlunun oturduğu yerlerden en az 60 kilometre

---

⁶⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 278.

⁷⁰ CİN-AKGÜNDÜZ, s. 335-336.

⁷¹ YAVUZ, s. 321.

uzaklıkta bulunan ve mahkeme tarafından belirlenen bir şehir veya kasabada suçlunun oturmaya mecbur tutulmasından ibaret olduğu belirtilmekte idi. Sürgün cezası, 13.07.1965 tarihli ve 647 sayılı CİHK'nın Geçici 2'nci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Buna ilişkin gerekçede sürgün cezasının, insan haysiyetine uygun görülmemesi ve hükümlüyü sefaletle maruz bırakması sebepleri ile bütün medeni memleketler tarafından peyderpey kaldırılmakta olduğu ifade edilmiştir.⁷²

765 sayılı TCK'da yer alan ve denetimli serbestliğe konu edilebilecek olan diğer bir yaptırım ise emniyeti umumiye nezareti altında bulundurma ceza ve tedbirleridir.⁷³ Emniyeti umumiye nezareti altında bulundurma, 765 sayılı TCK'nın 28'inci maddesinde ferî ceza olarak, 32'nci ve 101'inci maddelerinde ise tedbir olarak düzenlenmiş idi. Ferî ceza olarak emniyeti umumiye nezareti altında bulundurmaya hükmedildiğinde kişi, asıl cezası infaz edildikten sonra on beş gün içinde hangi mahalde ikamet etmek istediğini yetkili kolluk makamına bildirmeye mecburdu. Aynı zamanda kişi, kendisine yapılan uyarı ve ihtarlara uymakla da yükümlüydü. Kolluk makamı, kişinin nezarete tâbi olduğu süre boyunca belirli bazı yerlerde ikametini de yasaklayabilmekteydi. Söz konusu yükümlülüklerle aykırı hareket edildiğinde kişi bir aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılmakta, ayrıca daha önce öngörülen nezaret altında bulundurma haline de son verilmekte idi. Uygulamada, ceza infaz sisteminin ıslaha yönelik amaçlarına hizmet etmediği, kişinin toplum içerisinde uzman olmayan polis tarafından bir süre gözetim altında tutulduğu ve damgalı olarak yaşamaya çalıştığı, bu durumun da suçluların topluma kazandırılması ilkesinden beklenen sonuçları olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. Bu kişilerin o yerlerde iş ve kiralık ev bulamama gibi son derece güç yaşama şartlarıyla karşılaşmalarına sebep olunduğu gerekçeleriyle de 15.04.1987 tarihli ve 3352 sayılı "Emniyeti Umumiye İdaresinin Nezareti Altında Bulundurma

---

⁷² ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, **En Son Değişiklikleri ile Birlikte Gerekçeli, Açıklamalı ve İctihatlı Türk Ceza Kanunu**, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 1984, s. 186-187, SAVAŞ, Vural; MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, **Türk Ceza Kanununun Yorumu**, C. I, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994, s. 257.

⁷³ NURSAL-ATAÇ, s. 279.

Cezası ve Tedbirlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun” ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁷⁴

Bunların yanında uyuşturucu madde bağımlılarının bir hastanede veya sağlık kuruluşunda muhafaza ve tedavi altına alınmalarına (765 sayılı TCK’nın 404’üncü maddesi), alkol bağımlılarının bağımlılıktan kurtulana kadar bir hastanede tedavi altına alınmalarına (765 sayılı TCK’nın 572-573’üncü maddeleri), kabahat niteliğindeki dilencilik filini işleyenlerin 1 haftadan 1 aya kadar özel idare ve belediye işlerinde, boğaz tokluğuna (ücretsiz olarak) çalıştırılmalarına (765 sayılı TCK’nın 544’üncü maddesi) ilişkin hükümler de günümüz denetimli serbestlik uygulamalarına benzemektedir.

765 sayılı TCK’da, kısa süreli hapis cezalarına seçenek olarak hükmedilebilecek yaptırımlara yer verilmemiştir. Ancak, 765 sayılı TCK’nın 22’nci maddesine göre verilen doğrudan hafif hapis cezası ile aynı Kanununun 19’uncu maddesine göre ödenmeyen para cezasından çevrilme hafif hapis cezası hakkında kamu yararına çalışma yaptırımının uygulanması mümkün idi. 765 sayılı TCK’nın 22’nci maddesi, 647 sayılı CİHK ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁷⁵ Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların, suçluların iyileştirilmesine yönelik olumlu katkısının bulunmadığı ve ceza infaz kurumlarında nüfus yoğunluğuna neden olduğu gerekçeleriyle 647 sayılı CİHK’nın 4’üncü maddesinde kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların mahkeme tarafından bazı hapis dışı ceza veya tedbirlere çevrilebilmesi öngörülmüştür. 647 sayılı CİHK’nın 4’üncü maddesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazına yönelik bir düzenleme olmayıp, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanması öngörülen seçenek yaptırımlardır.⁷⁶ Bu seçenek yaptırımlar; ağır para cezası, aynen iade veya tazmin, altı ayı geçmemek üzere devlet, belediye hizmetlerinde, iktisadi devlet teşekküllerinde çalıştırma, altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya ıslah kurumuna devam etme, bir yılı geçmemek

---

⁷⁴ YAVUZ, s. 326-327.

⁷⁵ BEYENS, Kristel; ALICI, Burhan, “Belçika Hukukunda Kamu Yararına Çalışma Yaptırımından Çalışma Cezasına (Türk Hukuku İle Karşılaştırmalı İnceleme)”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 43, s. 15.

⁷⁶ YAVUZ, s. 330.

kaydıyla muayyen bir yere gitmekten, bazı faaliyetleri veya meslek ve sanatı icradan men, her nevi ehliyet ve ruhsatnamenin bir aydan bir yıla kadar muvakkaten geri alınması şeklindedir. Buradaki altı ayı geçmemek üzere devlet, belediye hizmetlerinde, iktisadi devlet teşekküllerinde çalıştırma seçeneği yaptırımını, özellikle uygulamadan kaynaklanan güçlüklerin bu yaptırımını uygulanamaz hale getirdiği gerekçesiyle 03.05.1973 tarihli ve 1712 sayılı “647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁷⁷ 765 sayılı TCK’nın 19’uncu maddesinde yer alan mahkûmun talep etmesi halinde hafif hapis cezasına çevrilen hapis cezaları bakımından kamu yararına çalışmaya hükmedilebileceği şeklindeki düzenleme ise 28.07.1999 tarihli ve 4421 sayılı “Türk Ceza Kanunu ile Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁷⁸

1989, 1997, 2000, 2003 tarihli TCK tasarılarında denetimli serbestlik sistemine güvenlik tedbirleri bölümlerinde yer verilmiştir. 1989 tasarısının 93’üncü maddesinde, 1997 tasarısının 98’inci maddesinde, 2000 tasarısının 94’üncü maddesinde ve 2003 tasarısının 94’üncü maddesinde hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri arasında denetimli serbestliğe ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu tasarımlarda hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri başlığında düzenlenen denetimli serbestlik, suçtan dolayı asli cezalardan birine mahkûm edilmiş bulunan suçlunun cezasını çektikten sonra uygulanabilecek bir tedbir olarak kabul edilmiştir. TCK tasarımlarında cezaların ertelenmesine ilişkin düzenlemelerde getirilen bir yenilik olarak cezası ertelenen hükümlünün hakkında hâkim tarafından belirlenecek sürede denetimli serbestlik tedbirinin uygulanabilecek olması yer almıştır. Denetim süresi içinde tıbbi kontrol, meslek etkinlikleri, ikamet yeri, alkolü içkilerden uzak kalma, hükümlüde uygun sosyal davranış biçimlerinin yerleşmesine çalışılması söz konusudur. Suça teşvik edecek etkilerden bu suretle uzaklaştırılacak olan hükümlü

---

⁷⁷ BEYENS-ALICI, s. 15.

⁷⁸ BEYENS-ALICI, s. 20.

için denetimli serbestliğin aynı zamanda bir eğitim tedbiri niteliği de kazanacağı belirtilmiştir.⁷⁹

Osmanlı İmparatorluğu ve 2005 yılına kadar yürürlükte kalan Türkiye Cumhuriyeti ceza ve infaz kanunlarında yer verilen ve denetimli serbestlik niteliğinde bulunan hükümler birlikte değerlendirildiğinde suç işleyenlerin toplum içerisinde kalmalarının sağlanarak cezalarının infazının yanı sıra ihtiyaçlarına uygun iyileştirmeye tâbi kılındıkları görülmektedir. Ancak denetimli serbestlik niteliği taşıyan hükümlerin yerine getirilmesinde bu alanda hizmet veren bir teşkilatın ve uzman denetimli serbestlik görevlisinin bulunmaması, ayrıca suçluların toplum içerisindeki denetim ve takiplerinde kurumlar arası işbirliği eksikliği nedenleriyle denetimli serbestlik, ceza ve infaz sisteminin bir parçası haline gelememiştir.

III. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN AMACI ve KONUSU

Suç teşkil eden eylem ile bu eylemin karşılığı olarak uygulanacak yaptırımı belirleyen hukuk kurallarının tümüne ceza hukuku denilmektedir. Ceza hukuku belirli kurallar koyarak bunlara tüm kişilerin uymasını ceza tehdidi altında emreder. Toplumun kınama duygusunu açıklayan, suçlunun kusuru ile orantılı olarak verilen, uygulandığı kişi üzerinde acı ve ıstırap veren, bozulmuş olan toplum düzenini eski haline getirmeyi amaçlayan yaptırım cezadır.⁸⁰

Ceza adaleti sistemi içerisinde yer alan ve ceza infaz politikasının bir parçası olan denetimli serbestlik, temelde diğer ceza infaz yöntemlerine paralel olarak yeniden suç işlenmesinin önlenmesi suretiyle toplumun huzurunun korunması amacıyla hizmet eder. Bu bakımdan denetimli serbestlik sisteminin amaçları ile

---

⁷⁹ DÖNMEZER, Sulhi; YENİSEY, Feridun, **Karşılaştırmalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 1999 Tasarısı ve Gerekçeler**, Alkım Kitabevi, 1999, s. 368.

⁸⁰ DÖNMEZER, Sulhi; ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınevi, C. II, İstanbul, 1994, s. 7.

cezalandırmanın amaçları benzerlik göstermektedir. Denetimli serbestlik, suç işleyen kişinin hal ve gidişatının gözetim altında bulundurulmasını amaçlar.⁸¹

Denetimli serbestliğin amacı, toplum içerisinde gözetim altında bulunan kişi tarafından suç işlenmesinin etki ve oranının azaltılmasıdır. Denetimli serbestlik, suç işlemiş kişinin yeniden suç işlemesinin önüne geçmek suretiyle kamu güvenliğini ve yararını korumaktadır.⁸² Suçluların kontrolü ve toplumun güvenliği fikri ana konudur. Bu, toplum ortamında suçluların yoğun gözetim ve denetimini içermektedir. Bu açıdan, denetimli serbestliğin amacı, suçluları yakın gözetim altında tutmak ve böylece yeniden suç işlenmesinin önüne geçmektir.⁸³

Çağdaş anlamda ceza hukuku sadece cezalandırıcı değil, aynı zamanda suçu önleyici tedbirleri de içeren bağımsız ve özerk bir hukuk dalı olup, insan haklarını koruyan sosyal bir savunma aracıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların büyük önem kazandığı 18'inci yy.ın ikinci yarısından itibaren bu cezaların suçluyu iyileştirmek bakımından her zaman yeterli etki yapmadığı anlaşılmış, bu nedenle infaz rejimlerinde suçlunun iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazandırılması amacıyla sürekli değişiklikler yapılmıştır. Buna rağmen, kısa ve uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak mümkün olamamıştır. Çünkü cezanın amaçlarının suçluyu iyileştirmek ve sosyalleştirmek, suç işlenmesini önlemek, suç işlemeye eğilimi olanları caydırmak ve toplumda güven duygusunu güçlendirmek olmasına rağmen infaz sistemlerinin bunda pek de başarılı olamadığı anlaşılmıştır. Ceza infaz kurumlarına ve yöntemlerine ilişkin eleştiriler, 1840-1845 yıllarında ortaya çıkmıştır: Cezaevleri suçluluk oranlarını düşürmemektedir, cezaevinden çıktıktan sonra geri dönme ihtimali eskisinden daha fazla olmaktadır, cezaevleri suçluları iyileştirmekten çok onları daha da suça eğilimli kılmaktadır, cezaevi suçlunun ailesini sefaletle iterek dolaylı yoldan suçlu imal etmektedir.⁸⁴

---

⁸¹ ZAFER, Hamide, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 432.

⁸² ALARID, s. 6.

⁸³ WHITE, Rob; GRAHAM, Hannah, **Working with Offenders**, Willan Publishing, New York, 2010, s. 77.

⁸⁴ FOUCAULT, Michel, **Hapishanenin Doğuşu**, İmge Yayınevi, Ankara, 2006, s. 384-389.

Bedeni cezaların korkutucu etkilerine karşılık 18'inci yy.dan itibaren uygulanmaya başlanan hürriyeti bağlayıcı cezaların suçu önleme ve suçluyu iyileştirme konularında yetersiz kalması nedeniyle, toplumsal düzen ve barış tehlikeye girmiş ve bu nedenle ceza adalet sistemleri bir çıkmazın içinde kalmışlardır. Bu açmazdan çıkmak için öncelikle Anglo-Sakson ülkelerinde “onarıcı adalet” kavramı ortaya çıkmıştır. Onarıcı adalet kavramının ortaya çıkışında hapis cezalarının suçluları iyileştiremediğinin, suçluların davranışlarını değiştiremediğinin ve yeniden suç işlemelerini önleyemediğinin anlaşılması etkili olmuştur.⁸⁵

Onarıcı adalet anlayışında sadece suçlu ile değil bunun yanında mağdur ve toplum ile de ilgilenilmektedir. Onarıcı adalet anlayışına göre, suça karşılık verilecek tepkinin amacı, sadece suçluya ceza vermek değildir. Suçlunun davranışlarına sosyal koşulların katkısının olduğu ve bu nedenle toplumun da bu konuda sorumluluğunun bulunduğu kabul edilmektedir. Suçlunun eyleminin sorumluluğunu üstlenmesi ve verdiği zararları gidermesi için ona imkân sağlanması, suçlunun iyileştirilerek topluma kazandırılması ve yeniden suç işlemesinin önlenmesi ile suçlunun toplumsal hayatta verimli bir kişi olması için imkânlar sunulması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bozulan sosyal dengenin ve toplumsal barışın yeniden sağlanması, toplumsal yapının güçlendirilmesi ve böylece kamu güvenliğinin artırılması, adaletin gerçekleştirilmesi sürecine suçtan etkilenen toplumun katılması ve toplumun suçun toplumsal nedenlerini anlama ve buna karşı tepki verme yeteneğinin geliştirilmesi ile adalet sisteminin maliyetini azaltıcı ve adaletin gecikmesini önleyici usullerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.⁸⁶

Denetimli serbestlik uygulamaları ile sağlanmak istenen esas amaç, kişiyi yeniden suça teşvik edecek ve yönlendirecek etki ve ilişkilerden uzaklaştırmakla beraber ayrıca kişinin suç işlemekten yaşamasını kolaylaştırıcı yardımlar almasını sağlamaktır. Suçluya hem sosyal hem de maddi yardım sağlanması gerekmektedir. Suçlunun toplum ile uyum içinde yaşamasını ve toplumla bütünleşmesini sağlamak

---

⁸⁵ ÇETİNTÜRK, Ekrem, **Onarıcı Adalet**, HD Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 11.

⁸⁶ ÇETİNTÜRK, s. 11.

için gereken hizmetler bir denetim görevlisi tarafından yerine getirilecektir. Denetimli serbestlik sisteminin amaçları; suç işleyen kişinin denetimini yürütmek, denetim altındaki kişiye gerekli sosyal ve psikolojik desteklerin sunulmasıyla iyileşmesini sağlamak, bu yolla kişinin topluma yeniden uyum sağlamasını kolaylaştırmak, mağdurun uğradığı zararı telafi ederek mağduru korumak, kişinin yeniden suç işleme riskini azaltarak toplumu korumak ve toplumun suçluya bakışının değişmesini sağlamak şeklinde özetlenebilir.⁸⁷

Adli merciler tarafından verilen adli kontrol tedbirleri, erteleme ve denetimli serbestlik, konutta infaz, elektronik izleme, kamu hizmetlerinde çalıştırma, belirli yerlere gitmeme, zorunlu eğitim alma (okul, meslek eğitimi), uyuşturucu madde tedavisi (alkol, uyuşturucu madde), koşullu salıvermeden sonra uygulanacak olan denetimli serbestlik tedbirleri gibi hapis dışı ceza ve tedbirler, denetimli serbestlik teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca denetimli serbestlik görevlileri tarafından suç işleyen kişinin geçmişi ile ilgili, ceza yargılaması aşamalarına göre farklı isim ve içerik kazanan raporlar yazılarak ilgili adli mercilere sunulmaktadır.⁸⁸ Denetimli serbestlik, dinamik ve çeşitli toplumsal cezaları içermekte, suçluluğun azaltılması konusunda birçok farklı görevleri üstlenmektedir.⁸⁹

Denetimli serbestlik sıklıkla, basit suçlardan mahkûm olanların ilk suçlarında uygulanmaktadır. Ancak, Amerika Birleşik Devletlerinde tam olarak kanıtlanmış daha ciddi suçlardan mahkûmiyet halinde de kullanılmaktadır.⁹⁰

Denetimli serbestlik sisteminde mağdurun korunması da sağlanmaktadır. Şüpheliye, sanığa, hükümlüye ve suç mağduruna psiko-sosyal yardım sunulmaktadır. Denetimli serbestlik kapsamındaki en önemli hizmetler rehberlik, yardım ve koruma sağlanmasıdır. Bu görevler, denetimli serbestlik sistemi içinde tüm faaliyetlerin

---

⁸⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 43.

⁸⁸ NURSAL-ATAÇ, s. 43.

⁸⁹ BOGUE, Brad M.; NANDI, Anjali; JONGSMA, Arthur E., **The Probation and Parole Treatment Planner**, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2003, s. 2.

⁹⁰ CHAMPION, Dean J., **Measuring Offender Risk**, Greenwood Press, Westport, Connecticut, London, 1994, s. 40.

bağlayıcı unsurdur ve geniş bir maddi (iş sorunu, kalacak ev sorunu gibi) ve manevi (fizik, sosyal, duygusal gibi) problemler bütününe kapsamaktadır. Yapılacak olan müdahaleler, problemin karakteriyle, işlenen suçun yapısıyla (uyuşturucu madde kullanan suçlar, cinsel suçlar) ve suçlu kategorileriyle (uyuşturucu madde kullananlar) orantılı olmalıdır. Denetimli serbestlik sisteminde ceza infaz kurumundan tahliyeden önce ceza infaz kurumu personeliyle işbirliği içerisinde hükümlünün risk ve tehlikelilik derecesi değerlendirilmesi yapılmaktadır. Gözetim planının hazırlanması ve hükümlünün tahliyeye hazırlanması ile tahliye sonrasında iş bulmasında ve sosyal sorunlarının çözümünde yardımcı olunarak topluma uyum sürecinin hızlandırılmasında katkı sunulmaktadır. Kamu kurumları, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte denetimli serbestlik projelerinin planlanması ve yürütülmesi yoluyla halkın katılımı sağlanmaktadır.⁹¹

IV. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN YARARLARI

Denetimli serbestlik sisteminin, ceza adalet ve infaz alanında sağladığı en önemli yarar, ceza infaz kurumuna girmeyen kişinin sosyal çevresinden ve toplumsal hayattan kopmamasıdır. Ailesinin, arkadaşlarının ve toplumun zihninde sabıkalı olarak damgalanmayan suçlunun toplumda pozitif ilişkiler içinde yer alması kolaylaşmaktadır. Ayrıca sosyal bağların devamını sağlayan denetimli serbestlik sistemi, bu yönüyle aile parçalanmalarının da önüne geçmektedir. Normal hayat akışının mümkün olduğu kadar bozulmadan kişinin iyileştirilmesinin söz konusu olduğu denetimli serbestlik sisteminde, kişi tam gün çalışabilmektedir. Böylece kendi ihtiyaçlarını karşılamasının yanında ailesinin geçimini de sağlayabilmektedir. Toplumda hem üretici, hem de tüketici olarak yer almaktadır.⁹²

Denetimli serbestlik sisteminin diğer önemli bir yararı da genç suçluların tekrar suç işlemelerinin önüne geçmesidir. Birer suç okulu olarak görülen ceza infaz kurumuna giren ilk kez suç işleyen gençler, buradan suça daha fazla eğilimli olarak

---

⁹¹ NURSAL-ATAÇ, s. 44.

⁹² NURSAL-ATAÇ, s. 49.

çıkılmaktadırlar. Denetimli serbestlik uygulamaları ile sosyal çevrelerinden ayrılmadan denetim altında tutulduklarından dolayı, suçlular toplum yapısına uymayan ceza infaz kurumu kültüründen etkilenmemekte ve suçluların bir suç makinesine dönmelerinin önüne geçilmektedir.⁹³

Adaletin amacı, suç işleyen kişiye en uygun cezanın verilmesi veya en uygun tedbirin uygulanmasıdır. Bu nedenle; tutuklama tedbiri yerine adlî kontrol tedbirinin uygulanması, kısa süreli hapis cezası yerine eğitim kurumuna devam veya parkta ve yaşlı bakımevlerinde çalışma gibi kamuya yararlı işte çalışma yaptırımının verilmesi ile ceza bireyselleştirilerek, adaletin tecelli etmesi sağlanmaktadır.⁹⁴

Denetimli serbestlik sistemi, suç işleyen kişiye karşı merhamet duygularından esinlenen atıfetler niteliğinde değildir. Suç işlenmesinin önlenmesinde ve suç işleyen kişinin iyileştirilmesinde etkili tecrübelerin getirdiği ceza hukuku tedbirleridir ve ceza hukukunun faydacı karakterine de uygun bulunmaktadır. Suç işleyen kişinin mümkün olduğu kadar az ölçüde hürriyetinin kısıtlanması suretiyle kişiliğini yeniden düzenlemesi imkânı sağlanmış olmaktadır.⁹⁵

Denetimli serbestlik sistemi, suç işleyen kişinin normal bir sosyal tecrübe geçirmesini sağlamakla beraber, bu serbestliğin faydasızlığı anlaşıldığı takdirde ceza infaz kurumuna gönderilmesi imkânının saklı tutulmasını sağlar. Kişinin ailesi ve sosyal çevresi ile normal ilişkilerini muhafaza etmesini mümkün kılar. Bu sayede kişi kendi kendini yönetme ve idare imkânından tamamen yoksun kılınmamış olur. Hürriyeti bağlayıcı cezalar gibi kişiyi iktisadi bakımdan bağımlı hale getirmez, aksine kendi geçimini sağlamakta devam etmesini ve ayrıca ceza infaz kurumlarının kötü etkilerinden korunmasını da sağlar.⁹⁶

---

⁹³ USTA, İbrahim; ÖZTÜRK, Hakan, “Denetimli Serbestlik”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Ağustos, 2010, s. 7.

⁹⁴ USTA-ÖZTÜRK, s. 7.

⁹⁵ DÖNMEZER-ERMAN, (1997), s. 3.

⁹⁶ DÖNMEZER-ERMAN, (1997), s. 7.

Karar alma sürecinde adlî makamların talebi üzerine suçlunun nitelikli değerlendirilmesinin yapıldığı sosyal araştırma raporları ya da hüküm öncesi raporlar ile denetimli serbestlik, karar mercilerinin sadece suça uygun değil, toplumun, mağdurun ve hatta yoğun ve uzmanlaşmış bir müdahaleye ihtiyaç duyan suçlunun çıkarlarına uygun karar almalarına hizmet etmektedir. Denetimli serbestlik, suç işleyen kişinin iyileştirilmesi sürecini hızlandırıcı ve topluma uyum sürecini kolaylaştırıcı bir sistemdir. Cezanın toplum içinde çekildiği sürece gerektiğinde psikolojik destek ile birlikte kişiyi suça iten sebeplerin önüne geçmek için bir takım yükümlülükler yüklendiği gibi, tahliye sonrasında topluma uyum sağlamasını kolaylaştırıcı yardım da söz konusu olmaktadır.

Suç işleyen kişinin yaptığı haksızlık nedeniyle haklarına tecavüz edilen mağdura ve topluma karşı sorumlu tutulması, bu sürece mağdurun ve toplumun katılması ve böylece mağdurun ihtiyaçlarının karşılanması sağlanır. Kişi ceza infaz kurumuna girmediğinden, bu kurumlarda yaşanan aşırı kalabalıklaşma ve bunun beraberinde getirdiği asayiş ve güvenlik sorunlarıyla daha az karşılaşılmaktadır. Aşırı doluluk; olumsuz sağlık koşullarını, ceza infaz kurumundaki suçlularla infaz personeli arasında giderek artan şiddet olaylarını, stres ve güvensizlik duygusunu beraberinde getirmektedir. O halde denetimli serbestlik sisteminin önemli oranda güvenlik yararı vardır.⁹⁷

---

⁹⁷ USTA-ÖZTÜRK, s. 8.

V. ULUSLARARASI HUKUKTA DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

A. Avrupa Konseyi⁹⁸ Tavsiye Kararlarında Denetimli Serbestlik Sistemi

Hapis cezasına alternatif ceza ve tedbirlerin geliştirilmesinde Avrupa Konseyi'nin tavsiye kararlarının önemli etkisi olmuştur. Avrupa Konseyi tavsiye kararları; ulusal mevzuatın geliştirilmesinde, ülkeler arasında uygulama birliği sağlanmasında, suç işleyen kişilerle çalışma alanında yeni yaklaşım ve çözümlere ulaşılmasında önemli bir kaynak niteliğindedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, 22 Ocak 1965 tarihinde alınan “Cezanın Ertelenmesi, Denetimli Serbestlik ve Hapis Cezasına Diğer Alternatifler Hakkında (65) 1 No’lu Tavsiye Kararı”nda; suçlular hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara sadece, cezanın amaçlarına ulaşılması için gerekli görüldüğünde, özellikle suçun tekrarlanmaması ve suçlunun kendi gidişatını düzenlemesini sağlayacak şekilde hükmedilmesi, özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından, hapsedilmenin yol açabileceği dezavantajların göz önünde tutulması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu kararda; hükümetlere, suçlunun rehabilitasyonunu teşvik edecek ve davranışlarını kontrol edecek şekilde, hakkında verilen kararda öngörülen süre kadar gözetim altında tutulmasını ve kendisine yardım edilmesini sağlayacak avantajları içeren ve bu alanda özel bir değere sahip olan, denetimli serbestlik emirlerinin veya benzer tedbirlerin uygulanmasının sağlanması ve

---

⁹⁸ Avrupa Konseyi 1949 yılında Avrupa çapında kurulmuş hükümetler arası bir kuruluştur. Avrupa Konseyi Avrupa Birliği'nden farklı bir örgütlenmedir. Merkezi Strazburg'da (Fransa) bulunan Avrupa Konseyi'ne 47 üye ülke bulunmaktadır. Avrupa Birliği ise 27 üyeli bir birliktir. Türkiye, Avrupa Konseyi anlaşmasını 1949 yılında imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Konseyi'ne bağlıdır. Avrupa Konseyi'nin karar organı olan Bakanlar Komitesi, tüm üye devletlerin Dışişleri Bakanları ya da Strazburg'da bulunan daimi temsilcilerinden oluşur. Bakanlar Komitesi Avrupa Konseyi'nin izleyeceği politikaya karar verir ve faaliyet programlarını ve bütçesini onaylar. Avrupa Konseyi'nin başlıca hedefi, Avrupa'da ortak bir demokratik ortamın ve yasal düzenin oluşturulmasıdır. Avrupa Konseyi'nin çalışma alanları; insan hakları, medya, hukuki işbirliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor, gençlik, yerel demokrasiler, sınır ötesi işbirliği, çevre ve bölgesel planlamadır.

yayılması için mümkün olan bütün adımları atmaları, özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından, hapis cezasından kaçınılması için oluşturulmuş diğer tedbirler konusunda ulusal mevzuatlarında değişiklikler yapmayı göz önünde tutmaları tavsiye edilmiştir.⁹⁹

9 Mart 1976 tarihinde alınan “Hapis Cezasına Alternatif Belirli Ceza Tedbirleri Hakkında (76) 10 No’lu Tavsiye Kararı”nda; hapis cezasına alternatiflerin, suçluların rehabilitasyonu amacına hizmet edebileceği ve hapsedmeden daha az maliyeti olduğu, hükümetlerin hapis cezası yerine alternatiflere hükmedilmesini önleyen hukuksal engellerin kaldırılması amacıyla ulusal mevzuatlarını incelemeleri, yeni denetimli serbestlik metotları üzerinde çalışmaları, hapis cezalarının yerine bağımsız cezalar olarak, kısıtlamanın yanı sıra, çeşitli mahrumiyetlere hükmetme (sürücü belgesinin geri alınması gibi) imkânlarının araştırılması, kamu hizmetlerinde çalıştırmanın avantajlarının ve özellikle sağladığı fırsatların gözetilmesi (suçlu bakımından kamu hizmetlerinde çalışarak ıslah olmak, toplum bakımından, gönüllü çalışmada işbirliğini kabul ederek suçlunun yeniden topluma kazandırılmasına katkıda bulunmak) tavsiye edilmiştir.¹⁰⁰

19 Ekim 1992 tarihinde alınan “Kamusal Ceza ve Tedbirler Hakkında (92) 16 No’lu Tavsiye Kararı”nda; kamusal ceza ve tedbirlerin hapsin olumsuz etkilerini ortadan kaldırması nedeniyle suçla mücadele konusunda önemli bir yol oluşturduğu, bunların hapis cezasının olumsuz etkilerini önlediği ve toplumsal tedbirlerin geniş uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu kararda geçen “kamusal ceza ve tedbirler” ifadesi, suçluyu toplum içinde tutan ve koşulların ve/veya yükümlülüklerin yüklenmesi suretiyle özgürlüğüne ilişkin bir sınırlama içeren ve bu amaç için, kanunda gösterilen organlar tarafından infaz edilen yaptırım ve tedbirleri kapsamaktadır.¹⁰¹

---

⁹⁹ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 141.

¹⁰⁰ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 149.

¹⁰¹ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 29.

20 Ocak 2010 tarihinde alınan “Denetimli Serbestlik Kuralları Hakkında (2010) 1 No’lu Tavsiye Kararı”nda; denetimli serbestliğin hedefinin, suçların meydana gelmesini önleyerek ve azaltarak kamu güvenliğinin yanı sıra adil bir cezai adalet sürecine katkıda bulunmak olduğu, denetimli serbestlik kurumunun adaletin temel kurumları arasında olduğu ve çalışmalarının ceza infaz kurumu nüfusunun azaltılmasına bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu bu tavsiye kararında; kapsam, uygulama, tanımlar ve temel ilkeler, organizasyon ve çalışanlar, sorumluluk ve diğer kurumlarla ilişkiler, denetimli serbestlik çalışması, kamu hizmeti, denetim tedbirleri, hükümlünün ailesiyle çalışma, elektronik izleme, yeniden topluma uyum, tahliye sonrası yardım, yabancı uyruklular ve yurtdışında ceza verilen vatandaş hükümlülerle denetimli serbestlik çalışması, denetim süreci (belirleme, planlama, müdahaleler, değerlendirme, uygulama ve uyma, kayıt, bilgi ve gizlilik), mağdurlarla çalışma, onarıcı adalet uygulamaları, suçu önleme, şikâyet usulleri, denetleme ve izleme, araştırma, değerlendirme, medya ve kamuyla birlikte çalışma gibi denetimli serbestliğe ilişkin bütün konularda önemli hükümlere yer verilmiştir.¹⁰²

Ceza adalet sistemine yeni müesseselerinin getirilmesinde uluslar üstü kuruluşların çalışmaları da etkili olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından 1980 yılında Venezüella’nın Caracas kentinde düzenlenen “Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Kongresi”nde cezaevinin kısıtlayıcı ve iyileştirici rolleri arasındaki çelişki konusundaki geleneksel düşüncelerin yanında, hapsedmenin gayri insani yönü, toplu olarak yaşamının insan kişiliğini zayıflatıcı etkisi, hapis cezasının suçlunun kanunlara itaatkâr olarak yaşaması imkânını geliştirmesinin ya da suç oranlarını düşürmesinin mümkün olmadığına ilişkin bilincin artması gibi etkenlerin suçluların cezaevi dışında ya da cezaevsiz bir muameleye tâbi tutulması yönündeki hareketi güçlendirdiği ifade edilmiştir.¹⁰³

---

¹⁰² Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 11.

¹⁰³ USTA-ÖZTÜRK, s. 4.

B. Mukayeseli Hukukta Denetimli Serbestlik Sistemi

1. İngiltere Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri

İngiltere’de denetimli serbestlik, kamu hizmeti olarak teşkilatlanmıştır. Bütün denetimli serbestlik servislerinde bu alanda nitelikli olan personel görev yapmaktadır. Ayrıca, yalnızca masraflarının karşılandığı gönüllüler de denetimli serbestlik servislerinde çalışabilmektedir. Denetimli serbestlik servislerindeki personel sayısı teknolojik imkânlarla bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Personel, İçişleri veya Adalet Bakanlığı tarafından değil doğrudan denetimli serbestlik servisi tarafından işe alınmaktadır. Personele iki yıl süreli ve yetki esaslı bir eğitim verilmektedir.¹⁰⁴

2001 yılında yürürlüğe giren “Ceza Adaleti ve Mahkeme Hizmetleri Kanunu” (Criminal Justice and Court Services Act) ile İngiltere ve Galler’de Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi (National Probation Service-NPS) kurulmuştur. Bundan önce İngiltere’de denetimli serbestlik alanında ulusal hizmet yerine, mahkemelerle yoğun işbirliği içerisinde olan yerel hizmetler bulunmaktaydı.¹⁰⁵ Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi, 42 denetimli serbestlik alanında teşkilatlandırılmıştır.¹⁰⁶ Teşkilat içindeki denetimli serbestlik alanları bölgesel kurullar tarafından yönetilir. Ulusal Denetimli Serbestlik Servisi’nin amacı; suçlunun işlediği suçun mağdurun ve toplumun üzerindeki etkilerini anlamasını sağlamaktır. Ayrıca İngiltere ve Galler’deki denetimli serbestlik alanlarının birleşmesiyle meydana gelen ve ortak çalışan 9 konsorsiyum oluşturulmuştur. Konsorsiyumlar, denetimli serbestlik personelinin seçilmesine yardımcı olur ve uygulanacak programları yönetir. Denetimli serbestlik sisteminin bütçesi büyük oranda iki kaynaktan gelmektedir.

---

¹⁰⁴ NURSAL-ATAÇ, s. 233.

¹⁰⁵ NURSAL, Necati; ÖZTÜRKMEN, Deniz, **Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı**, İstanbul, 14-16 Kasım 2005, s. 50.

¹⁰⁶ <http://www.nationalprobationservice.co.uk/page1.html>, Erişim Tarihi: 27.11.2012.

Bütçenin % 80'i İçişleri ve Adalet Bakanlığı tarafından, % 20'si ise sisteme dâhil mahalli kuruluşlar tarafından sağlanır.¹⁰⁷

Denetimli serbestlik servisleri İçişleri ve Adalet Bakanlığı'nın iki amacına katkıda bulunmaktadır. Bunlardan ilki; etkili ve verimli inceleme, soruşturma, kovuşturma ve hüküm verme yoluyla ve mağdurlara destek suretiyle adaletin dağıtılması, ikincisi ise, mahkemelerin verdiği hükümlerin, yeniden suç işlemeyi azaltmak ve toplumu korumak amacıyla etkili bir şekilde yerine getirilmesidir. Denetimli serbestlik servisleri; suçluların yeniden suç işlemelerini önlemek ve toplumu korumak amacıyla etkili bir biçimde denetlenmelerine ve hüküm verme aşamasında mahkemeye nitelikli bilgi ve değerlendirme sunulmasına destek sağlayarak adalet sistemine katkıda bulunmaktadır.¹⁰⁸

İngiltere ve Galler'deki denetimli serbestlik sisteminin ilk zamanlarında alkolle mücadele çalışmaları etkili olmuştur. Denetimli serbestlik sisteminin ana amaçları; ruhları korumak, tavsiyede bulunmak, yardım etmek ve dost olmak idi. Bunlar 1907 tarihli "Suçluların Denetimli Serbestliği Kanunu"nda yer alıyordu. Bu amaçlar, uzun yıllar varlıklarını korudu ve memurların çoğunda denetimli serbestlik mantığı olarak benimsendi. Sadece son 10 yılda risk değerlendirmesi ve toplumun korunması gibi değerler öne çıkmaya başladı.¹⁰⁹ İngiltere'de 1999 yılı sonlarında denetimli serbestlik ve cezaevleri için ortak faaliyette bulunmak üzere yeni bir süreç başlatılmıştır. 2001 yılı sonuna kadar 20.000'den fazla hükümlü bu yeni sürece dâhil edilmiştir.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 234.

¹⁰⁸ NURSAL-ATAÇ, s. 232.

¹⁰⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 230-232.

¹¹⁰ BERNFELD, Gary A.; FARRINGTON, David P.; LESCHIED, Alan W., **Offender Rehabilitation in Practice**, John Wiley & Sons Ltd., England, 2001, s. 37.

2. Fransa Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri

Fransa denetimli serbestlik hizmetleri, cezaevi idaresinin bir parçası olup, Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak yürütülmektedir. Ancak tamamıyla bir kamu hizmeti niteliğinde olmayıp, özel sektör ile birlikte çalışılmaktadır. 1980 yıllarında başlatılan yeni önleme politikaları ve son yirmi yıldır uygulanan adlî yargı sistemindeki reform hareketleri, denetimli serbestlik ve özel sektör arasındaki işbirliği ve koordinasyon ağını geliştirmiştir.¹¹¹

1945 yılına kadar genel ilke, hüküm sonrası yardım ve suçlu bakımı sağlanması konularını, çoğu Hıristiyan yardım kuruluşları olan kuruluşlara bırakmaktı. Cezaevi sisteminde reform yapılan 1945 yılına kadar, hüküm sonrası bakım ve yardım daha çok topluluk ve kulüplerin işiydi. Bu topluluklar bir araya gelerek 1893 yılında Patronaj¹¹² Dernekleri Birliğini kurdular. Bu hareketi desteklemek için devlet, müdahalesini sınırlandırarak sadece mali destek verdi. Hüküm sonrası bakım ve yardıma kamunun dâhil olması ise 1945 sonrası süreçten günümüze kadar sürekli artmıştır.¹¹³

Fransa'da denetimli serbestlik hizmetleri üç temelden oluşan bir ağ içinde yürütülmektedir: Denetimli serbestlik tedbirine karar veren hâkim, cezanın uygulanmasını denetleyen ve her bir suçlu için bireysel iyileştirme planına karar veren infaz hâkimi ve son olarak da denetimli serbestlik hizmetlerinin kendisi. Denetimli serbestlik hizmetlerinde geçmişten farklı olarak, birimin mali kaynaklarının idaresi artık, cezaevleri yöneticilerinin yetkisinde değildir. Birim kendi adına daha bağımsız ve güçlü hale gelmiştir.¹¹⁴

---

¹¹¹ NURSAL-ATAÇ, s. 201-202.

¹¹² "Cezaevinden serbest bırakılan suçlunun toplum yaşantısına yeniden uyabilmesini sağlamak amacıyla yapılan yardım çalışması." <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

¹¹³ NURSAL-ATAÇ; s. 202.

¹¹⁴ NURSAL-ATAÇ; s. 207.

Fransa’da denetimli serbestlik hizmetlerinin gelişiminde ve ilk kez suç işleyenler için şartla salıverme (14 Ağustos 1885), cezanın ertelenmesi ile birlikte uygulanan denetimli serbestlik (26 Mart 1891) ve kişinin belirli yerlere girmekten alıkoyması gibi yeniliklerin getirilmesinde İtalya’daki pozitivist hareketin etkisi olmuştur. 1970’lerde hızla artan hapisane nüfusuna cevap olarak gelişen Avrupa’daki alternatif yaptırımlar hareketi de denetimli serbestlik hizmetlerinin gelişiminde etkili olan diğer bir husustur. Fransa uzun bir kamu hizmeti geleneğine ve tarihine sahiptir. Para cezası, kısa süreli hapis cezası, af, tehlikeli kişiler için denetim ve toplum hizmeti kavramı gibi birçok geleneksel denetimli serbestlik tedbiri de bunu ortaya koymaktadır.¹¹⁵

Denetimli serbestlik sistemlerinde asıl olan suç işleyen kişinin yeniden topluma uyum sağlamasını kolaylaştırarak iyileştirmek ve bu yolla dolaylı olarak toplumu korumaktır. Fransa denetimli serbestlik sisteminde; toplumu koruma noktasından hareket edilmekte ve bu nedenle risk ve hedef yönetimi öncelikli kabul edilmektedir. Günümüzde denetimli serbestlik, geleneksel bireysel ilişki kavramı temelinde yürütülen çalışmayla, eskiden olduğu gibi bireyselleştirilmiş bir yaptırım olmaktan çok, risk ve hedef grup yönetimi konularına kaymıştır.¹¹⁶ Denetimli serbestlik hizmetlerinin görevleri; mahkemeye çıkmadan önce sosyal araştırmalar yapmak, hükümlülerin sosyal rehabilitasyonlarını sağlamak, sosyal dışlanmayla mücadele etmek, hükümlülerin aile bağlarını sürdürmelerine yardımcı olmak ve cezaevinden tahliye olanlara yardım etmektir.¹¹⁷

3. Almanya Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri

Almanya’nın federal yapısı nedeniyle, denetimli serbestlik hizmetlerinin ya da ceza infaz sistemleri bünyesindeki sosyal hizmetlerin yapılanmasında tek bir anlayış yoktur. Federal kanunlar uygulama konusunda ayrıntılı talimatlar vermezler ve bu nedenle de ceza infaz sistemleri bünyesindeki sosyal hizmetlerin

---

¹¹⁵ NURSAL-ATAÇ, s. 202.

¹¹⁶ NURSAL-ATAÇ, s. 202.

¹¹⁷ NURSAL-ÖZTÜRKMEN, s. 55.

yapılanmasında tek bir model oluşturulması amaçlanmamıştır.¹¹⁸ Almanya’da suçlulara yardım ve destek sağlanması özel sektörde başlamıştır. Günümüzde ise denetimli serbestlik hizmeti devlet tarafından sunulmaktadır. Sosyal hizmetler ceza infaz sisteminin bir parçasıdır. Denetimli serbestlik hizmetleri bünyesindeki servisler, yardım, bakım, kontrol ve denetim hususlarında tâbi oldukları kanunlara göre farklılaşmıştır.¹¹⁹

Denetimli serbestlik görevlileri, mahkemelerin takdiriyle, suç işleyen kişilerin yeniden suça yönelmelerini engellemek amacıyla yardım ve destek vermekle görevlendirilmiştir. Bu nedenle denetimli serbestlik hizmetleri, suçun önlenmesinin kurumsallaşmış halidir. Denetimli serbestlik görevlileri, denetimli serbestliğe tâbi olacak kişinin mahkeme tarafından belirlenen koşul ve kurallara uymalarını sağlar ve hayatlarını nasıl sürdürdüklerini mahkemeye rapor eder. Mahkeme davayı yeniden değerlendirirken, denetimli serbestlik hizmetlerinin sağladığı bilgi çok önemlidir. Bu bilgi aynı zamanda cezanın ertelenip ertelenmeyeceği veya erteleme kararının geri alınıp alınmayacağı sorusunu gözden geçirirken de önemlidir. Mahkeme tarafından denetimli serbestlik süresi ile bu sürenin bir kısmında görev alacak personel de belirlenir. Denetimli serbestlik süresine mahkeme karar verir; bu süre iki ila beş yıl arasında değişebilir.¹²⁰

4. İtalya Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri

İtalya’da denetimli serbestlik servisinin yapılanması; ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere üç seviyededir. Ulusal düzeyde Ceza ve Tevkifevleri Dairesi’nin altı merkez ofisinden biri olan “Mahkûmlar ve İyileştirme Programları Merkez Ofisi”ne bağlı “Toplum Tedbirleri Bölümü” bulunmaktadır. Bu bölüm yetişkinler için denetimli serbestlik hizmetlerinin faaliyetleriyle ilgili rehberlik, planlama, organizasyon, koordinasyon, denetim ve kontrolden sorumludur. Bölgesel düzeyde altı bölüme ayrılmış ve merkez ofislerle birlikte personel, yönetim ve eğitim

---

¹¹⁸ NURSAL-ATAÇ, s. 141.

¹¹⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 138.

¹²⁰ NURSAL-ATAÇ, s. 139.

kurslarından sorumlu olan Ceza ve Tevkifevleri Dairesi bölge ofisleri bulunmaktadır. Yerel düzeyde ise “Yetişkinler İçin Denetimli Serbestlik Hizmetleri” bulunmaktadır.¹²¹

İtalya’da denetimli serbestlik hizmetleri bir kamu hizmetidir, bu nedenle cezaların infazı tüm mevzuatlarda kamu sorumluluğu olarak görülür ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılamaz. Denetimli serbestlik servisi, Adalet Bakanlığı’na bağlı Ceza ve Tevkifevleri Dairesi’nin bir parçasıdır; bu nedenle tüm personel devlet memurudur.¹²² Denetimli serbestlik servisi, cezaevlerinden bağımsızdır, ama cezaevleri ile işbirliği içinde çalışır.¹²³

İtalya’da denetimli serbestlik hizmetleri, hapis cezasına alternatif olarak, kamusal tedbirlerin uygulanmaya başlamasıyla var olmuştur. İtalya denetimli serbestlik hizmetleri, gözaltı ve cezaların infazı sistemini değiştirme ihtiyacından doğmuştur. İtalya’da denetimli serbestlik hizmetleri, ceza infaz kurumlarının içerisinde; tutuklu ve hükümlülerin kişiliklerini gözlemlemek, iyileştirme programlarının başarıya ulaşmasına katkıda bulunmak, kanunlar tarafından kurulan kurumlar arası çalışma komitelerine katılmak ve gözaltındaki suçlular ve tutukluların aileleri ile ilişkileri ve topluma yeniden uyum sağlamaları hususlarında irtibat kurmak görevlerini yerine getirir. Toplum içinde ise; cezalarını gözlem altında çeken suçluların sosyal ve ailevi durumları ile güvenlik tedbirleri amacıyla bireyler hakkında araştırmalar yapılması, yardım, destek ve/veya denetim sağlanması, hükümlülerin ev hapsinde veya yarı açık cezaevinde tutulması, yerel yönetimler, yerel sosyal hizmetler, özel sosyal yardım kurumları ve gönüllü kuruluşlarla, hem genel hem de bireysel programlarla ilgili bağlantı kurulması görevlerini yerine getirir.¹²⁴

---

¹²¹ NURSAL-ATAÇ, s. 261.

¹²² NURSAL-ATAÇ, s. 260.

¹²³ NURSAL-ATAÇ, s. 256.

¹²⁴ NURSAL-ATAÇ, s. 257.

5. Amerika Birleşik Devletleri Denetimli Serbestlik Teşkilatı ve Hizmetleri

Amerika Birleşik Devletleri denetimli serbestlik sistemi, teknik destek ve bilgi toplayan yenilikçi programlar ve bunların gelişimi için fon sağlayan Federal hükümet desteği ile birlikte temelde eyalet düzeyinde ve yerel düzeyde gerçekleştirilen bir sistemdir. Denetimli serbestlik sistemi, 2000'den fazla ayrı kuruluş ile yürütülmekte olup tek bir yapı yoktur. Amerika'daki denetimli serbestlik servisleri, yargı veya yürütme tarafından yürütülüp yürütülmediğine, mali kaynaklarının nasıl sağlandığına ve esas olarak eyalet merkezli veya yerel olup olmadığına göre değişmektedir.¹²⁵

Amerika'da denetimli serbestlik sistemi ile ilgili en çok tartışılan konular; bir yandan denetimli serbestlik hizmetlerinin yürütme tarafından mı yoksa yargı tarafından mı yürütülmesi gerektiği, diğer yandan ise yerel düzeyde mi yoksa eyalet-federe devlet düzeyinde mi teşkilatlanması gerektiğidir. Yerel olarak düzenlenen denetimli serbestlik sistemi daha esnek, değişime daha kolay uyum sağlayabilen, bürokratik engellerle daha az karşılaşan bir sistemdir. Çünkü yerel teşkilatlanmalar, toplumdan ve kendi yerel yönetimlerinden destek almaktadırlar. Merkezi teşkilatlanmalarda ise standartlar daha yüksek olmakta ve mali kaynaklar daha etkili kullanılmaktadır. Yetişkinlere ilişkin denetimli serbestlik sisteminde merkezi yapılanma daha çok tercih edilmektedir.¹²⁶

Amerika'da denetimli serbestlik lokal (ilden daha küçük olan idari birim), county (ilden biraz büyük idari birim), federe devlet (eyalet) ve federal düzeyde birinci ve ikinci dereceden suç işleyenler hakkında uygulanmaktadır. Denetimli serbestlik, suçlunun topluma uyum sağlaması için etkili ve elverişli bir araç olarak görülmektedir. California, New Jersey, Montana, Kansas gibi eyaletlerde her çeşit suç hakkında uygulanabilirken, Arizona, Maine, Iowa gibi eyaletlerde ölüm

---

¹²⁵ NURSAL-ATAÇ, s. 157.

¹²⁶ NURSAL-ATAÇ, s. 157-158.

cezası ve müebbet hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlar dışındaki suçlar hakkında uygulanmaktadır. Federal denetimli serbestlik sisteminde risk tahmin sistemi bulunmaktadır. Buna göre suçlular kuralları ihlal etme risklerine göre sınıflandırılırlar ve dört ayrı seviyedeki denetime tâbi tutulurlar. Yakalama anından itibaren işlenen suç ve suçlunun geçmişi hakkında bilgi toplanır. Hazırlanan hüküm öncesi araştırma raporunda suçun ciddiyeti, sanığın riski, suçlunun geçirdiği aşamalar, hükmedilebilecek cezalandırma seçenekleri ve hapse girip girmemesine ilişkin bir tavsiye kararı yer alır.¹²⁷

---

¹²⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 162.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

I. KURULUŞ VE TEŞKİLAT

A. Kuruluş

Ceza adalet sistemlerinde hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif ceza ve infaz yöntemlerini aramaya yönelik çalışmalar, batılı ülkelerde 19'uncu yy.ın ikinci yarısından itibaren başlarken ülkemizde bu konu üzerinde ancak 1970'li yıllardan sonra tartışılmaya başlanılmıştır. Alternatif ceza ve infaz yöntemlerine ilişkin bu yeni tartışma ve çalışmaların bir sonucu olarak 2005 yılında yapılan köklü ceza mevzuatı değişiklikleri ile birlikte ceza adalet sistemimize yeni müesseseler dâhil edilmiştir. Ceza mevzuatı ile getirilen yeni müesseselerle birlikte ceza politikasında da önemli değişikliklere gidilmiştir. Kanun koyucu, bu yeni yaklaşımda, özellikle kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımları öngörerek hapis cezasının son çare olarak düşünülmesini ve ilk defa suç işleyen bazı hükümlülere ikinci bir fırsat verilmesini öngörmektedir. Artık bu yeni sistemde, bir kısım hükümlülerin, suçlarına karşılık gelen cezalarını, kamusal ceza ve tedbirler olarak toplum içinde çekebilmeleri mümkün olabilmektedir.¹²⁸

Tutuklama yerine adlî kontrol tedbirleri, kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımlar, hapis cezasının ertelenmesi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, uzlaşma, etkin pişmanlık, koşullu salıverilenler ile mükerrirler ve özel tehlikeli hükümlüler hakkında denetimli serbestlik, cezanın konutta infazı gibi kavramlar, ceza ve infaz politikamızdaki önemli değişikliklere işaret etmektedir.¹²⁹

---

¹²⁸ USTA-ÖZTÜRK, s. 10.

¹²⁹ USTA-ÖZTÜRK, s. 11.

Cezalandırma konusunda hâkime geniş bir takdir yetkisi verilmesi, yeni ceza mevzuatındaki değişikliklerde ön plana çıkan bir diğer husustur. Hâkim suç işleyen kişiye, hapis cezası verebileceği gibi şartlarının oluşması halinde, bu cezayı seçenek yaptırımlardan birisine çevirebilecek ya da bu cezayı erteleyebilecektir. Hâkim, cezanın alt sınırı ile üst sınırını belirlerken ya da hapis cezası dışında erteleme dâhil diğer alternatifleri düşünürken geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Ayrıca, cezanın kişiselleştirilmesini sağlayarak doğru bir karar verme konusunda takdir hakkını kullanırken hâkim, denetimli serbestlik görevlileri tarafından hazırlanan hüküm öncesi sosyal araştırma raporlarından yararlanabilecektir.¹³⁰

Toplum içinde hükümlülerin takip, denetim ve ıslahını yapacak bir idari yapıya olan ihtiyaç, denetimli serbestliği gündeme getirmiştir. Zira kamusal ceza ve tedbirler, bir kısım suçluların toplum içinde denetim ve takibini zorunlu kılmakta ve bu görevleri üstlenecek yeni bir idari yapıya ihtiyaç duyulmaktaydı.¹³¹ Ayrıca Avrupa Konseyi, kamusal ceza ve tedbirlerin geliştirilmesini, uygulamaların güçlendirilmesi ve adli makamların kamusal ceza ve tedbirlerin kullanışlı olduğuna inanmalarını sağlamak için uygun idari yapıların oluşturulmasını ve bu birimlere yeteri kadar kaynak aktarılmasını üye ülkelere tavsiye etmektedir.¹³²

Bu nedenle, 5275 sayılı CGTİHK'nın 104'üncü maddesinde; cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında kısa süreli hapis cezası yerine her hangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması, yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere "denetimli serbestlik ve yardım merkezleri"nin ve salıverilme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için "koruma kurulları"nın kurulması öngörülmüştür. 5275 sayılı CGTİHK'nın bu açık düzenlemesi karşısında, 5402 sayılı DSHK hazırlanmış ve 20.07.2005 tarihli RG.'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5402 sayılı DSHK.da; taşra teşkilatı olarak denetimli serbestlik

---

¹³⁰ USTA-ÖZTÜRK, s. 10.

¹³¹ USTA-ÖZTÜRK, s. 10-11.

¹³² Avrupa Konseyi'nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 14.

müdürlükleri ile koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usullerinin yanı sıra merkez teşkilata ilişkin hükümlere de yer verilmiştir.¹³³

B. Teşkilat

1. Merkez Teşkilatı

5402 sayılı DSHK'da belirtilen denetimli serbestlik görevlerini yerine getirmek üzere, CTE Genel Müdürlüğü bünyesinde "Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı" kurulmuştur. Ayrıca denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine ilişkin danışma organı olarak Adalet Bakanlığı'nda "Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu" oluşturulacağı da hüküm altına alınmıştır.¹³⁴ Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri, Bakanlık merkez teşkilatında Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından yürütülecektir.¹³⁵ Daire başkanlığının; bir daire başkanı, yeteri kadar tetkik hâkimi, uzman personel ile en az üç şubeden oluşacağı belirtilmiştir. Şube müdürlükleri; yetişkin, çocuk ve genç denetimli serbestlik şubeleri ile koruma kurulları ve yardım şubesinden ibarettir. Şubelerde birer şube müdürü ile yeteri kadar uzman personel ve diğer idari personel görev yapmaktadır. Uzman personel; sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen meslek gruplarından istihdam edilmektedir.¹³⁶

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın görevleri, 5402 sayılı DSHK'nın 9'uncu maddesinde sayılmıştır. Buna göre, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarının genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarını sağlamak, denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerini geliştirmek, hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirmek amacıyla yönelik çalışmalar yapmak, müdürlükler ve koruma kurullarının yönetim,

---

¹³³ USTA-ÖZTÜRK, s. 12.

¹³⁴ 5402 sayılı DSHK., m. 6.

¹³⁵ 5402 sayılı DSHK., m. 7.

¹³⁶ USTA-ÖZTÜRK, s. 14.

denetim ve gözetim görevlerini yürütmek, müdürlükler ve koruma kurullarının çalışmaları ile ilgili her türlü karar ve işlemleri yürütmek ve görevleri ile ilgili bakanlık, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapmak, toplum için tehlike hali taşıyanlara özel dikkat gösterilmesini sağlamak ve bunlara özgü iyileştirme tedbirlerini geliştirmek, görev alanına giren konularda çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesini, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanma ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlamak ile görevlidir.

2. Taşra Teşkilatı

Denetimli serbestlik taşra teşkilatı, merkeze bağlı bir biçimde teşkilatlanmıştır. Taşra teşkilatının işlemleri, merkez tarafından denetlendiği için merkeziyetçi bir görüntüsü bulunmaktadır.¹³⁷ Denetimli serbestlik müdürlükleri taşrada, adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonlarının bulunduğu 131 merkezde teşkilatlandırılmıştır. 5402 sayılı DSHK'nın 10'uncu maddesinde müdürlüklerin, adli yargı ilk derece mahkemeleri adalet komisyonlarının bulunduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcılığına bağlı olarak kurulacağı hükme bağlanmıştır. Müdürlüklerde bir müdür, yeteri kadar uzman personel ve idari hizmetlerde görevli personel görev yapmaktadır. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 122 müdür, 5 müdür yardımcısı, 136 psikolog, 482 sosyolog, 76 sosyal çalışmacı, 301 öğretmen, 1.877 infaz ve koruma memuru olmak üzere toplam 2.999 personel görev yapmaktadır. Psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı ve öğretmenlerden oluşan uzman personel, denetimli serbestlik altında bulunan hükümlüler hakkında planlama yapılmasından, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu olarak çalışmaktadırlar. İnfaz ve koruma memurları ise hükümlülerin toplum içerisindeki (ev, işyeri, yasak bölge, eğitim kurumu gibi) denetimlerinden ve müdürlüğün büro işlerinden sorumlu olarak çalışmaktadırlar.

---

¹³⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 313.

2006-2011 yılları arasında denetimli serbestlik müdürlüklerince takip ve denetimi yapılan kişi sayısı toplam 436.150'dir. Bu kişilerden 125.867'si hakkındaki ceza, tedbir veya yükümlülük kararı yerine getirilmiştir. 70.951 kişinin dosyası ise ihlal nedeniyle kapatılarak mahkemesine gönderilmiştir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde, 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 11.929'u çocuk olmak üzere 161.471 kişinin toplum içerisinde denetim ve takibi ile iyileştirme çalışmalarına devam edilmektedir.¹³⁸

5402 sayılı DSHK'nın 11'inci maddesinde denetimli serbestlik müdürlüklerinin görevlerinin genel olarak; kanunlarla verilen görevleri soruşturma ve kovuşturma evreleri ile hükümden ve salıverilmeden sonra bir denetim planı çerçevesinde yerine getirmek, çocuk mahkemeleri ile aile mahkemelerine denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri alanında gözetim esaslarına göre yardımda bulunmak, kanunlarla öngörülen denetimli serbestlik tedbirine ilişkin görevleri yapmak olduğu belirtildikten sonra ilerleyen maddelerde soruşturma ve kovuşturma evresindeki görevler, kovuşturma evresinden sonraki görevler ile salıverme sonrası görevler ayrı ayrı sayılmıştır. Bu görevler, aynı zamanda denetimli serbestlik hizmetlerini oluşturmaktadır ve bu hizmetler bir sonraki başlıkta ayrıca incelenecektir.

05.03.2013 tarihli DSHY'nin 10'uncu maddesine göre, denetimli serbestlik müdürlüklerinde; gelen evrak, kayıt kabul, değerlendirme ve planlama, infaz, eğitim ve iyileştirme, denetim, mağdur destek hizmetleri, koruma kurulları, idari ve mali işler bürosunun bulunması gerekmektedir. Müdürlükler, denetimli serbestlik kararlarının infazı ile diğer işlerini bu bürolar aracılığı ile yürütmektedir.

Mahkemelerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve diğer kurumlardan gönderilen her türlü evrak ve yazılar ile yükümlü ve diğer kişiler tarafından gönderilen dilekçe ve zarfların gelen evrak bürosunda toplanması gerekmektedir.

---

¹³⁸ <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/menusayfaları/bilgibankasi/istatistik.htm>, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

Gelen evrak bürosu, müdürlüğün evrak giriş kapısıdır. Kayıt kabul bürosunda, müdürlüğe infaz için gönderilen ve gelen evrak bürosu tarafından aynı gün kayıt kabul bürosuna iletilen ilâmların ve mahkeme kararlarının UYAP bilişim sistemine kayıt işlemleri yapılmaktadır. Değerlendirme ve planlama bürosunda; kayıt ve kabul bürosundan yönlendirilen sanık veya hükümlüler hakkında kural olarak öncelikle risk ve ihtiyaç değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Risk ve ihtiyaç değerlendirmesinde araştırma ve değerlendirme formu kullanılmaktadır. Formda yer alan sorular, yükümlüye sorulmakta ve sonucunda yükümlünün taşıdığı risk düzeyi ortaya çıkmaktadır. Yükümlü hakkında uygulanacak müdahale programının türü ya da yükümlünün denetim sıklığı, ortaya çıkan risk durumuna göre belirlenmekte ve buna ilişkin bir denetim planı hazırlanmaktadır. İnfaz bürosunda görevli bulunan vaka sorumlusu, yükümlüler hakkındaki denetimli serbestlik kararlarının infazı ile yükümlülerin toplum içinde denetimine, takibine ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların koordinasyonunu yapmaktan sorumludur. Yükümlü hakkında belirlenen iyileştirme ve eğitim çalışmaları ile yükümlünün toplumla bütünleştirilmesine yönelik programlara katılımı için yükümlü, eğitim ve iyileştirme bürosunda bulunan uzmanlara gönderilir. Vaka sorumlusu, yükümlü hakkında yürütülen iyileştirme çalışmalarını düzenli olarak takip eder; yükümlünün durumu, gösterdiği gelişme ve benzeri durumlar hakkında eğitim ve iyileştirme bürosu tarafından gönderilen eğitim ve iyileştirme takip çizelgesini yükümlünün dosyasına koyar. Denetlenecek yükümlülerin yer aldığı yükümlü denetim listesi ve denetim usulü çizelgesinin vaka sorumlusu tarafından düzenlenerek, müdürün onaylamasının ardından denetim bürosuna gönderilmesi gerekmektedir. Denetim bürosu personeli tarafından yapılan denetimlere ilişkin düzenlenen yükümlü denetim tutanağı, vaka sorumlusuna iletilmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminin taşra teşkilatına ilişkin olarak koruma kurullarından da bahsetmek gerekmektedir. Koruma kurullarının denetimli serbestlik müdürlüklerinin teşkilatlanmasına paralel bir şekilde 5402 sayılı DSHK'nın 16'ncı maddesinde, adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde, kurulması öngörülmüştür. Söz konusu maddede, Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında toplanacak olan koruma

kurullarının; baro temsilcisi, belediye başkanı veya görevlendireceği yardımcısı, Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenecek bir ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik müdürü, milli eğitim müdürü, sosyal hizmetler müdürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi, teşkilatı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, varsa ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkârlar birliği yöneticileri ile varsa kamuya ait fabrikalar ile istekleri halinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımı ile oluşacağı belirtilmiştir. Koruma kurulları Ülkemizin en büyük sivil toplum destekli kuruluşudur.¹³⁹

Koruma kurulları, denetimli serbestlik hizmetlerinin önemli ve ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte, denetimli serbestlik sisteminin hiyerarşik kademesi içerisinde yer almamaktadır.¹⁴⁰ Koruma kurullarının, suçlunun iyileştirilmesi, eğitilmesi, meslek edinmesi, kendi işini kurması, bir işe girmesi, toplumla tekrar bütünleşmesi, suçtan zarar gören kişilere suç nedeniyle uğradıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım sağlanması, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam edilmesinin sağlanması gibi koruma ve yardım faaliyetleri bakımından önemli fonksiyonları bulunmaktadır.¹⁴¹

---

¹³⁹ KAMER, s. 626.

¹⁴⁰ NURSAL-ATAÇ, s. 335.

¹⁴¹ NURSAL-ATAÇ, s. 336.

II. DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ

A. Genel Olarak

5402 sayılı DSHK'da, denetimli serbestlik görevlerinin neler olduğu belirtilmiş olup görevlerin yerine getirilme usullerine ilişkin bir düzenlemede bulunulmamıştır. Denetimli serbestlik görevlerinden şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içerisinde denetim ve takibine ilişkin hükümler; 5237 sayılı TCK'da yer verilen seçenek yaptırımlara, erteleme halinde yükümlülük belirlenmesine, etkin pişmanlık halinde denetimli serbestlik tedbiri kararı verilmesine, uyuşturucu ve uyarıcı madde tedavisine ve denetimli serbestlik tedbiri kararı verilmesine; 5271 sayılı CMK'da yer verilen adli kontrol tedbiri uygulanmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde yükümlülük verilmesine; 5275 sayılı CGTİHK'da yer verilen hapis cezasının konutta infazına ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ile 5395 sayılı ÇKK'da yer verilen çocuğun denetim altına alınmasına ilişkin hükümlerden ibarettir. Bu hükümlerin ortak noktası, kararın hâkim tarafından verilmesidir.

Şüpheli, sanık ve hükümlü hakkında verilmeleri söz konusu olan toplum içerisinde denetim ve takibe ilişkin görevler yanında, mağdurlara ve ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülere destek olmak ile sosyal araştırma raporu düzenlemek suretiyle karar öncesi mahkemelere yardımcı olmak da denetimli serbestliğin görevleri arasındadır. Bu bakımdan denetimli serbestlik hizmetleri; şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içerisinde denetim ve takibi, mağdur destek hizmetleri, salıverilen hükümlülere yardım ve mahkemelere yardımcı olmak biçiminde dört ana başlık altında toplanabilir.

B. Şüpheli, Sanık ve Hükümlülerin Toplum İçerisinde Denetimi, Takibi ve İyileştirilmesi

Denetimli serbestlik kararlarının yerine getirilmesinde iki ana unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar; denetim ve takip ile iyileştirme. Toplum içerisinde bulunan şüpheli, sanık ve hükümlünün denetiminde bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Kolluk ile işbirliği içerisinde yapılan denetimler düzensiz olmakta, uzak yerlerde oturanların denetiminde aksamalar meydana gelmekte, gözden kaçırılan ihlal durumları olabilmektedir. Denetimin düzensiz yapılması halinde yürütülen iyileştirme faaliyetlerinden de verim alınmamaktadır. Suç işleyen kişiye öz disiplin verilmesine ve kendisini suça iten davranışlarını kontrol etmesinin sağlanmasına yönelik denetim çalışmaları iyileştirme sürecine katkı sunmaktadır. Hafif bile olsa bir cezanın kaçınılmaz olması, ondan kurtulmanın olanaksız olması, cezadan kurtulma umudunu veren daha acımasız ve ağır bir başka cezanın yarattığı korkudan her zaman daha büyük bir korku, bir etki doğurmaktadır.¹⁴²

Denetimli serbestlik altında bulunan kişilerin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 37'nci maddesi hükümleri kapsamında yerine getirilmektedir. Buna göre, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucunda gerek duyulması veya mahkeme tarafından rehberlik çalışmalarına hükmedilmesi halinde, sanık veya hükümlünün riskleri göz önünde bulundurularak, ihtiyaçlarına uygun iyileştirme çalışmaları yapılır.¹⁴³ Toplum içinde denetim ve takibi yapılan sanık veya hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması; diğer kurumlarla ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde, bireysel görüşme ve grup çalışması yapılması, boş zamanların yapılandırılması, yükümlülerin meslek kursları ve eğitim programlarına katılmalarının sağlanması gibi faaliyetlerle yerine getirilir.¹⁴⁴

---

¹⁴² BECCARIA, s. 129.

¹⁴³ DSHY, m. 37/1.

¹⁴⁴ DSHY, m. 37/3.

Bireysel görüşme, sanık veya hükümlü ile birebir ve uygun fiziki koşullarda, önceden belirlenmiş bir amaç ve plan çerçevesinde yürütülür. Bireysel görüşme sayısı on ikiden, görüşme aralıkları üç haftadan fazla olamaz. Her bir görüşme otuz dakikadan az, kırk beş dakikadan fazla yapılamaz. Bireysel görüşmeyi planlamak ve gerçekleştirmek, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanının sorumluluğundadır. Bireysel görüşmeler hem süreç hem de oturumlar açısından başlangıç, gelişme ve sonlandırma olmak üzere üç aşamadan oluşacak şekilde planlanır. Bireysel görüşme, denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak yürütülebileceği gibi müdahale programı kapsamında da yapılabilir.¹⁴⁵

Grup çalışması, uygun fiziki koşullarda, en az dört en fazla on altı kişilik gruplar halinde en fazla on beş gün arayla yapılır. Müdürlüğün grup çalışmalarına uygun fiziki mekâna sahip olmaması halinde, başka kurum ya da kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarına ait uygun mekânlar, grup çalışmaları için kullanılabilir. Grupların oluşturulmasında, sanık ve hükümlülerin yaş gruplarına, benzer sorun alanlarına ve benzer risk düzeyine sahip olmalarına dikkat edilir. Sanık ve hükümlüler, haklarında verilen yükümlülük kararlarının niteliğine bakılmaksızın, rehberlik ve iyileştirme çalışmaları kapsamında aynı grup içerisinde yer alabilirler. Grup çalışması sürecinde sanık veya hükümlülerin durumu periyodik olarak değerlendirilir ve ihtiyaç duyulması halinde iyileştirme çalışmaları bireysel görüşmelerle de desteklenir. Grup çalışması, müdahale programı kapsamında yürütülebileceği gibi denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak da yapılabilir. Yükümlüler, diğer kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kişilerce yürütülen yapılandırılmış grup çalışmalarına da yönlendirilebilir.¹⁴⁶

Boş zamanların yapılandırılması; sanık veya hükümlünün, toplumla bütünleşmesini desteklemek, olumlu sosyal davranışlarını, ilgi alanlarını ve becerilerini geliştirerek uyumlu bir birey olmasını sağlamak amacıyla, sanık veya

---

¹⁴⁵ DSHY, m. 37/5.

¹⁴⁶ DSHY, m. 37/6.

hükümlünün ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirilmesidir. Boş zamanların yapılandırılması çalışmaları; diğer kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının programlarına yönlendirme şeklinde yürütülebileceği gibi müdürlük içinde de yapılabilir. Boş zamanların yapılandırılmasında kurumsal eğitimler ve programlar listesinden de yararlanılır.¹⁴⁷

Denetimli serbestlik teşkilatının şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içerisinde denetim, takip ve iyileştirilmesine ilişkin görevleri; adli kontrol, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırımlar, erteleme, uyuşturucu madde tedavisi ve rehberlik, etkin pişmanlık, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı, koşullu salıverilme ve cezanın konutta çektirilmesi kararlarında karşımıza çıkmaktadır.

1. Adli Kontrol Tedbirleri

Adli kontrol tedbirlerine ilişkin kararlar, haklarında bir soruşturma veya kovuşturma devam etmekte olan şüpheli ve sanıklar hakkında söz konusu olmaktadır. Adli kontrol tedbirleri, 5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesinde sayılan ve tutuklamaya alternatif olarak getirilen koruma tedbirlerindedir. Koruma tedbirleri, 5271 sayılı CMK'nın birinci kitabının dördüncü kısmında sayılmış olup bunlar; yakalama ve gözaltı, tutuklama, adli kontrol, arama ve elkoyma, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi ile gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izlemedir. Tutuklama, kişi özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğu için tutuklama ile ulaşılmak istenilen amaca daha uygun bir tedbirle ulaşma olanağı varsa, tutuklamaya karar verilmemesi, ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.¹⁴⁸

Koruma tedbirleri, ceza yargılamasının yürütülmesini sağlamaya, yargılama sonucunda uyuşmazlık konusu olaya uygun bir karar vermeye ve verilen

---

¹⁴⁷ DSHY, m. 37/9.

¹⁴⁸ ÖZTÜRK, Bahri; TEZCAN, Durmuş; ERDEM, Mustafa Ruhan; SIRMA, Özge; SAYGILAR, Yasemin F.; ALAN, Esra, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 421.

kararın infazını gerçekleştirebilmeye yönelik tedbirlerdir. Yargılamanın geleceğini, yakın olan tehlikeli sonuçtan korumak amacıyla koruma tedbirlerine başvurulmaktadır.¹⁴⁹ Adlî kontrol tedbirleri tutuklamaya alternatif olarak verilebilmekte ve yerine getirilmeleri denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından denetlenmektedir.

Adlî kontrol, şüpheli veya sanığı özgürlüğünden tamamen yoksun bırakma yerine, belli şartlar altında toplum içinde denetlenmesini ve gözetimini öngören tutuklamaya alternatif bir sistemdir. Adlî kontrol tedbirlerinin, hem özgürlükçü hem de kamu düzenini koruyucu nitelikte olduğu söylenebilir. 5271 sayılı CMK'nın gerekçesinde, adlî kontrol tedbirleriyle kişinin kaçma riski azaltılması ve hürriyetten tümü ile yoksun kılmanın zararlarının da ortadan kaldırılmasının amaçlandığı belirtilmektedir.¹⁵⁰

Adlî kontrol tedbirlerinin, suçu önleyici ya da suçluyu ıslah edici yönü pek bulunmamaktadır. Adlî kontrol tedbirleri, ceza soruşturmasının veya kovuşturmasının selamete sonuçlandırılmasını hedefleyen bir kısım önleyici tedbirlerden oluşmaktadır.¹⁵¹

5271 sayılı CMK'nın 109'uncu maddesinde sayılan adlî kontrol tedbirleri; yurt dışına çıkamamak, hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak, hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak, her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek, şüphelinin parasal durumu göz önünde

---

¹⁴⁹ İPEKÇİOĞLU, Pervin AKSOY, "Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 9, Özel Sayı, 2007, s. 1215.

¹⁵⁰ ŞAHİN, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 313-314.

¹⁵¹ USTA-ÖZTÜRK, s. 26.

bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak, silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak, aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adlî kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermektir.

05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı “Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun” (3’üncü Yargı Paketi) ile adli kontrol kurumuna, konutu terk etmemek, belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek ve belirlenen yer veya bölgelere gitmemek tedbirleri de eklenerek adli kontrolün uygulama alanı genişletilmiştir.

5395 sayılı ÇKK’nın 20’nci maddesine göre, suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma aşamalarında adlî kontrol tedbiri olarak 5271 sayılı CMK’nın 109’uncu maddesinde sayılanlara ilave olarak, belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak, belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek, belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak tedbirlerine de karar verilebilir.

Adli kontrol kurumu, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabiliyor iken 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun ile söz konusu bu süre sınırı kaldırılmış ve bütün suçlar bakımından adli kontrol kurumunun tutuklamaya alternatif olarak uygulanması mümkün hale getirilmiştir.

Adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesine ilişkin hükümler, 05.03.2013 tarihli DSHY’nin 57’nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; adli

kontrol dosyaları, kayıt ve kabul bürosu tarafından kaydedildikten ve yükümlünün adresine yazılı veya elektronik tebligat gönderildikten sonra doğrudan infaz bürosuna (vaka sorumlusuna) gönderilir. Adli kontrole ilişkin dosyalarda yükümlü hakkında risk ve ihtiyaç değerlendirme işlemi yapılmaz ve denetim planı hazırlanmaz. Adli kontrol dosyalarında düzenlenen tebligatta yükümlülerin müdürlüğe gelmesi istenilmemektedir. Adli kontrol tedbirinin türü, tedbirin ne şekilde ve ne zaman yerine getirileceği, uyulması gereken kurallar, tedbire uymamanın sonuçları ile adli kontrol tedbirinin gereklerinin derhal yerine getirilmesi gerektiği yazılı olarak yükümlüye bildirilmektedir. Adli kontrol kararının niteliğine göre gerekli olması halinde ilgili kişi, kurum veya kuruluşa vaka sorumlusu tarafından yazı yazılarak adli kontrol tedbirinin içeriği açıklanır. Vaka sorumlusu, yükümlünün adli kontrol tedbirinin gereklerini süresinde yerine getirip getirmediği ve adli kontrol tedbirine devam edip etmediği hususlarında ilgili kurumdan bilgi isteyebilir. Tebligata rağmen adli kontrol tedbirinin gereklerinin yerine getirilmemesi, tedbirin infazına başlandıktan sonra tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine devam edilmemesi veya tedbirin ihlal edilmesi halinde uyarı yapılmaksızın dosya Cumhuriyet başsavcılığına veya mahkemesine gönderilir.

2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

5271 sayılı CMK'nın 231'inci maddesinin beşinci fıkrasında; uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği ve kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmayacağı hüküm altına alınmıştır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasında, hapsin olumsuz etkileri ortadan kaldırılmaktadır. Sanığın, denetim süresi içinde yeni bir suç işlememesi ve belirli süre kendisine yüklenen yükümlülüklerle uygun davranması koşuluyla, toplum içinde cezasını çekmesi, hem toplum barışının sağlanması, hem de sanığın topluma kazandırılması açısından hapis cezasına nazaran daha etkilidir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, mahkeme tarafından verilecek hükmün

belirlenen şartlarda ve süreyle açıklanmayıp ertelenmesi; başka bir deyişle mahkeme tarafından kurulan hükmün sanığın yüklenen yükümlülüklerine belirlenen sürede uyması şartıyla bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir.¹⁵²

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, yargılaması yapılan kişi hakkında verilecek hükmün belirli şartlarla gere bırakılmasıdır.¹⁵³ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması için beş koşulun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış olması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesi ile mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesi, soruşturması veya kovuşturması şikâyete bağlı suç olması gerekmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında hâkime takdir hakkı tanındığı için, somut olayda hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile ilgili şartların gerçekleşmiş olması, sanık için bir hak oluşturmamaktadır. Mahkeme, resen değerlendirme yaparak uygulanması yönünde bir kanaate ulaştığında, hiçbir talebe bağlı olmaksızın hükmün açıklanmasını geri bırakacaktır.¹⁵⁴

Hâkim, hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanığa takdir yetkisini kullanarak bir denetim süresi belirleyebilecektir. Denetim süresi içinde, bir yıldan fazla olmamak üzere, mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanık hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak; bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, bir meslek veya sanat sahibi olması halinde bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının

---

¹⁵² ÜNVER, Yener; HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 746.

¹⁵³ DEMİRBAŞ, Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 652.

¹⁵⁴ ÜNVER-HAKERİ, s. 747.

gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, belli yerlere gitmesinin yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verebilecektir.¹⁵⁵

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kapsamında, hakkında denetimli serbestlik yükümlülüğü belirlenen sanığın risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan risk durumuna göre, denetim ve iyileştirme çalışmaları yürütülmektedir. Denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranıldığı takdirde, denetimli serbestlik müdürlüğü sanığın dosyasını mahkemeye göndermektedir. Mahkeme tarafından da açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilmektedir.

3. Seçenek Yaptırımlar

Kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırımlar; adli para cezası, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma, kamuya yararlı bir işte çalıştırılmadır. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası kısa süreli hapis cezası olup, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre belirtilen seçenek yaptırımlardan birine hâkim tarafından çevrilebilmektedir.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ CENTEL, Nur; ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 719.

¹⁵⁶ DEMİRBAŞ, (2012), s. 579.

Kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak verilebilen ve denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yerine getirilen seçenek yaptırımlar, üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

4. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Erteleme; işlediği suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilen kişinin bu cezasının, yerine getirilmesinin belirli süre ile geri bırakılmasıdır. Hükümlü, denetim süresince iyi hal göstermesi, kendisine yüklenen yükümlülüklerin gereğini yerine getirmesi ve yeni bir suç işlememesi halinde, mahkûm olduğu hapis cezasını ceza infaz kurumu dışında çekmektedir. Ertelemede amaç, cezanın bireyselleştirilmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırılması ve dolayısıyla mükerrerliğe engel olunmasıdır.¹⁵⁷

5237 sayılı TCK'nın 51'inci maddesi gereğince işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişilerin cezaları ertelenebilmektedir.¹⁵⁸ Burada, söz konusu olan ceza, o suç için kanunun öngördüğü ceza değil, hâkimin fail için hükmünde öngördüğü cezadır. Erteleme zorunlu bir kurum olmayıp hâkimin takdirine bağlıdır. Hâkim resen göz önünde bulundurmamak zorunda olmakla beraber, taraflar erteleme talep edebilir. Ancak kişiye erteleme kararı verilmesi için hapis cezasının ertelenmesinin dört koşulu bulunmaktadır. Kişi hakkında verilen ceza iki yıl veya daha az süreli hapis cezası olmalıdır. Burada, söz konusu olan ceza, o suç için kanunun öngördüğü ceza değil, hâkimin fail için hükmünde öngördüğü cezadır. Buradaki cezanın üst sınırı suça karışmış çocuklar veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Kişinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması gerekmektedir. Kişi daha önce üç aydan az hapis cezası veya adli para cezasına mahkûm olmuş ise ertelemenin diğer koşullarının bulunması halinde cezası ertelenebilecektir. Kişinin yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısı ile

---

¹⁵⁷ DEMİRBAŞ, (2012), s. 656.

¹⁵⁸ DEMİRBAŞ, (2012), s. 658.

tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekmektedir.¹⁵⁹

Erteleme kararı verilmesi halinde, mahkeme tarafından bir denetim süresi belirlenmektedir. Mahkeme tarafından belirlenen bu denetim süresi içerisinde; bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine, bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması ve on sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek ya da sanat edinmesini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine karar verilebilmektedir.¹⁶⁰

5. Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma

İşlediği suç dolayısıyla toplumda kişiye karşı duyulan güven sarsılmaktadır. Bu nedenle, suçlu kişi özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır.¹⁶¹ 5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesinde, işlediği suç dolayısıyla kişinin hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı belirlenmiştir. Ancak, bu hak yoksunluğu süresiz değildir. Cezalandırılmakla güdülen asıl amaç, işlediği suçtan dolayı kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayıp tekrar topluma kazandırılması olduğuna göre, suça bağlı hak yoksunluklarının da belli bir süreyle sınırlandırılması gerekmiştir. Bu nedenle, madde metninde söz konusu hak yoksunluklarının mahkûm olunan cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam etmesi öngörülmüştür.¹⁶² Böylece, kişi mahkûm olduğu cezanın infazının gereklerine uygun davranarak bunun tamamlanmasıyla kendisinin tekrar güven duyulan bir kişi olduğu konusunda topluma da bir mesaj vermektedir. Bu bakımdan hak yoksunluklarının en geç cezanın infazının

---

¹⁵⁹ HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınları, Ankara, 2011, s. 551.

¹⁶⁰ DEMİRBAŞ, (2012), s. 665.

¹⁶¹ HAKERİ, s. 560.

¹⁶² HAKERİ, s. 562.

tamamlanması aşamasına kadar devam etmesi, suç ve ceza politikasıyla güdülen amaçlara daha uygun düşmektedir.

5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesinin beşinci fıkrasında, belli bir hak ve yetkinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen kasıtlı suçlar dolayısıyla mahkûmiyet hâlinde, mahkûm olunan cezanın infazından sonra da etkili olmak üzere bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına ayrıca hükmedilmesi öngörülmüştür. Bu durumda mahkemenin belli bir hak ve yetkiyle ilgili olarak vereceği yasaklama kararı bir güvenlik tedbiri niteliği taşımaktadır. Aynı maddenin altıncı fıkrasında, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, yine güvenlik tedbiri olarak, belli bir süre için bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebileceği öngörülmüştür.¹⁶³

5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde; 5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesinin beşinci fıkrası gereğince belli bir hak veya yetkinin kullanılmasının yasaklanması ve altıncı fıkrası gereğince meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması kararı verilenlerin denetim sürelerini, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde sağlamak denetimli serbestlik müdürlüklerinin görevleri arasında sayılmaktadır.

05.03.2013 tarihli DSHY'nin 73'üncü maddesine göre; belli hak ve yetkinin kullanılmasının ya da belli bir meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ile sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin kararlar, kayıt işlemi tamamlandıktan sonra, üç iş günü içerisinde gereği yapılmak üzere, ilgisine göre kamu kurum ve kuruluşu ile meslek kuruluşlarına bir yazıyla bildirilir. Yazılan yazıda kararın ne şekilde yerine getirileceği ve yasaklamanın veya geri almanın yürürlüğe girdiği tarih

---

¹⁶³ DEMİRBAŞ, (2012), s. 604-605.

açıkça belirtilir. Bu durum hükümlüye bir tebligatla bildirilir, hükümlü ceza infaz kurumunda bulunuyor ise ayrıca ceza infaz kurumu idaresi de bilgilendirilir.

6. Uyuşturucu Madde Tedavisi ve Rehberlik

Uyuşturucu madde bağımlılığı, kişiyi sosyal ve ekonomik hayatından kopartan, aile ilişkilerine zarar veren, çeşitli suçların işlenmesine zemin oluşturan, hem bağımlıyı hem de toplumu mağdur eden günümüzün önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Uyuşturucu bağımlılığı, insanın fiziksel ve psikolojik sağlığı için ciddi bir tehdit oluşturmakta,¹⁶⁴ ölümlere, intiharlara, akıl hastalıklarına, kişinin ve toplumun refah düzeyinin düşmesine, uyuşturucu maddeyle ilişkili suçlar ve kazalar ile enfeksiyon hastalıklarının artmasına yol açmaktadır.¹⁶⁵ Bağımlılık, insanların iradesini azaltan, çökerten ve köleleştiren bir etki göstermektedir. Kullanıcı ile ortam arasındaki sınırlar bulanıklaşır, zaman çarpık algılanır, hareketsiz objeler uçar veya dolaşır şekilde görülebilir ve renk algısı artabilir.¹⁶⁶

5237 sayılı TCK'nın 191'inci maddesinin gerekçesinde; izlenen suç siyasetinin gereği olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmanın değil, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almanın, kabul etmenin veya bulundurmanın suç olarak tanımlandığı, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, aslında tedaviye ihtiyaç duyan bir kişi olduğu ifade edilerek uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmanın suç olarak kabul edilmediği belirtilmiştir.¹⁶⁷

5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan "5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 191'inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince rehberlikle ilgili görevleri yerine getirmek." hükmü ile uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmaktan dolayı hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik

---

¹⁶⁴ GOSSOP, Michael, **Drug Addiction And Its Treatment**, Oxford University Press, 2006, s. 51.

¹⁶⁵ GOSSOP, s. 65.

¹⁶⁶ **Madde Bağımlılığı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı**, Yayınlayan: T. C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011, s. 182.

¹⁶⁷ ŞAHİN, Cumhur; ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Gazi Külliyyatı**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 274-275.

tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik etmek, tedbirin uygulama süresince kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirmek, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunmak ve yol göstermek, kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime vermek denetimli serbestlik müdürlüklerinin görevleri arasında sayılmıştır. Tedavi ve denetimli serbestlik kararlarının infazında tedavi ve rehberlik çalışmaları beraber yürütülmektedir. Tedavi kısmı Sağlık Bakanlığı tarafından, tedavi sonrasında rehberlik ile ilgili çalışmalar denetimli serbestlik müdürlüklerince yerine getirilmektedir.

Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararları, 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 72'nci maddesi hükümlerine göre yerine getirilmektedir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında tedavinin; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişinin bağımlılık yapan maddeden vücudunun arındırılmasına, bu maddelere olan ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan yoksunluk belirtilerinin giderilmesine yönelik resmi veya özel kurumlarca yürütülen işlemleri ifade ettiği; ikinci fıkrasında denetimli serbestlik tedbirine ilişkin çalışmaların ise; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan ya da kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişinin, uyuşturucu kullanmasına neden olan veya kullanma isteğine yol açan etkenlerin değerlendirilerek, kişinin maddeye olan ihtiyacını kontrol etmesi, yaşam standardını artırması, belirlenen ihtiyaçları doğrultusunda kendisine ve topluma yararlı bir birey olabilmesi amacıyla yürütülen rehberlik çalışmalarını ifade ettiği belirtilmiştir.

05.03.2013 tarihli DSHY'nin 72'nci maddesine göre; tedavi ve denetimli serbestlik kararının kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra sanık veya hükümlünün müdürlüğe müracaat etmesi için tebligat çıkartılır. Müdürlüğe müracaat eden sanık veya hükümlü, kayıt kabul bürosunca infaz bürosunda görevli vaka sorumlusuna gönderilir. Vaka sorumlusu, tedavi tedbirinin yerine getirilmesi için aynı gün ilgili kuruma sevk işlemlerini başlatır ve yükümlüden beş iş günü içerisinde tedavi için ilgili kuruma başvurmasını ister. Sevk yazısında kişinin kuruma başvurduğu tarih ile tedavinin olumlu ya da olumsuz sonuçlandığına ilişkin nihai raporun müdürlüğe

iletilmesi istenir. Rehberlik çalışmalarının takibi ile gerektiğinde rehberlik çalışmalarının planlanması ve yürütülmesi için karar eğitim ve iyileştirme bürosuna gönderilir. Tedavi tedbirinin infaz işlemleri vaka sorumlusu tarafından takip edilir. Tedavi tedbiri, uyuşturucu veya uyarıcı madde tedavisine ilişkin mevzuat hükümleri uyarınca ilgili kurum tarafından ve kurum yetkililerinin o kişi hakkında uygun görecekları tedavi programına göre yerine getirilir. Rehberlik çalışmaları, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanı tarafından yerine getirilir. Sanığın veya hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişmeler takip edilerek, üçer aylık sürelerle hazırlanacak denetim raporunun iyileştirme çalışmaları ile değerlendirme ve önerilere ilişkin bölümü görevli denetimli serbestlik uzmanı tarafından doldurulur ve vaka sorumlusuna gönderilir.

7. Etkin Pişmanlık

5237 sayılı TCK'nın 221'inci maddesinde etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmek suretiyle suç örgütleriyle mücadeleye etkinlik kazandırmak amaçlanmıştır. Söz konusu maddenin beşinci fıkrasında, etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında, bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmolunacağı düzenlenmektedir. Etkin pişmanlıktan yararlanarak serbest bırakılan kişiler açısından güvenlik ve topluma uyum sorunu yaşandığı bilinmektedir. Bu nedenle, etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi maddede hüküm altına alınmıştır. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması açısından, etkin pişmanlık nedeniyle kişi hakkında cezaya hükmolunmaması ile indirilmiş cezaya hükmolunması arasında bir fark gözetilmemiştir. Uygulanmasına başlanan denetimli serbestlik tedbirinin süresi hâkim kararıyla uzatılabilecektir. Ancak süre üç yıldan fazla olamayacaktır.¹⁶⁸

Etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbirinin infazı 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 74'üncü maddesi

---

¹⁶⁸ ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, (Genel Hükümler)**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 972-973.

hükümlerine göre yerine getirilmektedir. Buna göre; hükümlünün müracaatından sonra risk ve ihtiyaçları belirlenir. Değerlendirme neticesinde hükümlü ile iş birliği içerisinde hükümlünün ihtiyaçlarına uygun bir denetim planı hazırlanır. Denetim planı içeriğinde ihtiyaç duyulması halinde müdahale programları uygulanmasına ve periyodik görüşmeler yapılmasına yer verilir. Denetim planında yapılacak rehberlik çalışmaları açıkça belirtilir, hükümlünün ilgisi ve ihtiyaçları belirlenerek, hükümlü, uygun etkinliklere ve meslek edindirmeye yönelik kurs ya da programlara yönlendirilir. Bu çalışmalar kapsamında müdürlükçe, ilgili kurum ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttükleri faaliyetler belirlenerek ve gönüllü kişilerle iş birliği yapılarak toplumda var olan tüm kaynaklardan faydalanılır ve bu hükümlülere topluma uyum konusunda destek verilir. Denetimli serbestlik tedbiri hükümlüye bildirildiği tarihte başlar, kararda belirtilen sürenin bitmesiyle sona erer. Denetimli serbestlik tedbirine ilişkin süre sona erdiğinde dosya kapatılarak mahkemesine gönderilir. Tedbirin yerine getirilmesi süresince hükümlüye yönelik yapılan çalışmalar rapor edilerek mahkemeye gönderilen dosyaya konur.

8. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezanın İnfazı

Hükümlüler hakkında söz konusu olan ve 11 Nisan 2012 tarihinde 6291 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 5275 sayılı CGTİHK’ya eklenen 105/A maddesi ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezaların infazı müessesesi getirilmiştir. Buna göre, açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren veya çocuk eğitimevinde toplam cezasının beşte birini tamamlayan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlüler ile açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları oluşmasına karşın, iradesi dışındaki bir nedenle açık ceza infaz kurumuna ayrılamayan veya bu nedenle kapalı ceza infaz kurumuna geri gönderilen ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlüler, talepleri halinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı sisteminden yararlanabileceklerdir. Amaç, hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını

sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmektir. Karar infaz hâkimi tarafından verilmektedir.

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına karar verilmesinde kanun suç ayrımı yapmamıştır. Bu nedenle bütün suç türlerine ilişkin mahkûmiyet hükümlerinde bu müessese uygulanabilecektir. Ancak, hakkında tazyik hapis cezasına karar verilen ve ceza infaz kurumuna alınan hükümlülerin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilemeyeceği düşünülmektedir. Zira tazyik hapsi, bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden dolayı verilen ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesiyle son bulan bir tedbirden ibarettir. 5275 sayılı CGTİHK’da, tazyik hapislerinin yerine getirilmesine ilişkin bir hususa yer verilmemiş iken Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü’nün 193’üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendine göre, kanun hükümlerine göre tazyik hapsi kararı kaldırılmadığı sürece, kurumda yerine getirilmelidir. Ayrıca söz konusu maddenin dördüncü fıkrasına göre, tazyik hapsi kararları, tekerrüre esas olmaz, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz ve adli sicil kayıtlarına işlenmez. 5275 sayılı CGTİHK’nın 105/A maddesinden yararlanma şartlarından birisi de koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalmasıdır. Bu nedenle; mahkeme tarafından kaldırılmadığı sürece ceza infaz kurumunda yerine getirilmesi gereken ve koşullu salıverilme hükümleri uygulanmayan tazyik hapsi hükümlüleri hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına karar verilmesi mümkün bulunmamaktadır.

5275 sayılı CGTİHK’ya eklenen 105/A maddesine göre hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına karar verilen hükümlü ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra üç gün içerisinde talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmek zorundadır. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlünün, koşullu salıverilme tarihine kadar kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılması, bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması, belirlenen yer veya bölgelere gitmemesi veya belirlenen programlara katılması yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tâbi tutulmasına ise, denetimli serbestlik müdürlüğüne karar

verilir. Belirtilen yükümlülükler 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 83'üncü maddesi hükümlerine göre belirlenmektedir. Buna göre; denetimli serbestlik müdürlüğüne süresinde müracaat eden hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak; toplum içinde denetimine ilişkin esaslar ile eğitim ve iyileştirilmesine yönelik programlar belirlenir, bu doğrultuda hükümlü hakkında uygulanacak yükümlülükler tespit edilir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen her hükümlü hakkında kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma yükümlülüğünün uygulanmasına karar verilir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen yüksek riskli hükümlüler hakkında ayrıca bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma yükümlülüğü verilir. Hakkında kamuya yararlı bir işte çalışma yükümlülüğü uygulanmayan her hükümlü hakkında belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma yükümlülüğüne karar verilir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak, ihtiyacı olduğu belirlenen her hükümlü hakkında eğitim ve iyileştirilmeye yönelik belirlenen programlara katılmasına karar verilir. Hükümlünün risk durumu, işlediği suçun nitelikleri, özellikle çocukların ve suç mağdurlarının korunması göz önünde bulundurularak diğer yükümlülüklerle ek olarak belirlenen yer veya bölgelere gitmekten yasaklama ya da belirlenen bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma yükümlülüklerinden birine veya her ikisine birlikte karar verilebilir.

9. Koşullu Salıverilme

5275 sayılı CGTİHK'nın 107'nci maddesi gereğince, hükümlünün koşullu salıverilebilmesi için, koşullu salıverilinceye kadar ceza infaz kurumunda geçirmiş olduğu süreyi iyi halli olarak geçirmiş olması gerekmektedir. Koşullu salıverme kesin serbesti olmadığından cezanın infazına dışarıda devam edilmektedir. Bu anlamda devlet, hükümlüyü cezalandırmaktan vazgeçmemekte, sadece cezanın infazı artık kurumda değil, toplum içerisinde gerçekleştirilmektedir. Koşullu salıverilme, mahkûm olduğu hürriyeti bağlayıcı cezanın kanun tarafından öngörülen kısmını iyi hal ile geçirmiş olan hükümlünün, konulan şartlara uymadığı takdirde

geri alınması koşulu ile hükümlülük süresinin tamamını bitirmeden salıverilmesini ve bu şekilde toplumsal yaşama katılmasını sağlayan bir kurumdur.¹⁶⁹

Mahkeme tarafından koşullu salıverilen hükümlünün denetim altına alınmasına karar verilebilmektedir. Koşullu salıverilen hükümlünün tabi tutulacağı denetim süresi, infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde hak ederek tahliye tarihini geçmemelidir.¹⁷⁰ Mahkeme koşullu salıverme kararıyla birlikte, hükümlünün, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılmasına karar verebilir. Yine mahkemece on sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam etmelerine karar verebilir.¹⁷¹

Hâkim, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Rehber olarak görevlendirilen kişi, hükümlüye kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması, suçtan uzak durması, suç işlemesine elverişli ortamlara girmemesi veya kendisini suça tahrik edecek kişilerle görüşmemesi, sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesi için tavsiyelerde bulunur, onu yönlendirir, topluma uyumda ona destek olur, eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, bilgi alışverişinde bulunur, hükümlünün davranışları, topluma sosyal uyumu, üzerine yüklenen yükümlülüklere riayet etmesi ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.¹⁷²

---

¹⁶⁹ DEMİRBAŞ, (2012), s. 666-667.

¹⁷⁰ HAKERİ, s. 621.

¹⁷¹ KAMER, s. 379.

¹⁷² KAMER, s. 415.

10. Hapis Cezasının Konutta İnfazı

5275 sayılı CGTİHK'nın 110'uncu maddesi, bazı özel infaz usullerini düzenlenmektedir. Buna göre, kadın veya altmış beş yaşını bitirenlerin altı ay veya daha az süreli hapis cezaları ile yetmiş yaşını bitirenlerin mahkûm oldukları bir yıl veya daha az süreli hapis ve yetmiş beş yaşını bitirenlerin mahkûm oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezaları, özel infaz usulleri çerçevesinde mahkûmun kendi konutunda infaz edilebilmektedir.¹⁷³ Bu özel infaz usulleri sayesinde, cezanın devlete bir külfet yüklemeyen yerine getirilmesi, kadınların ev işlerini, çocuklarının bakımını sürdürmeleri ve hükümlünün iş ve diğer faaliyetlerini sürdürmesi mümkün olmaktadır.

Hapis cezasının konutta çektirilmesine; hükmü veren mahkeme veya hükümlü, hükmü veren mahkemenin bulunduğu yerden başka bir yerde bulunması halinde hükümlünün bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkeme karar vermeye yetkilidir. Hapis cezasının konutta çektirilmesine; infaz başlamadan önce karar verilebileceği gibi hapis cezasının infazına başlandıktan sonra da karar verilebilmektedir.¹⁷⁴

Hapis cezasının konutta çektirilmesi kararları 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 75'inci maddesine göre yerine getirilmektedir. Buna göre; hapis cezasının konutta infazına ilişkin kararın kaydedilmesinden itibaren on gün içerisinde denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memuru hükümlünün adresine giderek konutu inceler. Hükümlünün belirlenen ihtiyaçları dikkate alınarak hükümlü ile iş birliği içerisinde hükümlünün uyması gereken kurallar belirlenir ve vaka sorumlusuna iletilir. Vaka sorumlusu üç gün içerisinde bir planlama yaparak konutta infazın ne şekilde yerine getirileceğini ve uyması gereken kuralları hükümlüye tebliğ eder. Cezanın konutta infazı sırasında hükümlüyle iletişim sağlanacak araçlar tespit edilir. İletişim araçları, hükümlünün denetlenmesine ilişkin esaslar ve denetimli serbestlik

---

¹⁷³ KAMER, s. 446.

¹⁷⁴ ERDOĞAN, Oktay, **İnfaz Hukuku**, Acar Basım, İstanbul, 2008, s. 364.

personeli ile kolluk görevlilerinin denetimle ilgili görevleri hükümlüye açıkça bildirilir. Cezanın konutta infazında, hükümlünün sağlık, eğitim, ibadet gibi temel ihtiyaçları dikkate alınır. Hükümlünün acil sağlık durumu, depresyon, yangın, doğal afetler gibi öngörülemeyen nedenlerden dolayı konuttan ayrılması ihlal sayılmaz. Zaruret nedeniyle konutunu terk eden hükümlü, bu zorunluluğun ortadan kalkmasından itibaren üç gün içerisinde müdürlüğe başvurmak zorundadır. Bu durumda konut dışında geçen süreler infazdan sayılır. Hükümlü, denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memuru veya kolluk tarafından bizzat eve gidilmek suretiyle kontrol edilebilir. Yapılan kontroller kayıt altına alınarak vaka sorumlusuna iletilir. Hükümlü, mazereti olmaksızın infaz süresince kararın yerine getirildiği konutu değiştiremez. Hükümlü, bir mazeret nedeniyle konutunu değiştirme talebini müdürlüğe yazılı olarak iletmek zorundadır. Komisyon hükümlünün talebini değerlendirerek konutun değiştirilip değiştirilmeyeceğine karar verir. Cezanın konutta infazı, cezanın konutta çektirilmesi kararına ilişkin hazırlanan planın hükümlüye tebliğinden on gün sonra başlar ve kararda belirtilen sürenin dolmasıyla sona erer.

C. Mağdur Destek Hizmetleri

Yakın zamanlara kadar mağdurların, ceza adaleti sisteminin unutulmuş parçası oldukları sıklıkla ileri sürülmekteydi.¹⁷⁵ 20'nci yy.'ın büyük bölümünde, suç mağdurları, ya kriminolojik tartışmalardan dışlanmış ya da ceza adaleti sisteminde pasif ve değersiz bir figür olarak tasvir edilmiştir.¹⁷⁶ Halbuki mağdurların zararının devlet tarafından karşılanması, devletin vatandaşlarını koruma görevinin doğal bir sonucudur. İnsan haklarına saygılı bir devletin suçtan kaynaklanan zararlara karşı mağdurları güvence altına alması ve bu zararları gidermesi gerekir.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ WALKLATE, Sandra, **Handbook of Victims and Victimology**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2011, s. 11.

¹⁷⁶ WALKLATE, s. 17.

¹⁷⁷ CENTEL-ZAFER, s. 798.

Denetimli serbestlik, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'deki başlangıcından itibaren, suç işleyen kişilerin iyileştirilmesine odaklanmış; mağdurların ihtiyaçlarını ve haklarını geniş ölçüde dışlamıştır. Buna rağmen denetimli serbestlik çalışanları, İngiltere'de mağdur hizmetlerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamışlardır.¹⁷⁸ Türk denetimli serbestlik sistemi de, sadece suç işleyen kişiye ilişkin değil, aynı zamanda suç eylemi nedeniyle mağdur olan kişilere ilişkin de görev üstlenmiştir. Türk denetimli serbestlik sisteminin bu özelliği, birçok batı Avrupa ve Amerika sistemlerinden daha ileri bir düzenlemedir.¹⁷⁹

5402 sayılı DSHK'da suçtan zarar gören kavramının kullanıldığı görülmektedir. 5402 sayılı DSHK'nın 12 ve 13'üncü maddelerinde, denetimli serbestlik müdürlüklerinin suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yapmak ve bu kişilere yardımcı olmak görevlerinin bulunduğu; 17'nci maddesinde ise, koruma kurullarının müdürlüklerden iletilen suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümü ile görevli oldukları ifade edilmiştir. 5402 sayılı DSHK'da suçtan zarar gören kavramının bir tanımı yapılmamıştır. 05 Mart 2013 tarihinde yürürlüğe giren DSHY'de ise "mağdur" kavramı kullanılmıştır. DSHY'nin 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde mağdurun tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre mağdur; "Kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişiyi" ifade etmektedir.

İşlenen suçtan dolayı, mağdur dışında diğer bir kimsenin hukuken korunan bir hakkının zarara uğraması söz konusu olabilir. Mesela, kasten öldürme suçunda suçun mağduru ölen kimse, suçtan zarar görenler ise ölen kimsenin akraba veya mirasçılardır.¹⁸⁰ Buna göre suçtan zarar görenin sağ bir kimse ve dava ehliyetine sahip olması gerekir. Ayrıca suçtan zarar gören gerçek veya tüzel kişi

---

¹⁷⁸ WALKLATE, s.224-225.

¹⁷⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 313.

¹⁸⁰ ÖZTÜRK-TEZCAN-ERDEM-SIRMA-SAYGILAR-ALAN, s. 222.

olabilir.¹⁸¹ Suçtan zarar gören kavramı, suç mağduru kavramını da içine almaktadır.¹⁸² Kural olarak mağdur, aynı zamanda suçtan zarar gören kişidir.¹⁸³ Ancak, denetimli serbestlik müdürlüklerinin suçtan zarar görenin yakınlarına yardımda bulunma görevi bulunmamakta, sadece suçtan doğrudan zarar görene yardım görevi bulunmaktadır.¹⁸⁴ 5402 sayılı DSHK kapsamında suçtan zarar gören, kanunun suç saydığı haksız bir fiil nedeniyle doğrudan zarara uğrayan kişidir.¹⁸⁵

Sanık hakları ve sanıklara ilişkin düzenlemelerden sıkça söz edilirken, mağdurlar hep ihmal edilmiştir. Suçtan zarar görenler genellikle suçun olumsuz sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Bunun önüne geçmek için 5402 sayılı DSHK’da öngörülen düzenleme ile denetimli serbestlik müdürlüklerinde görevli uzman personel tarafından, mağdurlara psiko-sosyal destek sağlanabilmektedir.¹⁸⁶

Bir suçun mağduru olan kişinin, fiziksel ve psikolojik pek çok sıkıntısı olabilmektedir. Mağduriyet sürecini genelde aşağılanma ve kayıp duyguları izlemektedir. Söz konusu bu kayıp maddi olabileceği gibi, bazı manevi değerlere ilişkin de olabilir. Mesela, malı çalınan ya da dolandırılan mağdurun kaybı maddi; cinsel saldırıya uğrayan bir genç kızın kaybı ise daha çok manevidir. Hiç beklemediği bir anda bir suç nedeniyle mağduriyete uğrama, kişilerde psikolojik sıkıntılara neden olmaktadır. Ayrıca suçun yol açtığı hastalıklar da söz konusu olabilir.¹⁸⁷ Denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından verilen psiko-sosyal yardım ve danışmanlık hizmeti ile mağdurun suç işlenmeden önceki psikolojik durumuna ve sosyal düzenine tekrar kavuşması sağlanarak suçun yarattığı etkilerden kurtulmasına yardımcı olunmaktadır.¹⁸⁸ Mağdurların suç nedeniyle maddi kayıplarının telafisi ve

---

¹⁸¹ ÜNVER-HAKERİ, s. 334.

¹⁸² KAMER, s. 661.

¹⁸³ KAYMAZ, Seydi; GÖKCAN, Hasan Tahsin, **Uzlaşma ve Önödeme**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 107.

¹⁸⁴ KAMER, s. 626.

¹⁸⁵ USTA-ÖZTÜRK, s. 31.

¹⁸⁶ USTA-ÖZTÜRK, s. 32.

¹⁸⁷ SOKULLU-AKINCI, Füsün, **Viktimoloji (Mağdurbilim)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 281.

¹⁸⁸ NURSAL-ATAÇ, s. 120.

ekonomik sorunlarının çözümü noktasında ise koruma kurulları aracılığı ile yardımcı olunmaktadır.¹⁸⁹

Mağdur konusunda köklü bir değişim sağlamak üzere ilk önce suç mağdurları üzerine uzun dönemli politika ve tedbirler manzumesini içeren temel nitelikte strateji planları ve ilkeleri belirlenmelidir. İkinci olarak ise, mağdur odaklı bir yaklaşımı normatifleştirmek üzere, bir “Mağdur Koruma Kanunu” çıkarılmalıdır. Bu Kanunda yer alacak ilkeler arasında; mağdurun ceza yargılaması sonucundan ve hükümlünün tahliyesinden bilgilendirilmesi, hükümlünün koşullu salıverilmesinde suç mağdurlarının da düşüncelerine yer verilmesi, mağdurun duyguları ile yaşam koşulları hakkında hükümlünün haberdar edilmesi, suç mağdurlarının desteklenmesi ve zararlarının giderilmesi için suç mağdurları fonu oluşturulması, bu fona her hükümlünün belli bir miktar ödemesi veya para cezalarından bir miktar aktarılması hükmü getirilmelidir.¹⁹⁰

D. Salıverilen Hükümlülere Yardım

Denetimli serbestlik sisteminin ortaya çıkışında ve günümüzde bir infaz modeli olarak gelişiminde; İngiltere, Hollanda, Danimarka, İsviçre ve Fransa gibi bazı ülkelerde, çoğunlukla Hıristiyan hayır kurumları tarafından, hükümlülere ceza infaz kurumunda kaldıkları süre içerisinde ve salıverildikten sonraki dönemde yapılan yardımlar ve bu yöndeki organizasyonlar etkili olmuştur. Bu nedenle denetimli serbestlik sisteminde hükümlüye yardım çok önemlidir.¹⁹¹

5402 sayılı DSHK'nın 17'nci maddesinde koruma kurullarının, ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam

---

¹⁸⁹ USTA-ÖZTÜRK, s. 33.

¹⁹⁰ YÜCEL, s. 156-157.

¹⁹¹ USTA-ÖZTÜRK, s. 29.

etmelerinde yardımcı olmak görevinin bulunduğu belirtilmiştir. Salıverilme sonrası hükümlülere yardım yapılmasının, hükümlülerin topluma kazandırılmasında önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Türk denetimli serbestlik sistemini diğer ülke uygulamalarından ayıran önemli bir özellik, koruma kurulları aracılığı ile salıverilme sonrası hükümlülere yardım yapılmasıdır.¹⁹²

Ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlü, buradaki yaşamından sonra yeni bir hayata adım atmaktadır. Uzun süre ceza infaz kurumlarında kalan hükümlüler için toplum içinde yaşamaya alışmak hiç de kolay olmamaktadır. Hükümlünün yeni hayatını planlaması ve bu belirsizliği ortadan kaldıracak adımlar atması gerekmektedir. Bu ilk dönemler toplumla barışma ve yeni bir hayat kurma adına hayati öneme sahiptir. İlk dönemlerinde başarılı olamayan hükümlüler ne yazık ki başarısız olma ve tekrar suç işleme ile karşı karşıya kalabilmektedir.¹⁹³ Kişileri suç işlemeye iten faktörler konusunda çok şey söylenebilir. Ancak belli başlı nedenler arasında, ekonomik durum, eğitim, yaşanan sosyal ortam, arkadaş çevresi, uyuşturucu madde kullanımı sayılabilir. Bu olumsuzluklar devam ettiği sürece kişinin suç işleme riskinin yüksek olduğunu belirtmek gerekir. Ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlünün, salıverilme sonrası kalacak bir yerinin olmaması, çalışacağı bir işinin ve birlikte olacağı bir ailesinin bulunmaması bu kişilerin yeni bir suçun faili olma ihtimallerini yükseltir. Denetimli serbestlik sistemi içerisinde salıverilme sonrası hükümlüye yardım yapılmasındaki temel amaç; kişilerin tekrar suç işlemesini önleyici tedbirleri almaktır.¹⁹⁴

Hükümlülere salıverilme sonrası bir şans verilmediği takdirde, onları suçtan uzak tutmak ve suçu önlemek bu kişiler bakımından kolay olmayacaktır. Toplum tarafından ikinci bir şans verilmeyen hükümlüler yeni bir hayat kurmak için tekrar suç işleyerek yeniden cezaevine dönüş yapmaktadır. Ceza infaz kurumlarında mükerrer suçlularla ilgili yapılan bir araştırmada hükümlülere cezaevinden çıktıktan sonra neden tekrar suç işledikleri sorulmuştur. Yapılan bu araştırmada; hükümlüler,

---

¹⁹² USTA-ÖZTÜRK, s. 35.

¹⁹³ USTA-ÖZTÜRK, s. 33.

¹⁹⁴ USTA-ÖZTÜRK, s. 34.

“toplumsal dışlanmışlık”, “çevrenin olumsuz bakışı”, “cezaevinden parasız çıkma ve yardım edecek kimsenin olmayışı”, “işsiz kalma”, “arzuladıkları bir iş bulamama”, “sabıkalı olma”, “cezaevinin yarattığı alışkanlık”, “dışarıya ayak uyduramama”, “parasızlık”, “cezaevi dışındaki hayal kırıklığı” ve “suç işlemeyi alışkanlık edinmiş olmak” gibi nedenlerin yeniden suç işlemelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.¹⁹⁵

Salıverilme sonrası hükümlülerin etkin bir şekilde denetim ve takiplerini sağlayacak koşullu salıverilme modelinin oluşturulması, koruma kurullarının daha etkin ve fonksiyonel hale getirilmesi, koruma kurullarınca toplum içinde denetim ve gözetim altında tutulan hükümlülere bir program dâhilinde gerekli maddi ve psiko-sosyal desteğin verilmesi suretiyle, hükümlülere yapılan salıverilme sonrası yardım yeniden suç işlenmesinin önlenmesi ve toplumun korunması açısından son derece önemlidir.¹⁹⁶

E. Mahkemelere Yardımcı Olma

5402 sayılı DSHK'nın 12 ve 13'üncü maddelerinde; Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli görüldüğünde şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenleyip sunmak ve karar öncesinde mahkeme veya hâkimin isteği üzerine sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak denetimli serbestlik müdürlüklerinin görevleri arasında sayılmaktadır. Sosyal araştırma raporu; şüpheli veya sanığın kendisinin ve çevresinin sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiği ve toplumla bütünleşmesi amacıyla ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynaklarla ilgili önerileri içeren ve denetimli serbestlik uzmanı tarafından hazırlanan bir rapordur. Sosyal araştırma raporunda, suçlu kişi ile işlenen suç veya suçlara yönelik ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Suç işleyen kişinin içinde bulunduğu sosyal çevre, aldığı eğitim ve olayları algılayış şekli araştırılmakta ve kişiyi suç işlemeye sevk eden etkenler

---

¹⁹⁵ KIZMAZ, s. 306.

¹⁹⁶ USTA-ÖZTÜRK, s. 35.

etraflıca raporlanmaktadır.¹⁹⁷ Raporda, şüpheli veya sanığın kimlik bilgileri, sağlık bilgisi, biyografisi, ailesi ve arkadaş çevresi, yaşadığı yer, kişisel özellikleri, alkol ve madde kullanım durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk ile raporu düzenleyen denetimli serbestlik uzmanına karşı tutum ve davranışı belirtilmelidir.¹⁹⁸ Sosyal araştırma raporu aynı zamanda, şüpheli veya sanığın suça bakış açısını, geçmişteki suç sicilini, suç işlemedeki eğilimlerini, sosyo-kültürel koşullarını kapsamlı ve bu faktörlerin suça yönelmeyle olan ilişkisini veya etkisini açıklamaya çalışmalıdır.¹⁹⁹

Suç karşılığı olarak öngörülen ceza bir eyleme yönelik iken, cezalandırma tekniği bir yaşama yönelik olduğundan suç işleyen kişinin yaşam hikâyesi bilinmelidir. Psiko-sosyal-biyolojik anketi içeren sosyal araştırma raporu, İngiltere’de 100 yıllık denetimli serbestlik kurumunun olmazsa olmazı niteliğindedir. Sosyal araştırma raporu, cezanın bireyselleştirilmesi bakımından önemli bir araçtır.²⁰⁰ Sosyal araştırma raporunun ana amacı, hâkimin mantıklı ceza kararı verebilmesini sağlamak için zamanında, konuyla ilgili ve tam bir bilgi sunmaktır. Ancak hakimin kararını değiştirme çabası bulunmamaktadır.²⁰¹

Sosyal araştırma raporu, cezanın bireyselleştirilmesinde ve hâkim tarafından kamusal bir cezaya hükmedilmesi durumunda sanığın ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmasında yardımcı olabilecek nitelikte hazırlanmalıdır. Sosyal araştırma raporları, hâkimlere karar öncesinde yardımcı olmayı hedeflemektedir. Suç işleyen kişinin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasında hâkimlerin suçun faili hakkında isabetli karar vermesi, şüphesiz çok önemlidir.²⁰²

Denetimli serbestlik görevleri kapsamında bulunan özellikle kamusal ceza ve tedbirlerin uygulanabildiği durumlarda en uygun cezanın belirlenmesinde

---

¹⁹⁷ USTA-ÖZTÜRK, s. 28.

¹⁹⁸ KAMER, s. 552.

¹⁹⁹ NURSAL-ATAÇ, s. 347.

²⁰⁰ YÜCEL, s. 77.

²⁰¹ ALARID, s. 70.

²⁰² USTA-ÖZTÜRK, s. 28.

hâkimin uzman yardımına ihtiyacı olabilir. Hâkim, hüküm öncesinde en uygun kararı verebilmek için sosyal araştırma raporu istemesi kararında isabet açısından yararlı olacaktır. Bu nedenle denetimli serbestlik uygulamalarında sosyal araştırma raporları önemli bir yer tutmaktadır ve denetimli serbestlik görevlilerince de sosyal araştırma raporu önemsenmektedir.²⁰³

---

²⁰³ USTA-ÖZTÜRK, s. 28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENETİMLİ SERBESTLİK KAPSAMINDAKİ SEÇENEK YAPTIRIMLAR

I. SEÇENEK YAPTIRIM²⁰⁴ KAVRAMI

İnsan toplum halinde yaşama eğilimindedir. Toplum halinde yaşamın doğal bir sonucu ise farklı istek ve iradelere sahip olan kişiler arasında çatışmanın kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Düzensiz bir toplumsal yaşam düşünülmemeyeceği için, hukuk kuralları ile bir takım ödevler, yükümlülükler, sınırlamalar ve düzeni bozucu davranışlara karşı yaptırımlara başvurmak gerekmektedir. Devletin ceza yaptırımını tehdidi ile uygulanmasını sağlamaya çalıştığı

---

²⁰⁴ Seçenek yaptırım hakkında detaylı bilgi için bkz. ÖZTÜRK, Bahri; ERDEM, Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 367-376, ZAFER, s. 359-361, ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 747-757, DEMİRBAŞ, (2012), s. 554-560, SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 580-584, HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 382-385, HAKERİ, s. 541-545, ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 606-621, ÖZBEK, Veli Özer; KANBUR, Nihat M.; BACAĞIZ, Pınar; DOĞAN, Koray; TEPE, İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 544-557, CENTEL, Nur; ZAFER, Hamide; ÇAKMUT, Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s. 591-597, KOCA, Mahmut; ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 444-454, HAFIZOĞULLARI, Zeki, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, US-A Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 452-459, BAKICI, Sedat, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008, s. 1067-1123, TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2011, s. 419-422, ARSLAN, Çetin; AZİZAĞAOĞLU, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayınları, Ankara, 2004, s. 191-199, GÜNDEL, Ahmet, **Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, C. I, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2009, s. 1293-1358, PARLAR, Ali; HATİPOĞLU, Muzaffer, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 824-856, MERAN, Necati, **Açıklamalı-İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 249-259, MALKOÇ, İsmail, **Yeni Türk Ceza Kanunu**, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008, s. 352-370, ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler**, C. II, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 1120-1178, ÇOLAK, Haluk, ALTUN, Uğurtan, **Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007, s. 47-99, ÇETİN, Soner Hamza, **Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, MADEN, Mehmet, **Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

emir ve yasakları kapsayan hukuk kuralları ise ceza hukuku olarak ifade edilmektedir.²⁰⁵

Modern ceza hukukunda yaptırım düşünce ve kavramı önemli değişikliklere uğramıştır. Günümüzde artık sadece suçluya azap ve ıstırap vermek amacını güden yaptırımlar sisteminin toplumsal yarar ile bağdaşmayacağı anlaşılmış, bu yaptırımlar sistemi yerine suçlunun iyileştirilmesi ile birlikte toplumun tepkisini gösterebilecek karma nitelikte yaptırımların kullanılması yoluna gidilmiştir. Bu bakımdan geleneksel ceza kavramı yanında ve hatta bazen bu kavramın yerine suçlunun kişiliğine uygun önlemlerin uygulanması kavramı modern ceza hukukunda yer almıştır. Suçlunun kişiliği ve yaptırımların bireyselleştirilmesi bugün artık hukukî birer kavram haline gelmiştir. Bu bakımdan kısa süreli hapis cezası yerine hükmedilen seçenek yaptırımlar, cezanın bireyselleştirilmesi yöntemlerinden birini oluşturmaktadır.²⁰⁶

Cezanın bireyselleştirilmesi demek, genel olarak, cezanın yalnız suça değil, suçluya, onun kişiliğine uydurulması demektir. Aynı suçu işleyen farklı suçlulara ceza verilirken, kişilik özellikleri, sosyal çevreleri, kişisel eğilimleri, suçun sebebi, hangi şartlar altında ve hangi vasıtalarla işlendiği dikkate alınmalıdır. Cezaların bu şekilde kişiselleştirilmesi ile suçlunun soyut cezalandırılması değil, aynı zamanda iyileştirilmesi de amaçlanmaktadır. Cezanın, birisi toplumda hüküm süren adalet arzu ve ihtiyacını tatmin, diğeri de suçluları iyileştirme suretiyle toplumun korunmasını sağlamaktan ibaret iki amacı olmalıdır. Suçlunun iyileştirilmesi faaliyetinin tam olarak yerine gelebilmesi ve cezadan beklenen amacın gerçekleşmesi için de cezaların bireyselleştirilmesi gerekmektedir.²⁰⁷

---

²⁰⁵ ÇETİN, s. 6.

²⁰⁶ ÖZGENÇ, s. 645.

²⁰⁷ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, “Cezai Sosyoloji, Cezaların Şahsileştirilmesi ve Enrico Ferri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 6, Sayı: 1, 1940, s. 28-29.

II. HUKUKİ DÜZENLEMELERDE SEÇENEK YAPTIRIMLAR

A. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, 22 Ocak 1965 tarihinde alınan “Cezanın Ertelenmesi, Denetimli Serbestlik ve Hapis Cezasına Diğer Alternatifler Hakkında (65) 1 No’lu Tavsiye Kararı”nda suçlular hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara sadece cezanın amaçlarına ulaşılması için gerekli görüldüğünde, özellikle suçun tekrarlanmaması ve suçlunun kendi gidişatını düzenlemesini sağlayacak şekilde hükmedilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından, hapsedilmenin yol açabileceği dezavantajlar ile denetimli serbestlik ve hapsedilmeyi gereksiz kılan belirli tedbirlerin göz önünde tutulması, ilk defa suç işleyenler veya özel bir ağırlığı olmayan herhangi bir suç işleyenler hakkında özgürlüğü bağlayıcı bir cezanın yerine veya infaz edilmeden önce böyle bir cezanın infazının yerine şartlı bir tedbire karar verilmesi, hapis cezasından kaçınılması için oluşturulmuş diğer tedbirlerin göz önünde tutulması tavsiye edilmektedir.²⁰⁸

Yine 9 Mart 1976 tarihinde alınan “Hapis Cezasına Alternatif Belirli Ceza Tedbirleri Hakkında (76) 10 No’lu Tavsiye Kararı”nda, mahkemelerce çeşitli cezalandırma şekilleri arasından, bireysel davaya en uygun olanın seçilmesini mümkün kılacak yeni tedbirlerin teşvik edilmesinin gerekli olduğu, hapis cezasına alternatiflerin, suçluların ıslahı amacına hizmet edebileceği ve hapsedmeden daha az maliyeti olduğu tavsiye edilmiştir. Ayrıca üye devletlerin hapis cezası yerine alternatiflere hükmedilmesini önleyen hukuksal engellerin kaldırılması amacıyla ulusal mevzuatlarını incelemeleri, yeni denetimli serbestlik yöntemleri üzerinde çalışmaları, hapis cezalarının yerine bağımsız cezalar olarak, kısıtlamanın yanı sıra, çeşitli mahrumiyetlere hükmetme (sürücü belgesinin geri alınması gibi) imkânlarını araştırmaları, kendi mevzuatlarına dâhil edilebilecek çeşitli hapis cezasına

---

²⁰⁸ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 141.

alternatifler üzerinde çalışmaları, kamu hizmetlerinde çalıştırmanın avantajları ve özellikle sağladığı fırsatları gözetmeleri de bu karar ile önerilmiştir.²⁰⁹

Avrupa Konseyi; erteleme, kontrollü serbestlik ve benzeri kurumlar dışında kalan ve hürriyetin kısıtlanmasını gerektirmeyen seçeneklerin incelenmesi hususunda, bir alt komite oluşturmuştur. Komite mümkün olan en geniş ölçüde damgalanma etkisi yapmayacak olan ve suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevre ile ilgisini kesmeyen, tersine ona topluma uyum için bütün imkân ve kolaylıkları sağlayan tedbirlere başvurulmasını önermiş ve bu bakımdan ceza sistemi ile diğer sistemler arasında ilişki kurulmasını gerekli saymıştır. Komite, seçenek olarak hükmün verilmesinin ertelenmesini ve suçlunun toplum yararına bir sosyal yardım kurumunda çalıştırılmasını önermiştir.²¹⁰

B. Birleşmiş Milletler Tokyo Kuralları

Birleşmiş Milletler tarafından 2 Nisan 1990 tarihinde alınan, “Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin Asgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları)” ile hapis dışı tedbirlerin kullanımı konusunda ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Asgari standart kurallara göre; hapis cezasına alternatif tedbirlere tâbi kimseler için asgari güvenceler getirilmesinin yanı sıra, hapis dışı tedbirlerin kullanımını geliştirecek bir dizi temel ilke de benimsenmiştir. Buna göre; üye devletler başka seçenekler de sunmak, böylelikle, hapis cezasının kullanımını azaltmak ve insan haklarına riayet edilmesini, sosyal adalet gereklerini ve suçluların ıslah edilmeleri ihtiyaçlarını dikkate alarak, ceza hukuku politikalarını rasyonalize etmek için hukuk sistemleri içerisinde, hapis dışı tedbirler geliştireceklerdir.²¹¹

---

²⁰⁹ Avrupa Konseyi'nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 149.

²¹⁰ ÇETİN, s. 44.

²¹¹ Avrupa Konseyi'nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 199.

C. 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (Mülga)

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar hukukumuzda ilk olarak 16 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren ve 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılan 647 sayılı CİHK ile girmiştir. 647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında "Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine, sair hallerine ve suçun işlenmesindeki özelliklerine göre mahkemece para cezasına, aynen iade veya tazmine, altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya ıslah kurumuna devam etmeye, bir yılı geçmemek kaydıyla muayyen bir yere gitmekten, bazı faaliyetleri veya meslek ve sanatı icradan men'e, her nev'i ehliyet ve ruhsatnamenin bir aydan bir yıla kadar muvakkaten geri alınmasına çevrilebilir." hükmü bulunmaktadır. 647 sayılı CİHK'nın hazırlanmasında, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 22 Ocak 1965 tarihli "Cezanın Ertelenmesi, Denetimli Serbestlik ve Hapis Cezasına Diğer Alternatifler Hakkında (65) 1 No'lu Tavsiye Kararı"nda yer alan özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından hapis cezasından kaçınılması için oluşturulmuş diğer tedbirler konusunda üye ülkelerin ulusal mevzuatlarında değişiklik yapmayı göz önünde tutmalarına ilişkin tavsiye hükmü dikkate alınmıştır.

647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesinin gerekçesinde; cezaların bireyselleştirilmesi kuralının yeni bir uygulama şekli olmak üzere, cezaların aynen uygulanması sonucu, cezaevlerinde hapsedilmek suretiyle hükümlülerin ıslahı yoluna gidilmesinden ibaret bulunan eski sistemin terk edilerek, onun yerine kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarla suçluyu kendi denetim ve gözetimi altına koymak ve bu hususta hâkimin takdir yetkisini de genişleterek gerekli gördüğü takdirde, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine, sayılan tedbirlerden birinin uygulanması öngörülmüş, böylece modern ceza hukukunun kabul ettiği ceza ve güvenlik tedbirlerinin birbirini tamamlayıcı bir tarzda uygulanması ile ulaşılmak istenen amacın daha kolay ve çabuk gerçekleşeceği ve hükümlülerin bir daha suç işlemekten kaçınmaları ve ıslah edilmiş iyi bir vatandaş olarak, tekrar toplum hayatına karışmalarının sağlanacağı mümkün görüldüğü ifade edilmiştir.

Yaptırımlar sistemini esaslı şekilde değiştiren 647 sayılı CİHK, hürriyeti bağlayıcı cezalarda suçluyu topluma yeniden kazandırma düşüncesini ön plana çıkartmış ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza yerine, geniş ölçüde para cezası öngörmüş, batının modern suç siyasetini uygulayan ülkelerde olduğu gibi şartlı salıverme ve erteleme müesseselerinin uygulama alanını genişletmiştir. 647 sayılı CİHK'nın sağladığı ceza ve seçenekler karşısında ceza adaletinin akla uygun bir yapıya kavuşmuş olduğu söylenebilir.²¹²

D. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

04.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı “Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun”un 12'nci maddesi gereğince, 765 sayılı TCK bütün ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmış, yerine 01.06.2005 tarihinden itibaren 5237 sayılı TCK yürürlüğe konulmuştur. 13.07.1965 tarihli ve 647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesi yerine, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde yer alan düzenleme getirilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin gerekçesinde; belli bir süreyle hapis cezasına mahkûm olmanın cezanın uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayabileceği, kişinin gördüğü eğitim, yaşadığı sosyal çevre, psikik ve ahlakî eğilimleri itibarıyla tesadüfi suçlu özelliği taşıyabileceği, bu kişilerin mahkûm oldukları cezanın infaz kurumunda çektirilmesinin toplum barışı açısından bir zorunluluk göstermeyebileceği, ayrıca kısa süreli hapis cezalarının infaz kurumunda çektirilmesinin doğurduğu sakıncalar nedeniyle, kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan kişinin infaz kurumuna girmesini önleyecek seçenek yaptırımlara hükmedilmesinin gerekebileceği ifade edilmiştir. Hakkında seçenek yaptırımlardan birine hükmedilen kişinin bu yaptırımın gereklerine uygun hareket etmesi durumunda, bu ceza infaz edilmeyecek ve kişi açısından bu cezaya mahkûmiyete bağlı hukukî sonuçlar doğmayacaktır.²¹³

---

²¹² ÇETİN, s. 29.

5237 sayılı TCK'nın birinci kitabının üçüncü kısmının başlığı “yaptırımlar” şeklindedir. Bu kısmın birinci bölümünde cezalar, ikinci bölümünde ise güvenlik tedbirleri düzenlenmektedir. 5237 sayılı TCK'da cezaların hapis ve para cezaları; güvenlik tedbirlerinin ise; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, eşya müsaderesi, kazanç müsaderesi, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular, sınır dışı edilme ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri olduğu görülmektedir.

5237 sayılı TCK'da hapis cezaları; ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ve süreli hapis cezası olarak tasnif edilmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 49'uncu maddesinde süreli hapis cezalarından bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının kısa süreli hapis cezası olduğu belirtildikten sonra, 50'nci maddesinde kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar tek tek sayılarak düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK'da kısa süreli hapis cezası yerine hükmolunacak olan seçenek yaptırımların, birer güvenlik tedbiri olarak değil, kısa süreli hapis cezasının yerine hükmolunabilecek bir başka ceza olarak düzenlendikleri görülmektedir.

5237 sayılı TCK'da, yaptırımlar terimi, hem ceza hem de güvenlik tedbirleri için ortak bir üst başlık olarak kullanılmaktadır. 5237 sayılı TCK, seçenek yaptırım için “ceza” ibaresini kullanmamaktadır.²¹⁴ Ancak, kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar 5237 sayılı TCK'da cezalar bölümünde düzenlendiği için seçenek yaptırımlar birer ceza olarak anlaşılmalıdır.

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin başlığında “kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar” ibaresi kullanılmıştır. Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasında da “seçenek yaptırım” ibaresi kullanılmaktadır. Böylece birinci fıkrada yer alan düzenlemelerin seçenek yaptırım olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak aynı maddenin beşinci ve yedinci fıkralarında “tedbir” ibaresi kullanılmaktadır. Ayrıca maddenin altıncı fıkrasında “seçenek yaptırım” ibaresi, 26.02.2008 tarihli ve 5739

---

²¹³ MERAN, Necati, “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2007, Sayı: 27, s. 189.

²¹⁴ ÇETİN, s. 38.

sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 4’üncü maddesi ile “tedbir” biçimine dönüştürülmüştür. Kısaca, 5237 sayılı TCK’nın 50’nci maddesinde iki kez “seçenek yaptırımdan”, üç kez de “tedbir” den bahsedilmektedir. Aslında anlaşılması gereken, bu maddede yer alan düzenlemenin, seçenek yaptırımlara (seçenek cezalara) ilişkin olduğudur ve bu maddede yer alan yaptırımların tamamının, birer seçenek yaptırım (ceza) olduğudur.²¹⁵

III. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Ceza, günümüzde her ne kadar suç teşkil eden ve toplum düzenini bozan eylem nedeniyle, devlet tarafından uygulanan ve esasen suç işleyen kişinin iyileştirilmesini amaçlayan, ızdırıp verici, korkutucu ve caydırıcı müeyyide olarak anlaşılmakta²¹⁶ ise de, tarih içerisinde ceza olarak uygulanan yaptırımlar öldürme, sürgüne gönderme, hapsedme ve böylece toplumdaki tecrit etme, bedenen işkence yapma veya azap verme veya sosyal bakımlardan zararlara uğratma şekillerinde olmuştur.

Günümüzde en çok uygulanan ve kabul gören ceza türü ise şüphesiz hapis cezası veya daha geniş bir ifade ile hürriyeti bağlayıcı cezalar olmuştur. Ancak, çağdaş hukuklar bakımından en önemli gelişmelerden biri de bu cezaların başka nitelikteki alternatif cezalara çevrilebilmesidir. Seçenek yaptırım olarak adlandırılan hapis cezasının alternatifi olan bu cezalar ise, çoğu kez para cezasına çevirmek, suç mağdurunun zararını gidermek, bir kurumda eğitime tâbi tutmak, belirli bazı etkinlikleri yapmaktan yasaklamak, bir meslek veya sanatın yapılmasını yasaklanmak veya kamuya yararlı bir işte çalıştırmak gibi bazı şekillerde olmaktadır.²¹⁷

---

²¹⁵ ÇETİN, s. 39.

²¹⁶ ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 8.

²¹⁷ ÇETİN, s. 46.

Seçenek yaptırım, cezanın kişiselleştirilmesi ile ilişkilidir ve bir cezadır. Çünkü hapis cezasının, seçenek yaptırma çevrilmesi, cezanın kişiselleştirilmesi ile ilgili bir mesele olarak ele alındığında bile, hâlâ cezalandırmadan söz edilmektedir. Burada hapis cezasının bir başka cezaya dönüştürülmesi ve böylece şahsın öznel durumuna daha uygun hâle getirilmesi söz konusudur. Cezanın bir tedbire çevrilmesinde ise ceza verilmekte ancak, ceza yeterli görülmediğinden ayrıca tedbir uygulanmaktadır veya ceza verilemediği için, ceza verilemeyecek bir hâl bulunduğu için, şahsa bir başka yaptırım olan güvenlik tedbiri uygulanmaktadır. 647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesinde yazılı yaptırımların, (seçenek yaptırımlar) ceza yaptırımları oldukları için ceza kanununda düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁸

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde yer alan para cezası dışında kalan yaptırımların tümünü, güvenlik tedbiri olarak kabul etmek olanaksızdır. Örneğin, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazminin tedbir niteliğinde olup olmadığı tartışılabilir. Bu yaptırım şeklinin Alman öğretisinde olduğu gibi ceza ve güvenlik tedbiri özelliği taşımayan ve fakat onlar yanında kendine özgü bir başka yaptırım şekli olduğu, ceza hukukunun iki izli yaptırım sistemi içerisinde üçüncü bir izi oluşturduğu kabul edilmelidir.²¹⁹ Kanunun kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar olarak ifade ettiği, kişi hürriyetini sınırlayan tedbirler, aynı hapis cezası veya adli para cezası gibi, ihlale tepki olduklarından, ceza müeyyidesidir.²²⁰ 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde, hapis cezasına alternatif niteliğinde olan konutta infaz, kamuya ait bir yerde zorunlu ikamet etmek, zararın giderilmesi, toplum hizmeti ya da kamu yararına çalıştırma, birer ceza yaptırımı olduklarından bunların infaz kanunu içerisinde değil, çağdaş gelişmelerin bir sonucu olarak mutlaka TCK içerisinde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.²²¹

---

²¹⁸ SOKULLU-AKINCI, Füsün, "Onarıcı Adalet ve Yeni Türk Ceza Kanunu", **Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları, (XIV. Dünya Kriminoloji Kongresinde Sunulan Tebliğler, 7-11 Ağustos 2005 Philadelphia/ABD)**, İstanbul, 2005, s. 3.

²¹⁹ ÖZBEK-KANBUR-BACAĞIZ-DOĞAN-TEPE, s. 545.

²²⁰ HAFIZOĞULLARI, Zeki, "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 1, Kış-2007, s. 79.

²²¹ SOKULLU-AKINCI, Füsün, "Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları", 21. Yüzyıla Girenken Cezaların İnfazı Sempozyumu, (21-22 Ocak 2000), **Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları**, Ankara, 2001, s. 56.

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde yer alan seçenek yaptırımların hukuki niteliği, yani ceza mı, yoksa güvenlik tedbiri mi olduğu hususu, tartışmalı bir konudur. Kısa süreli hapis cezasına seçenek olan tedbirlerin, 5237 sayılı TCK'nın 53-60'ncü maddeleri arasında sayılan güvenlik tedbirlerinden farklı olmakla birlikte, nitelikleri gereği güvenlik tedbirleri olduğu ileri sürülmektedir.²²² Bir başka görüşe göre, buradaki bütün müesseseler önlem niteliğindedir.²²³ Seçenek yaptırımların tamamının güvenlik tedbiri olduğu,²²⁴ kamuya yararlı bir işte çalıştırılmanın ceza niteliğinde olduğu, diğer müesseselerin ise tedbir olduğu da ileri sürülmüştür.²²⁵ Seçenek yaptırımlardan aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazminin tedbir niteliğinde olup olmadığı tartışılır olmakla birlikte, bu yaptırımların güvenlik tedbiri olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²²⁶ 5237 sayılı TCK'nın güvenlik tedbirleri başlığı altında düzenlenen klasik güvenlik tedbirlerinden farklı olmakla birlikte, bu tedbirlerin de hukuki nitelikleri itibarıyla güvenlik tedbirleri olduğu da belirtilmiştir.²²⁷ Bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Seçenek yaptırımları niteliklerine bakarak mevcut ceza politikası içerisinde bir yere konumlandırmak yerine yapılması gereken, Kanunun sistematığının düzeltilmesi için bunların da TCK'nın 45'inci maddesi içerisinde ceza olarak sayılmasıdır. Çünkü zaten, kanun koyucu, bu seçenek yaptırımları, güvenlik tedbirleri içerisinde saymamış ve düzenlememiştir. Tam aksine, ceza yaptırımları içerisinde düzenlemiş ve fakat adını ceza olarak zikretmemiştir. O halde, bu yaptırımlar güvenlik tedbiri içerisinde ismen belirtilmediği veya güvenlik tedbirleri içerisinde düzenlenmediği sürece, bunların ceza olarak kabulü bir zorunluluktur.²²⁸

---

²²² DEMİRBAŞ, (2012), s. 579.

²²³ ÇINAR, Ali Rıza, **Türk Ceza Hukukunda Cezalar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s. 37.

²²⁴ KOCA, Mahmut; ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 500.

²²⁵ İNCE, Hüseyin, **Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

²²⁶ ÖZBEK, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, Orion Yayınevi, Ankara, 2007, s. 59.

²²⁷ ZAFER, s. 432.

²²⁸ ÇETİN, s. 51.

IV. SEÇENEK YAPTIRIMLARA KARAR VERMENİN ŞARTLARI

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca kısa süreli hapis cezası; suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre seçenek cezalara çevrilebilmektedir. 50'nci maddenin ikinci fıkrasında; suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hâllerde, hapis cezasına hükmedilmişse bu cezanın artık adlî para cezasına çevrilemeyeceği, üçüncü fıkrasında; daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlardan birine çevrileceği (zorunlu çevirme), dördüncü fıkrasında ise; taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa, bilinçli taksir hali hariç bu cezanın, diğer koşulların varlığı hâlinde, adlî para cezasına çevrilebileceği düzenlenmiştir. Hâkim seçenek cezaya çevirme konusundaki takdir hakkını kullanırken suçlunun kişiliğini, sosyal ve ekonomik durumunu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığı ve suçun işlenmesindeki özellikleri göz önünde bulundurmamak, yaptığı işlemin gerekçelerini kararında göstermek zorundadır.²²⁹

Suç işleyen kişinin kişisel, sosyal ve ekonomik durumunu belirleyebilmek için, ailevî durumu, yaşam koşulları, sağlığı, kişilik yapısı, toplumsal konumu, geliri, öğrenim durumu, mesleği gibi hususların değerlendirilmesi gerekmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen, suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre, kısa süreli hapis cezası, seçenek cezaya çevrilecek veya çevrilmeyecektir. Kısa süreli hapis cezasının seçenek cezaya çevrilmesine karar verilirse hangi tür seçenek yaptırımın seçilmesi gerektiği hususunda mahkemenin yine aynı kriterleri dikkate alması gerekmektedir. Çünkü

---

²²⁹ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, (2009), s. 1127-1128.

seçenek yaptırımlardan birinin diğerine üstün tutulmasını gerektiren bir düzenleme bulunmamaktadır. Seçenek yaptırımlar arasında bir hiyerarşi olmadığına göre, mahkeme, kanunda belirtilen bu sebepleri dikkate alarak, bir seçenek yaptırım belirleyecek, bunu takdir edecek ve bunu neden seçtiğini de kararında gerekçesi ile birlikte açıklayacaktır.²³⁰

İşlenen suçun karşılığı olarak hükmolunacak ceza belirlenirken, öncelikle cezanın türünün belirlenmesi gerekir. Somut ceza saptanırken, kanunda, suçun karşılığı olarak tek bir ceza öngörülmüş ise bu, seçimlik bir ceza belirlenmiş ise (hapis veya para cezası) bunların içinden seçilen esas alınarak, temel cezanın miktarı belirlenecek ve cezayı etkileyen haller varsa bunlar da uygulanacaktır. Buna göre, temel cezanın seçilmesinde ve temel cezanın miktarının belirlenmesinde mahkemeye TCK'nın 61'inci maddesi yol gösterecektir. Bu madenin uygulanmasından sonra takdiri indirim sebepleri varsa bu nedenler TCK'nın 62'nci maddesi gereğince uygulanacak ve sonuç ceza bulunacaktır. Bulunan sonuç cezanın, kısa süreli hapis cezası (bir yıl veya daha az) olması durumunda, bu defa TCK'nın 50'nci maddesi uygulanacaktır.²³¹

A. Sanığın Kusurlu Olması

Bir suç eyleminden söz edebilmek için sadece eylemin gerçekleştirilmesi yeterli olmayıp eylemin iradi bir hareketle de gerçekleştirilmiş olması aranmaktadır. Kural olarak kişinin, hareketi ve neticeyi düşünmesi, bilmesi ve istemesi ile gerçekleştirdiği eylemden dolayı ceza sorumluluğu bulunmaktadır.²³² Bu nedenle seçenek yaptırımların hukukî niteliklerinin ceza olduğu göz önünde bulundurulduğunda yalnızca suç işlediği kesin olarak anlaşılan ve kusurlu bir kimse hakkında, seçenek yaptırımlardan birine hükmolunabilecektir.²³³

---

²³⁰ ÇETİN, s. 83.

²³¹ ÇETİN, s. 84-85.

²³² SOYASLAN, s. 426.

²³³ ÖZGENÇ, (2005), s. 257.

Suç işleyen kişinin cezalandırılabilmesi için, ceza hukuku bakımından ceza ehliyetinin bulunması ve suçun kişiye isnat edilebilmesi gerekmektedir. Ceza hukuku bakımından ceza ehliyetinin varlığı, kişinin serbest iradesi ile temyiz kudretinin bulunmasına bağlıdır. Bir suçun bir kişiye isnat edilebilmesi demek, kişinin fiili ile netice arasında maddi illiyet bağının bulunması yani neticenin onun fiilinden doğmuş olması ve o kişi ile fiil arasında manevî illiyet bağının bulunması yani kişinin kusurunun bulunması demektir.²³⁴

Seçenek yaptırıma karar verilebilmesi için suçun taksirle veya kasten işlenebilen bir suç olması gerekmektedir. Kasten veya taksirle olarak işlenmiş tüm suçlar için hapis cezası seçenek yaptırıma çevrilebilir. Ancak, taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezasının seçenek yaptırımlardan adli para cezasına çevrilmesinde 5237 sayılı TCK hapis cezasının kısa süreli olmasını aramamaktadır. Buna göre taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza adli para cezasına çevrilebilecektir.

B. Sanığın Kişiliği

Mahkemenin seçenek yaptırımlardan birine hükmedebilmesi için, TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, suçlunun kişiliğini dikkate alması gerekmektedir. Sanığın kişiliğinden ve diğer hallerinden maksat; sabıkasının bulunup bulunmadığı, medeni hali, işi, muhitindeki durumu, duruşmadaki tutum ve davranışları, mahkemeye karşı tavrıdır. Bunların olumlu olup olmadıkları mahkemece belirlenerek sanığın kişiliği ve sair halleri hakkında bir yargıya varılmalıdır.²³⁵

Mahkemenin kişilik tahlili yaparken nasıl bir yol izleyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir. 5402 sayılı DSHK'nın 13'üncü maddesinde, sanığın

---

²³⁴ ÇETİN, s. 82.

²³⁵ YCGK'nın 02.03.2004 tarihli ve 8-39/56 sayılı kararından. Aktaran; KABAN, Mater; AŞANER, Halim; GÜVEN, Özcan; YALVAÇ, Gürsel, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları**, Ankara, 2004, s. 895-896.

geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk hakkında mahkemenin isteği üzerine sosyal araştırma raporu hazırlanacağı hüküm altına alınmıştır. Sosyal araştırma raporu, denetimli serbestlik uzmanı tarafından, suç işleyen kişi ve kişinin ailesi ve sosyal çevresiyle görüşülerek hazırlanmaktadır. Mahkeme seçenek yaptırıma çevirme veya çevirmeme konusundaki gerekçesini kararında göstermek zorundadır ve mahkemenin takdiri denetime tâbi bulunmaktadır. Mahkemelerin kararlarında gösterdikleri gerekçelerin akla ve mantığa dayanması, tarafları tatmin edici olması ve denetime olanak sağlayıcı nitelikte bulunması gerekmektedir.²³⁶ Bu bakımdan seçenek cezaya çevirme konusunda hâkim takdir hakkını kullanırken kişilik tahlilinin uzman bir görevli tarafından yapılması zorunluluk arz etmektedir. Ancak sosyal araştırma raporunun hâkimin isteği üzerine düzenlenecek olması çelişkili bir duruma sebebiyet vermektedir.

C. Sanığın Sosyal ve Ekonomik Durumu

Suç işleyen kişinin sosyal ve ekonomik durumu bir kriter olarak, 5237 sayılı TCK'nın 61'inci maddesinde temel cezanın belirlenmesinde ifade edilmediği halde, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilmesinde açıkça ifade edilmiştir. Suçlunun sosyal ve ekonomik durumunun, kısa süreli hapis cezası yerine hükmolunacak seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesine uygun olması aranmalıdır. İşlediği bir suç nedeniyle, kısa süreli hapis cezası yerine, örneğin, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iadesine veya suçtan önceki hale getirilmesine ya da tazmin suretiyle giderilmesine karar verilmesi, daha büyük bir mağduriyete sebebiyet verecek ise, suç işleyen kişi hakkında bu seçenek yaptırıma başvurulmamalıdır.²³⁷

YCGK'nın 02.10.2007 tarihli ve 9-160/192 sayılı kararında; kanun koyucunun cezanın bireyselleştirilmesine ilişkin olarak cezanın ertelenmesi ya da seçenek tedbirlerden birine çevrilmesi konusunda bir öncelik sıralaması

---

²³⁶ MADEN, s. 161.

²³⁷ ÇETİN, s. 89.

belirlemediği, gözetilecek kriterleri göstermekle yetinerek hangisinin uygulanacağı hususunu hâkimin takdirine bıraktığı ifade edilerek somut olayda sanık hakkında belirlenen özgürlüğü bağlayıcı cezanın paraya çevrilerek taksitler halinde alınmasına karar verilse dahi aylık taksit miktarını sanığın ekonomik durumu itibariyle ödeyemeyeceğine ve kanunun emredici bir kuralı gereği adli para cezasına çevrilen cezanın süresinde ödenmemesi halinde özgürlüğü bağlayıcı cezaya dönüştürülerek infaz edileceğine dikkat çekilmiştir.²³⁸ Söz konusu kararda cezanın bireyselleştirilmesinde hâkimin sanığın durumunu dosyadaki bilgi ve belgelerle ya da duruşmada edindiği izlenime göre değerlendirmesi gerektiği üzerinde durulmuş ise de kişilik tahlili gibi bu konuda da uzman bir görevlinin hazırlayacağı sosyal araştırma raporundan yararlanılmasının zorunlu tutulması gerekmektedir.

D. Sanığın Yargılama Sürecinde Duyduğu Pişmanlık

Kısa süreli hapis cezası yerine, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, seçenek cezalardan birine karar verilmesi veya seçenek cezanın süresinin ve şartlarının belirlenmesinde, suç işleyen kişinin yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık da dikkate alınacaktır. Böylece 5237 sayılı TCK, pişmanlığa yargılama sırasında da bir sonuç bağlamış, suç sonrası pişmanlık cezada bir indirim sebebi veya cezasızlık sebebi oluştururken, yargılama sürecinde gösterilen pişmanlık bir seçenek cezaya çevirme sebebi olarak düzenlenmiştir.²³⁹ Yargılama sürecinde duyulan pişmanlıktan yalnızca kovuşturma sürecinde duyulan pişmanlığın anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre suç işleyen kişinin eyleminden sonra başlayıp hüküm aşamasına kadar gözlemlenen davranışları bir bütün olarak ele alınmalı ve kişinin yaptığı eylemden dolayı pişmanlık duyup duymadığı sonucuna varılmalıdır.²⁴⁰

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesi gerekçesinde "belli bir süreyle hapis cezasına mahkûm olmak, cezanın uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık

---

²³⁸ ÇETİN, s. 89.

²³⁹ ÖZBEK-KANBUR-BACAĞSIZ-DOĞAN-TEPE, s. 547.

²⁴⁰ MADEN, s. 162.

duymasını sağlayabilir.” denilmektedir. Burada önemli olan husus, duyulan pişmanlığın, yargılama sürecinde gösterilen bir pişmanlık olmasıdır. Yoksa sanığın suçun işlenilmesinden hemen sonra, pişman olup olmaması veya bu hususu dile getirmiş olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, pişmanlık gösterilmesi istenilen zaman dilimi olan yargılama süreci içerisinde, sanığın suçluluğu henüz kesinleşmiş değildir. Bir başka anlatımla bu dönemde ve bundan önceki soruşturma evresinde de suç işlediği iddia edilen şüpheli veya dava açıldıktan sonra sanık olarak isimlendirilen kimse, ceza hukukunun en önemli ilkesi olan “masumiyet karinesinden” istifade etmektedir. Kanun bu durumda masumiyet karinesinden istifade eden birinin, yargılama sırasında pişmanlık gösterip göstermediği ile ilgilenmekte, bu sırada pişmanlık gösteren birine seçenek yaptırımın uygulanması, pişmanlık göstermeyene ise uygulanmamasını istemek suretiyle bunlar arasında bir ayırım yapmaktadır ki bu masumiyet karinesi ile bağdaşacak bir durum değildir. Sanığın sırf yargılama sürecindeki davranışına bağlı kalınması, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, susma hakkı gibi yargılama hukukundan gelen sanık haklarını ihlale yol açabilir. Sanığın belirtilen haklarından birini kullanmış olması etkin pişmanlığın uygulanmaması sonucunu doğurmamalıdır.²⁴¹

E. Suçun İşlenmesindeki Özellikler

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrası gereğince hükümlenen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza, “suçun işlenilmesindeki özelliklere göre” maddede yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilecek veya çevrilmeyecektir. Sanığın kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu ile yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık irdelenip sonucuna göre 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına değerlendirilmesi gerekirken, bu konuda, yalnızca suçun işlenilmesindeki özelliklere dayanılarak, yani yetersiz gerekçeyle seçenek yaptırımın uygulanmasına veya uygulanmamasına karar verilemez.²⁴²

---

²⁴¹ ÇETİN, s. 91.

²⁴² Yargıtay 8. CD'nin 17.10.2006 tarihli ve 2881/7617 sayılı kararından. Aktaran; ÇETİN, s. 91.

Yargıtay, 647 sayılı CİHK'nın uygulandığı dönem için, "suçun işlenilmesindeki özellikler" ibaresinin sanığı suç işlemeye iten sebep ve saikler, kast ve taksirdeki yoğunluk, suçun işlenilmesinden sonraki davranışlar olarak anlaşılması gerektiğini belirlemiştir. "Suçun işlenilmesindeki özellikler", 5237 sayılı TCK'nın 61'inci maddesinde cezanın belirlenmesi için gösterilen sebeplere benzemektedir. Çünkü, 5237 sayılı TCK'nın 61'inci maddesinin birinci fıkrasına göre hakim somut olayda; suçun işleniş biçimi, suçun işlenilmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önemi ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı ve failin güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurarak temel cezayı saptayacaktır.²⁴³

F. Hükmedilen Hapis Cezasının Kısa Süreli Olması

5237 sayılı TCK'nın 46'ncı maddesinde hapis cezaları üçe ayrılmaktadır: Ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve süreli hapis cezası. TCK'nın 49'uncu maddesinin ikinci fıkrasında ise hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının ise kısa süreli hapis cezası olduğu belirtilmiştir. Süreli hapis cezasının alt sınırı TCK'nın 49'uncu maddesinin birinci fıkrasında, kısa veya uzun süreli ayrımı yapılmaksızın bir ay olarak düzenlenmiş olduğundan, kısa süreli hapis cezasının alt sınırını da bir ay olarak düşünmek gerekmektedir.

Seçenek yaptırıma hükmedilebilmesi için, hapis cezasına ilişkin birinci şart, cezanın kısa süreli hapis cezası olmasıdır. Bir diğer deyişle, eğer hükmolunacak olan ceza kısa süreli hürriyeti bağlayıcı bir ceza değilse, ceza seçenek yaptırımlardan birine çevrilemez. Yargıtay 1. CD'nin 28.02.2007 tarihli ve 5244/910 sayılı kararında, 5237 sayılı TCK'nın 49'uncu maddesinde tanımlanan kısa süreli hapis cezası kapsamında olmayan hükümlüye tayin edilen cezanın, aynı Kanunun 50'nci maddesi uyarınca adli para cezasına çevrilmesinin kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir.²⁴⁴

---

²⁴³ ÇETİN, s. 92.

²⁴⁴ ÇETİN, s. 101.

Hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilebilmesi için, hapis cezanın kısa süreli yani bir yıl veya daha az süreli olması yeterli olup, suçun türünün önemi yoktur. Kısa süreli hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilmesi için kanun tarafından öngörülen veya sayılan bir suç bulunmamaktadır. Bu nedenle, kural olarak, tüm suçlar için hükmolunacak hapis cezası, öngörülen seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilir. Suç türünün, hükmolunan hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilmesinde bir önemi yoktur.²⁴⁵ Bu nedenle, 5237 sayılı TCK ya da bir başka özel kanuna muhalefet nedeniyle hükmolunan hapis cezası da diğer şartların da olması durumunda, esas itibariyle, seçenek yaptırıma çevrilebilir.²⁴⁶

Bunun yanı sıra, kasten veya taksirle olarak işlenmiş tüm suçlar için hapis cezası seçenek yaptırıma çevrilebilir. Hatta kanun koyucu bilinçli taksir dışında, taksirle işlenen suçlar bakımından, hapis cezasının adlî para cezasına çevrilmesinde, hapis cezasının üst sınırını bir yıl değil, sınırsız olarak kabul etmektedir. Yani, işlenen taksirli bir suçun cezası hapis cezası olarak belirlendikten sonra, bunun miktarı ne kadar olursa olsun, bu hapis cezası, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince adlî para cezasına çevrilebilecek demektir.²⁴⁷ Bunun da sınırı bilinçli taksir halidir. Yani bilinçli taksir halinde ancak bir yıl veya daha az süreli hapis cezası seçenek yaptırıma çevrilebilir. Bilinçli taksir ile işlenen suçtan dolayı verilen uzun süreli hapis cezası adlî para cezasına çevrilemez.

5237 sayılı TCK'nın 49'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre; kısa süreli hapis cezası, kanunda yer alan süreye göre değil hâkimin somut olayda takdir

---

²⁴⁵ ÇETİN, s. 102.

²⁴⁶ "6136 sayılı Kanuna muhalefet suçunda 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesi çerçevesinde seçenek yaptırımların uygulanması ihtimalinin değerlendirilmemesi kanuna aykırıdır." Yargıtay 1. CD'nin 12.03.2007 tarihli ve 2628/1360 sayılı kararından. Aktaran; ÇETİN, s. 102.

²⁴⁷ "Taksirli suçlardan dolayı hükmedilen hapis cezasının, uzun süreli de olsa diğer koşulların varlığı halinde adlî para cezasına çevrilmesinin mümkün olması karşısında, hapis cezasının süresinden bahisle yasal olarak olanaklı olmadığı gerekçesi ile sanık müdafinin bu husustaki talebinin red edilmesi kanuna aykırıdır." Yargıtay 9. CD'nin 21.05.2007 tarihli ve 8139/4362 sayılı kararından. Aktaran; ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, (2009), s. 1159.

ettiği hapis cezasının miktarına bakılarak belirlenecektir.²⁴⁸ Bir yıl veya bundan daha az süreli hapis cezasına hükmedildiği zaman, bu hapis cezası seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilir. Hükmolunan ve her biri bir yılı geçmeyen hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilip çevrilmeyeceğinin ayrı ayrı tartışılması gerekir.²⁴⁹

Hapis cezasının, seçenek yaptırımlardan biri olan para cezasına çevrilebilmesi için, suç tanımında, hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörülmüş olmamalıdır. Yani madde metninde gösterilen suç için hem hapis cezası ve hem de adli para cezasının öngörüldüğü durumlarda, para cezası yerine hapis cezası seçilmiş ise, artık seçilmiş olan bu hapis cezası, adli para cezasına çevrilemez.²⁵⁰ Ancak bu durum, kısa süreli hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde sayılan diğer seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesine engel değildir.

V. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN ÇEŞİTLERİ ve YERİNE GETİRİLMESİ

A. GENEL OLARAK

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasında, kısa süreli hapis cezası yerine verilebilecek seçenek yaptırımların çeşitleri, altı ayrı bent halinde düzenlenmiştir. Ancak söz konusu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan adli para cezası ile (b) bendinde belirtilen mağdurun veya kamunun uğradığı zararın

---

²⁴⁸ MADEN, s. 156.

²⁴⁹“Saniğe verilen toplam ceza üzerinden değil, hüküm kurulan her bir hapis cezasının süresine göre 50'nci maddenin değerlendirilmesi gerekir.” Yargıtay 3. CD'nin 07.03.2007 tarihli ve 14796/2030 sayılı kararından. Aktaran; ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, (2009), s. 1142.

“Kişinin işlediği birden fazla suç bulunduğu takdirde, bu suçlardan seçenek yaptırıma çevirmenin koşullarını taşıyan her bir suç için bunun ayrı ayrı tartışılması gerekir.” Yargıtay 1. CD'nin 03.04.2006 tarihli ve 2006/1129 sayılı kararından. Aktaran; HAKERİ, (2008), s. 384.

²⁵⁰ “5237 sayılı TCK'nın 105/1. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçunun yaptırımı, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır. Yerel mahkemece, seçimlik cezalardan özgürlüğü bağlayıcı yaptırım olarak takdir edilip, bu özgürlüğü bağlayıcı cezanın adli para cezasına çevrilmesi TCK'nın 50/2. maddesi hükmüne aykırıdır.” YCGK'nın 02.10.2007 tarihli ve 5-172/193 sayılı kararından. Aktaran; ÇETİN, s. 111.

aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi seçenek yaptırımlarına ilişkin mahkeme kararları, Cumhuriyet başsavcılığı infaz defterine kaydedilerek Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilmektedir.

5275 sayılı CGTİHK'nın 106'ncı maddesinde; adlî para cezasının, 5237 sayılı TCK'nın 52'nci maddesinde belirtilen usule göre tayin olunacak bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesinden ibaret olduğu belirtilmiştir. Buna göre; adlî para cezasını içeren mahkeme kararı Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığı tarafından otuz gün içinde adlî para cezasının ödenmesi için hükümlüye bir ödeme emri tebliğ edilir. Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adlî para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir. 06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük"ün 51'inci maddesinde adlî para cezasının infazının nasıl yapılacağı 5275 sayılı CGTİHK'ya benzer şekilde düzenlenmiştir.

Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi seçenek cezasına ilişkin mahkeme kararlarının hangi merci tarafından ne suretle yerine getirileceğine ilişkin ise 5275 sayılı CGTİHK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 51'inci maddesinin ikinci fıkrasının (c) ve (d) bentlerinde bulunan "Mağdurun ya da kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesini içeren kesinleşmiş ilâm, Cumhuriyet başsavcılığına verilir. Cumhuriyet savcısı, zararın otuz gün içinde tamamen giderilmesini hükümlüye tebliğ eder. Hükümlü adresine yapılan bu tebligatta gösterilen zararı, otuz günlük süre içinde tamamen gidermezse Cumhuriyet başsavcılığınca, durum hükmü veren mahkemeye bildirilir." hükümlerinden bu seçenek cezaya ilişkin mahkeme kararlarının da Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından yerine getirileceği anlaşılmaktadır.

Denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından yerine getirilen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar; bir eğitim kurumuna devam etme, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma ile kamuya yararlı bir işte çalıştırılma seçenek cezalarıdır. 5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesinde söz konusu bu seçenek cezaların yerine getirilmelerinin denetimli serbestlik müdürlüklerinin kovuşturma evresinden sonraki görevleri arasında olduğu belirtilmiş, ancak bu seçenek cezaların yerine getirilmesinin nasıl ve ne suretle yerine getirileceği düzenlenmemiştir.

B. HUKUKÎ DÜZENLEMELER

Denetimli serbestlik kapsamındaki seçenek yaptırımların çeşitlerinin ve yerine getirilmelerinin incelenmesinden önce hukukî düzenlemelerde seçenek yaptırımların infazına ilişkin getirilen düzenlemelerin çerçevesini belirlemek, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Diğer yandan, bir ceza olarak seçenek yaptırımların suç işleyen kişinin toplumdaki konumuna ve günlük yaşantısına yaptığı olumlu ve olumsuz etkilerinin dayanaklarının ortaya konulması gerekmektedir. Son olarak, denetimli serbestlik kapsamındaki seçenek yaptırımların yerine getirilmelerine ilişkin uygulama örnekleri ile bu konuda karşılaşılan güçlüklerle, seçenek yaptırımların çeşitleri anlatılırken yer verilecektir.

1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı TCK'nın "Genel hükümler" başlıklı birinci kitabında; Ceza Kanununun amacının; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek olduğu ifade edilerek, bu amacı gerçekleştirmek üzere temel ilkeler, tanımlar ve uygulama alanı, ceza sorumluluğunun esasları ile yaptırımlar düzenlenmiştir. Kanunda yaptırımların cezalar ile güvenlik tedbirleri olduğu, cezaların hapis ve adli para cezaları olduğu belirtilmiştir. Hapis cezaları

ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ve süreli hapis cezası olarak ayrılmış ve ayrı ayrı tanımlanmıştır. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının kısa süreli hapis cezası olduğu ifade edilerek seçenek cezaların neler olduğu sayılmıştır.

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin altıncı ve yedinci fıkralarına göre kısa süreli hapis cezasına seçenek bütün cezalara ilişkin hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin (cezanın) gereklerinin yerine getirilmesine başlanılmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme, kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir. Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir. Seçenek tedbirin (cezanın) gereklerinin yerine getirilmesine başlanılmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâli kişinin serbest iradesi sonucu gerçekleşmelidir. Bu konuda kişinin meşru bir mazeretinin bulunmaması gerekir.²⁵¹ Ayrıca seçenek cezanın yerine getirilmesine ilişkin olarak kişiye tebligatın Cumhuriyet savcılığınca yapılacağı ve kişinin de tebligatı aldıktan itibaren otuz gün içinde seçenek tedbirin (cezanın) gereklerini yerine getirmeye başlaması gerektiği düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK'da seçenek cezanın yerine getirilmesine ilişkin olarak sınırlı bir düzenleme yapılmış olduğu görülmektedir. 5237 sayılı TCK'da maddi ceza hukukuna ilişkin hükümlerin düzenlenmesi gerektiği tartışması bir yana, sadece seçenek cezanın yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâline ilişkin bir düzenlemenin seçenek cezanın yerine getirilmesinde bütün hususları kapsamadığı açıktır.

---

²⁵¹ ÇETİN, s. 280.

2. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

5275 sayılı CGTİHK’da seçenek yaptırımlara ilişkin düzenlemelere 105 ve 109’uncu maddelerde yer verilmiştir. İlk bakışta, 105’inci maddede sadece kamuya yararlı bir işte çalıştırmanın infazının düzenlendiği, 109’uncu maddede ise bütün kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların infazının düzenlendiği anlaşılmaktadır.

5275 sayılı CGTİHK’nın İkinci Kitabının Birinci Kısımının Birinci Bölüm başlığı “Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma ve Adli Para Cezalarının İnfazı” şeklindedir. Ancak bu bölümde yer alan “Kamuya yararlı bir işte çalıştırma” başlıklı 105’inci maddede, kısa süreli hapis cezasının yaptırım seçeneklerinden kamuya yararlı bir işte çalıştırmanın tanımı yapılmaktadır. Buna göre kamuya yararlı bir işte çalıştırma; hükümlünün, ücretsiz olarak bir kamu kurumunun veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşun belirli hizmetlerinde çalıştırılmasıdır. Öncelikle kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım sadece kamuya yararlı bir işte çalıştırma değildir. Bu bakımdan bölüm başlığında sadece kamuya yararlı bir işte çalıştırmanın infazı ibaresinin kullanılması yerine, kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların infazı ibaresinin kullanılması yerinde olurdu. Diğer yandan infaza ilişkin bir kanunda herhangi bir cezanın infazının tanım yoluyla düzenlenmesi hususu gözden geçirilmelidir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında seçenek ceza olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararının hâkim tarafından verilmesine hazırlık yapılması bakımından hizmetler listesinin oluşturulması öngörülmektedir. Buna göre denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin, bölgelerinde bulunan kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşlardan hükümlüleri ne suretle çalıştırabileceklerine dair bilgi alacakları ve hizmetler listesini oluşturacakları belirtilmiştir. Maddede, bu listelerin mahkemelere verilmesi gerektiği, mahkemenin de, bu listelerden uygun gördüğü hizmeti ve süresini hükümlüye önerip reddetme hakkına sahip olduğunu hatırlatması gerektiği belirtilmiştir. Burada kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı kararının infazına ilişkin bir düzenlemeden ziyade, henüz

karar verilmeden önce mahkemeye yardımcı olunması ve hükümlünün gönüllülüğünün tespit edilmesine ilişkin bir düzenlemeden söz etmek gerekmektedir.

5275 sayılı CGTİHK'nın İkinci Kitabının İkinci Kısımının Birinci Bölüm başlığı ise; "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar ile Kısa Süreli Hapis Cezalarının Özel İnfaz Şekilleri" biçimindedir. Bu başlıktan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların tümünün infazına ilişkin hükümlerin düzenleneceği anlaşılmakta ise de; 109'uncu maddede sadece "Kısa süreli hapis cezası yerine Türk Ceza Kanununun 50'nci maddesine göre hükmedilen seçenekli yaptırımların infazında uygulanacak rejim, tüzükte gösterilir." hükmü mevcuttur. 5237 sayılı TCK'dan farklı olarak "seçenekli yaptırımlar" ifadesinin kullanılması bir yana, bölüm ve madde başlığında açıkça kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların infaz şekillerinden bahsedilmesine karşın bu konuda hiçbir hüküm yer almamıştır.

5275 sayılı CGTİHK'nın "cezaların ve güvenlik tedbirlerinin" infazını düzenlemek amacıyla yürürlüğe konulduğu düşünüldüğünde; kısa süreli hapis cezasına seçenek cezaların infaz usullerinin de bu Kanunda düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak görüldüğü gibi Kanun, cezalardan hapis cezaları ile adli para cezalarının infazını düzenlemekte, kısa süreli hapis cezasına seçenek cezalar ile Kanunun başlığında da yer almasına karşın güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin bir düzenleme getirmemektedir.

3. 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu

5275 sayılı CGTİHK'nın 104'üncü maddesinin denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluş, çalışma yöntem ve esaslarının ilgili kanununda düzenleneceği hükmüne dayanılarak yürürlüğe konulan 5402 sayılı DSHK'nın amacı; denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usullerini düzenlemektir. Bu nedenle 5402 sayılı DSHK, denetimli serbestliğin merkez ve taşra teşkilatının, danışma kurulu ve

koruma kurullarının kuruluşu ile denetimli serbestlik hizmetlerinin neler olduğunun belirtildiği bir teşkilat kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesinde, haklarında 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme, (d) bendinde belirtilen belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, (e) bendinde belirtilen ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma, (f) bendinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalışma ile ilgili işlemleri yapma biçiminde seçenek yaptırımların gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak denetimli serbestlik müdürlüğünün kovuşturma evresinden sonraki görevleri arasında sayılmıştır. Burada dikkati çeken husus, seçenek yaptırımların “kanunda belirtilen usul ve esaslara” uygun olarak yerine getirilmesine ilişkin ifadedir. Yukarıda incelendiği üzere ne 5237 sayılı TCK, ne 5275 sayılı CGTİHK, ne de 5402 sayılı DSHK'da seçenek yaptırımların yerine getirilmesine ilişkin usul ve esaslara yer verilmemiştir. Bu konuda sadece, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenen “hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir.” hükmü bulunmaktadır. Ancak bu hükmün, seçenek cezaların yerine getirilmelerine ilişkin “usul ve esasların” tümünü kapsamadığı açıktır.

4. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 50'nci maddesinde kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların bir tanımı yapılmıştır. Söz konusu bu tanıma göre, kısa süreli hapis

cezasına seçenek yaptırımlar, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (a) ilâ (f) bentlerine göre, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlendiği özelliklere göre mahkemece belirlenen yaptırım şekilleridir. Dikkat edilirse söz konusu bu tanım, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde sayılan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların verilebilmesine ilişkin koşulların tekrarından ibarettir. Diğer taraftan amacı, ceza infaz kurumlarının yönetimine, ceza ve güvenlik tedbirlerinin ne şekilde yerine getirileceğine ilişkin usul ve esasları düzenlemek olan Tüzük'te neden böyle bir tanıma ihtiyaç duyulduğu da anlaşılammaktadır.

Tüzük'ün "Seçenekli yaptırımlarda uygulanacak rejim" başlıklı 51'inci maddesinde, seçenek cezaların yerine getirilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Denetimli serbestlik tarafından yerine getirilen seçenek cezaların infazı söz konusu bu maddenin 3, 4, 5 ve 6'ncı fıkralarında düzenlenmiştir. Bir eğitim kurumuna devam etme, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma ve kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek cezalarının yerine getirilmeleri, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinde yer alan hükümlerin benzer şekilde tekrarlanması suretiyle düzenlenmiştir. Buna göre seçenek cezalara ilişkin ilâmın Cumhuriyet başsavcılığına verilecek, Cumhuriyet başsavcılığınca ilâmın denetimli serbestlik müdürlüğüne gönderilecek, bu birim tarafından yapılacak tebligatta on gün içinde kararın infazı için hükümlünün başvurması istenecektir. Ancak ilave olarak eklenen "yapılacak tebligatta on gün içinde hükümlünün kararın infazı için başvurması istenir, hükümlünün, haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde gelmemesi ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığı ile mahkemeye bildirilir" hükmü ile 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan "hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir" hükmü arasında farklılık bulunmaktadır. Tüzük,

hükümlünün on gün içerisinde denetimli serbestlik müdürlüğüne gelmemesini de seçenek cezanın yerine getirilmesinin ihlali için bir şart olarak kabul etmiştir.

Tüzük'te son olarak, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin yedinci fıkrası tekrar edilerek, hükmedilen seçenekli yaptırımın hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, yaptırımın hükmü veren mahkemece değiştirileceği belirtilmiştir. Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların yerine getirilmesine ilişkin Tüzük'te yer alan hükümler aslında, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesindeki infaza ilişkin hükümlerin tekrarı niteliğindedir. Bu nedenle Tüzük'te yer alan hükümler ile seçenek yaptırımların yerine getirilmesi sürecinin yönetilmesi mümkün değildir.

5. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği (Mülga)

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulunun, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının ve denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarının teşkilat, görev ve çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren DSYMKKY üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda "Genel hükümler", ikinci kısımda "Kuruluş, teşkilat ve görevler" ve üçüncü kısımda "Koruma kurulları, iş arama izni, şikâyet ve itiraz ile hükmün yorumunda veya yerine getirilmesinde tereddüt ile denetime ara verilmesi, danışma kurulu, çeşitli ve son hükümler" düzenlenmiştir.

DSYMKKY'nin 15'inci maddesinde; haklarında 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme, (d) bendinde belirtilen belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, (e) bendinde belirtilen ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma, (f) bendinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımlarının,

gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla iş birliği içinde, Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevleri arasında sayılmıştır.

DSYMKKY'nin 34'üncü maddesinde; bir eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımının, hükümlünün, mahkeme kararıyla en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi suretiyle yerine getirileceği belirtilmiştir. Burada seçenek yaptırımın bizatihi kendisinin bir yerine getirilme usulü olarak ifade edilmekte olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımına ilişkin aynı ifadeler, TCK'da bu seçenek yaptırımı tanımlamak için kullanılırken, Yönetmelikte bu seçenek yaptırımın yerine getirilmesinin usulü olarak kullanılmıştır.

DSYMKKY'nin 35'inci maddesinde, eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımının, denetimli serbestlik müdürlüğündeki kayıt işlemlerinin nasıl yapılacağına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre; mahkemece verilen karar Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca karar, denetimli serbestlik genel defterine²⁵² kaydedildikten sonra müdürlük veya büroya²⁵³ iletilir. Müdürlük veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik

---

²⁵² Tedbir kararlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla denetimli serbestlik genel defteri tutulur. Bu deftere; 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (c), (d), (e) ve (f) bentleri ile 51 inci maddesinin dördüncü fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde, 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında, 191 inci maddesinin ikinci fıkrasında, 221 inci maddesinin beşinci fıkrasında, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, 107 nci maddesinin yedinci ve sekizinci fıkrasında, 108 inci maddesinin dördüncü ve altıncı fıkrasında, 110 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 19 uncu maddesi ile 23 üncü maddesinde belirtilen ilâmlar kaydedilir. Denetimli serbestlik genel defteri; sıra numarası, hakkında tedbir uygulanan kişinin; kimliği, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kararı veren Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemenin adı, kararın tarih ve numarası, suçu, kararın geldiği tarih, kararın konusu, takip eden uzmanın kimliği, kararın uygulanmasına başlanıldığı ve bitirildiği tarih sütunlarını içerir. (Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik, m. 13/5-6).

²⁵³ Kanunlarda belirtilen görevleri yerine getirmek üzere, Genel Müdürlük bünyesinde Daire Başkanlığı, adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde şube müdürlüğü ile koruma kurulu kurulur. Gerektiğinde, şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere şube müdürlüğüne bağlı bürolar kurulabilir veya kaldırılabilir. (DSYMKKY (Mülga), m. 7).

defterine²⁵⁴, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere²⁵⁵ kaydedilir.

DSYMKKY'nin 36'ncı maddesinde, denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından il veya ilçe milli eğitim müdürlüğünden on gün içinde eğitim kurumunun belirlenmesi ve denetim görevlisi olarak rehber öğretmen görevlendirilmesi, yeterli sayıda rehber öğretmen bulunmaması halinde diğer bölümlerden öğretmen görevlendirilmesinin isteneceği belirtilmiştir. Eğitim kurumunun belirlenmesi ve öğretmen görevlendirilmesinden sonra, hükümlüye on gün içinde müdürlüğe başvurması hususunda bildirim yapılmalıdır. Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması halinde, ilgili defterdeki kaydın kapatılarak durumun mahkemeye bildirilmesi gerekmektedir. Hükümlünün bu süre içinde başvurması halinde hükümlü, devam etmesi gereken eğitim kurumu ve görevlendirilen öğretmen konusunda bilgilendirilerek, on gün içinde öğretmene başvurması istenir. Ayrıca öğretmene, hükümlünün müdürlüğe başvurduğu tarih bildirilerek, hükümlüye ait belgeler gönderilir. Hükümlünün süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi olarak görevlendirilen öğretmen tarafından tanıma formu²⁵⁶ ile denetleme planı²⁵⁷ hazırlanır. Denetleme planında, hükümlünün devam etmesi gereken eğitim programı belirtilir. Denetim görevlisi olarak görevlendirilen öğretmen tarafından hükümlüler hakkında hazırlanan denetleme planı müdürlüğe gönderilir. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı müdürlük tarafından her zaman denetlenir.

---

²⁵⁴ Tedbir kararlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla tutulan (Örnek-DS 1) nolu defterdir. (DSYMKKY (Mülga), m. 134/1).

²⁵⁵ Çocuklara ilişkin tedbir kararlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla tutulan (Örnek-DS 2) nolu defterdir. (DSYMKKY (Mülga), m. 135/1).

²⁵⁶ Tanıma formu; ...sanık veya hükümlü hakkında denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından doldurulan belgedir. Bu form, sanık veya hükümlü hakkında verilen yaptırım veya yükümlülüğün infaz edileceği en uygun yerin seçiminde kullanılır. Tanıma formu kişisel bilgiler içerdiğinden bu formun saklanması özel hayatın gizliliğine dikkat edilir. Tanıma formu sanık veya hükümlünün dosyasında saklanır. (DSYMKKY (Mülga), m. 93).

²⁵⁷ Denetleme planı denetimin yöntemini belirleyen bir belge olup planda; şüpheli, sanık veya hükümlünün denetim süresinde uyması gereken kural ve yükümlülükler, birlikte çalışılması düşünülen kişi ve kuruluşlar ile denetimin zaman tanımlamasına ilişkin hususlara yer verilir. (DSYMKKY (Mülga), m. 96/4).

DSYMKKY'nin 36'ncı maddesinde, eğitim kurumuna devam etme yaptırımının ihlali ve kaydın kapatılması düzenlenmiştir. Buna göre; hazırlanan denetleme planına uyulmaması halinde, hükümlü müdürlük tarafından uyarılır. Uyarıya uyulmaması halinde, müdürlük tarafından ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Yaptırım sona erdiğinde durum, ilgili eğitim kurumuna iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Dikkat edilirse, eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımının yerine getirilmesinde DSYMKKY, denetimli serbestlik müdürlüğünün birçok yazışma yapmasını öngörmektedir. Müdürlük, seçenek yaptırımı yerine getiren bir kurumdan ziyade, seçenek yaptırımın yerine getirilmesini milli eğitim müdürlüğünden talep eden bir kurum konumundadır. Hükümlünün öğretmene başvurmasını istemek, öğretmen ile yazışma yapmak, tanıma formu ve denetleme planı gibi milli eğitim müdürlüğünde görevli bir öğretmeni ilgilendirmeyen evrakın onun tarafından hazırlanmasını beklemek, ayrıca öğretmenden denetleme planını müdürlüğe göndermesini talep etmek, uygulamada yerine getirilebilecek hususlar olmadığı gibi denetimli serbestlik hizmetlerinin amacı ile de bağdaşmamaktadır.

DSYMKKY'nin 38'inci maddesinde, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımının hükümlünün, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanması suretiyle yerine getirileceği belirtilmiştir. Burada da seçenek yaptırımın bizatihi kendisinin bir yerine getirilme usulü olarak ifade edilmekte olduğu görülmektedir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında, belirli yerler ve etkinliklerin; hükümlünün suç işleminde, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; çevresel, psikolojik, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan ya da hükümlünün yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinlikler olduğu ifade edilmektedir. Belirli yerler ve etkinliklerin yasaklanması kararı verirken hâkimin bu hususları dikkate alması, karar ile elde edilmek istenilen sonuçlar bakımından önemlidir.

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının kayıt işlemleri, eğitim kurumuna devam etme seçeneği yaptırımının kayıt işlemleri ile aynıdır. Hükümlünün süresinde müdürlüğe başvurması halinde, denetim görevlisi²⁵⁸ veya denetleme memuru²⁵⁹ tarafından denetleme planı hazırlanır. Denetleme planında; hükümlünün gitmemesi gereken yerler veya yapmaması gereken etkinlikler belirtilir. Hazırlanan denetleme planı hükümlüye bildirilir, ayrıca plan ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa da iletilir. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı müdürlük tarafından her zaman denetlenir. Yaptırımın denetimi; ulaşım güçlüğü veya güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa yazı yazılmak suretiyle yerine getirilir. Denetleme planına uyulmadığının ilgili kurum veya kuruluş ya da kolluk tarafından bildirilmesi ya da müdürlük tarafından tespit edilmesi hâlinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum kolluk ile ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir. Yaptırım sona erdiğinde durum, kolluk ile ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımı ile cezalandırılan hükümlünün risk durumu veya ihtiyaçları, denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından değerlendirilmemekte, mahkeme kararı aynen denetleme planına geçirilmektedir. Hükümlü hakkında herhangi bir iyileştirme çalışmasının öngörülmemesi de diğer bir eksikliklerdir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin salt denetleme, takip etme, uyarma, dosyayı kapatma gibi teknik konulara ilave olarak, suçlunun yeniden suç işlemesinin engellenmesi amacıyla iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi, ihtiyaçlarına uygun müdahale programları

---

²⁵⁸ Denetim görevlisi: Şube müdürlüğü veya büroda kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmeni ifade eder. (DSYMKKY (Mülga), m. 4/1-g).

²⁵⁹ Denetleme memuru: Şube müdürlüğü veya büroda kadrolu veya geçici olarak görev yapan infaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memurunu ifade eder. (DSYMKKY (Mülga), m. 4/1-i).

uygulanması, sosyal, kültürel veya sportif alanlara yönlendirilmesi gibi konulara da odaklanması gerekmektedir.

DSYMKKY'nin 42'nci maddesinde, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçeneğinin, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanması suretiyle yerine getirileceği belirtilmiştir. Seçenek yaptırımının bizatihi kendisinin bir yerine getirilme usulü olarak ifade edilmesi burada da görülmektedir. Maddede seçenek yaptırım kararı vermeden önce, hâkim tarafından dikkate alınması gereken ve illiyet bağına açıklayan hususlara da yer verilmektedir. Buna göre, hükümlü tarafından kullanılmakta olan ehliyet ve ruhsatın veya yürütülmekte olan meslek ve sanatın; sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmesine neden olan ehliyet ve ruhsat ile meslek ve sanat olduğu belirtilmiştir. Kararın kayıt işlemleri, hükümlünün müracaatı, denetim planı hazırlanması ve hükümlünün denetimi ile seçenek yaptırımının ihlali ve kaydın kapatılması gibi işlemler diğer seçenek yaptırımlar ile aynıdır. Farklı olarak; hazırlanan denetleme planı ile karar örneği; hükümlü ile birlikte, Türkiye İş Kurumuna,²⁶⁰ ilgili meslek kuruluşuna ve mahalli idareye bildirilir. Makbuz karşılığında teslim alınan ehliyet ve ruhsat belgeleri hükümlünün dosyasında saklanır.

DSYMKKY'nin 46'ncı maddesinde kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçeneğinin; hükümlünün, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olması koşuluyla ücretsiz olarak kamu kurumunun veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşun belirli hizmetlerinde çalıştırılması suretiyle yerine getirilir denilmektedir. Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının kayıt işlemleri, hükümlünün müracaatı ile seçenek yaptırımının ihlali ve kaydın kapatılması

---

²⁶⁰ İstihdamın korunmasına, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yürütmek üzere Türkiye İş Kurumu kurulmuştur. Kurum, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili kuruluşu olup, özel hukuk hükümlerine tâbi, tüzel kişiliği haiz, idarî ve malî bakımdan özerk bir kamu kuruluşudur. Kısa adı "İŞKUR" dur. (25/06/2003 tarihli ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu, m. 1).

gibi işlemler diğer seçenek yaptırımlar ile aynıdır. Farklı olarak, hükümlü hakkındaki denetleme planının, çalışma protokolü²⁶¹ dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir. Denetleme planında, hükümlünün hangi kurum veya kuruluşta, hangi gün ve saatlerde çalışacağı ve yaptırımın başlayış ve bitiş tarihleri belirtilir.

DSYMKKY’de, kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek cezasının verilmesine hazırlık yapılması, çalışma yaptırılacak kurumla işbirliği ve protokol yapılması, çalışma süresinin hesaplanması ve çalışmanın sona ermesine yönelik olarak diğer seçenek cezaların yerine getirilmelerinde söz konusu olmayan hükümler de düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, kurumlar listesinin oluşturulmasıdır. Kurumlar listesi; çalışma yaptırım veya yükümlülüğünün infaz edilebileceği kurumlara ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı, ayrıca hizmetler listesinin hazırlanmasına esas teşkil eden bir listedir. Kurumlar listesinde, iş yerinin adı ve faaliyet alanı, iş yerindeki personel sayısı ve karar almaya yetkili kişinin adı, iş yerindeki gözetmenin adı, görevi ve iletişim bilgileri, yapılacak işin türü, sürekli olup olmadığı, işin yapılacağı saatler ile kaç günde ve günde kaç saat yapılacağı, cinsiyet ve çocuk/yetişkin ayrımı da dikkate alınarak çalıştırılabilecek hükümlü sayısı ile dolu ve boş kadrolar gibi bilgiler yer alır. Kurumlar listesi, ücretsiz çalışma yaptırımına dair kurumlar listesi kartonunda²⁶² saklanır.

İkinci olarak, hizmetler listesi oluşturulmalıdır. Hizmetler listesi; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu yararına hizmet üreten kurumların, hükümlülerin hangi işlerde ne kadar süreyle çalıştırılabileceklerine dair bilgilerin bulunduğu bir listedir. Hizmetler listesinde yapılacak işin türü ve işin sürekli veya dönemlik olması gibi bilgiler yer alır. Hizmetler listesi, kurumlar listesindeki işin türü ve sürekli olup olmadığına ilişkin bilgilerden yola çıkılarak hazırlanır. Hizmetler listesinde, yaptırımın infaz edileceği kurumun adı belirtilmez. Hizmetler listesi, müdürlük

---

²⁶¹ İş birliği protokolü imzalanan ve hükümlünün çalıştırılacağı iş yerleri ile şube müdürlüğü veya büro arasında çalışma protokolü imzalanır. (DSYMKKY (Mülga), m. 57/1).

²⁶² Ücretsiz çalışma yaptırımına dair kurumlar listesi kartonu; 5237 sayılı Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi ve 5275 sayılı Kanununun 105 inci maddesi gereğince verilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının infaz edilebileceği kurumlara ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı ücretsiz çalışma yaptırımına dair kurumlar listesi ve hizmetler listesinin düzenli bir şekilde tarih sırasıyla saklandığı kartondur. (DSYMKKY (Mülga), m. 152).

tarafından mahkemeye gönderilir. Ayrıca kurumlar listesinde yer alan iş yerleri ile iş birliği protokolü imzalanır. İş birliği protokolünde; kurumun adı, hizmetlerin adı, çalışma saatlerinin müdürlük ve kurumun ortak kararı ile belirleneceği, takip çizelgesinin sorumlu kişi tarafından doldurulacağı, protokolün yürürlükte olacağı tarih aralığı, hangi dönemlerde gözden geçirileceği, protokolün sona ereceği haller, cinsiyet ve çocuk/yetişkin ayrımı da dikkate alınarak çalıştırılabilecek hükümlü sayısı, iş yerinin hükümlüye veya çocuğa iş güvenliği ve sağlığı ile işin yapılması için gerekli olan araç ve gereçleri sağlayacağı, işveren ve diğer çalışanlar tarafından hükümlünün insan haklarına ve kişilik haklarına saygı gösterileceği gibi bilgiler yer alır.

Kurumlar ve hizmetler listesi ile işbirliği protokolü, kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımının karar verilme aşamasında ve infaz aşamasında yol gösterici niteliktedir. Kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımına karar verildiğinde ve denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından kararın infazına başlanıldığında öncelikle iş yeri ile müdürlük arasında çalışma protokolü imzalanır. Çalışma protokolünde; hak ve sorumluluklar, hükümlünün çalıştırılacağı işin türü, mahiyeti ve süresi, hükümlünün iş ile ilgili uyması gereken güvenlik tedbirleri, iş güvenliği ve sağlığı için gerekli önlemlerin işveren tarafından alınacağı, hükümlünün yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda yapılacak işlemler, hükümlünün iş yerinde kime karşı sorumlu olduğu gibi bilgiler yer alır.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının infazında süre saat hesabıyla belirlenir. Dört saat bir gün olarak hesap edilir. Hesaplama, mahkeme kararında yer alan gün sayısı dört saat ile çarpılarak toplam çalışma süresi belirlenir. Hükümlü günde en az iki, en çok sekiz; haftada en az on, en çok kırk saat çalıştırılır. Yaptırımın infazının tamamlanma süresi, mahkemece verilen toplam ceza süresinin iki katını geçemez. Hükümlünün çalışacağı gün ve saatler hükümlünün kendi işi, aile veya eğitim yaşamı gibi özellikler dikkate alınarak belirlenir. Çalışma yaptırımının denetimi takip çizelgesi ile yerine getirilir. Bu çizelge hükümlünün işe geldiği tarih, geliş ve ayrılış saati, bir günde çalışmak zorunda olduğu, fiilen çalıştığı ve yaptırım süresince toplam çalışacağı saat, kalan saat, hükümlünün ve iş yerindeki hükümlünün

çalışmasından sorumlu kişinin imzası, denetleme memurunun denetime gittiği tarih, adı, soyadı, görevi ve imzasının bulunduğu çizelgedir. Denetleme memuru, hükümlünün çalışacağı toplam süreyi haftalık çizelgeler biçiminde düzenler ve infazın başladığı gün iş yerindeki hükümlünün çalışmasından sorumlu kişiye teslim eder. İş yerindeki sorumlu kişi takip çizelgesini her gün doldurur ve hükümlüye imzalatır. İş yerindeki sorumlu kişi, hükümlünün işe gelmesi gerektiği halde gelmediği saatleri derhal denetleme memuruna bildirir. İş yerindeki sorumlu kişi, yaptırımın ihlal edilmesi veya sona ermesi halinde takip çizelgesini denetleme memuruna teslim eder.

18.04.2007 tarihli DSYMKKY, yaklaşık altı yıllık bir uygulamadan sonra, 05.03.2013 tarihli ve 28578 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren DSHY ile yürürlükten kaldırılmıştır.

6. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği

Ülkemizde denetimli serbestlik hizmetleri ilk defa, 03.07.2005 tarihli ve 5402 sayılı DSHK’nın yürürlüğe girmesiyle verilmeye başlanmıştır. Denetimli serbestlik teşkilatının yaklaşık sekiz yıllık uygulama tecrübesi oluşmuştur. Bu süreçte karşılaşılan güncel sorunlar ile denetimli serbestlik hizmetlerine ilişkin görevlerin yer aldığı Kanunlarda yapılan değişiklikler, denetimli serbestlik hizmetlerine yönelik yeni ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır.

Bu ihtiyaçlardan ilki, hükümlülerin yeniden topluma kazandırılmaları ve yaşadıkları çevre ile uyumlu hale getirilmeleri amacıyla yürütülen iyileştirme faaliyetlerinin güçlendirilmesidir. Temel infaz politikalarından birisi sadece mahkemelerce hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin kararların infaz edilmesi değil, aynı zamanda hükümlüleri suç işlemeye iten nedenlerinin incelenerek, yeniden suç işlenmesinin önlenmesidir. Bu doğrultuda, denetimli serbestlik hizmetlerinin amacı, sadece kişilerin ceza infaz kurumuna alınmadan haklarındaki yaptırım, tedbir veya yükümlülüğü yerine getirmelerinin toplum

içerisinde denetim ve takibinin yapılması değildir. Mahkeme kararının infaz edilmesinin yanı sıra bu kişilere rehberlik etmek, kendilerine ve topluma yararlı bireyler olmalarını sağlamaya yönelik iyileştirme faaliyetlerinde bulunmak, diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarını bu faaliyetlerde işbirliğine teşvik etmek, özellikle çocuk suçlulara özel ihtimam göstermek denetimli serbestlik hizmetleri ile ulaşılmak istenen amaca uygun çalışmalardır.

Mülga Yönetmelik TCK, CMK ve CGTİHK ile düzenlenen denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerin yerine getirilmesinde, şüpheli, sanık ve hükümlülerin takip ve denetimi ile kararların kaydı ve kalem hizmetlerinin esas ve usulleri hakkında önemli düzenlemeler getirmiştir. Ancak şüpheli, sanık ve hükümlülerin iyileştirilmeleri, topluma kazandırılmaları ve bu yolla özel önlemeyi sağlamak amacıyla yeni düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Denetimli serbestlik hizmetlerinde her hükümlünün yeniden suç işleme riski ile ihtiyaçlarının kapsamlı bir değerlendirmesinden sonra kişiye özgü bir denetim planı hazırlanmalıdır.

Diğer bir önemli husus, 2010 yılında yayınlanan “Avrupa Konseyi Denetimli Serbestlik Kuralları”na ilişkin Tavsiye Kararıdır. Söz konusu Tavsiye Kararı, tüm dünyada denetimli serbestlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli bir uluslararası belge olarak kabul edilmektedir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin daha profesyonel ve etkin olarak yürütülmesi ve dünya standartları ile paralel olmasının sağlanması ve bu kapsamda vaka yönetimi, kurumlar arası ilişkiler, şikâyet usulleri, risk ve ihtiyaç değerlendirme konularında yeni düzenlemeler getirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Belirtilen nedenlerle, 18.04.2007 tarihli DSYMKKY, 05.03.2013 tarihli DSHY ile yürürlükten kaldırılmıştır. 05.03.2013 tarihli DSHY'nin 62, 63, 64, 65 ve 66'ncı maddelerinde kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar ve bu yaptırımların yerine getirilmesine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Ancak yeni Yönetmelikte, seçenek yaptırımların yerine getirilmesine ilişkin bütün hükümler, bu sayılanlardan ibaret değildir. Yeni Yönetmeliğin sistematığı gereği, bütün denetimli serbestlik kararlarının yerine getirilmesinde geçerli olabilecek ortak hükümler genel

kısımda düzenlenmiştir. Bu nedenle; kararın kaydı, tebligatın düzenlenmesi, hükümlü hakkında risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılması, denetim planı hazırlanması, hükümlünün uyarılması gibi hususlara yukarıda sayılan maddelerde yer almamaktadır. Mülga Yönetmelikten farklı olarak kararların yerine getirilmesi sürecinde, her hükümlü için sadece bir görevli yerine, birden fazla görevli yer almaktadır.

Yeni Yönetmeliğe göre, seçenek yaptırım kararı denetimli serbestlik müdürlüğü kayıt ve kabul bürosu tarafından kaydedildikten sonra hükümlüye tebligat gönderilerek hükümlü müdürlüğe davet edilmektedir. Müdürlüğe müracaat eden hükümlü hakkında, değerlendirme ve planlama bürosunda görevli denetimli serbestlik memurunun risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapması gerekmektedir. Denetimli serbestlik uygulamalarında risk değerlendirmesi; hükümlünün kendisine, ailesine, mağdura, topluma ve denetimli serbestlik personeline karşı taşıdığı zarar verme riski ile tekrar suç işleme riskinin belirlenmesidir.²⁶³ İhtiyaçların belirlenmesi ise; hükümlünün suç tekrarının ve zarar verme riskinin en aza indirilmesi ve topluma kazandırılması amacıyla ihtiyaç duyduğu hizmet ve programların belirlenmesidir.²⁶⁴ Hükümlüye yönelik yürütülecek iyileştirme çalışmaları, risklerinin ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesinin ardından belirlenir.²⁶⁵

Hükümlünün belirlenen risk ve ihtiyaçları göz önüne alınarak denetim planı hazırlanmaktadır. Hazırlanan denetim planında; iyileştirme ve topluma kazandırma için belirlenen risk ve ihtiyaçlara yönelik müdahale çalışmaları, denetim ve kontrole ilişkin hususlar, uyulması gereken kural ve yükümlülükler, denetimin ve yükümlülüklerin süresi, çalışmaların yürütülmesinde iş birliği yapılacak kişi ve kuruluşlara ilişkin hususlar yer almalıdır.²⁶⁶

---

²⁶³ DSHY, m. 34/2.

²⁶⁴ DSHY, m. 34/3.

²⁶⁵ DSHY, m. 34/4.

²⁶⁶ DSHY, m. 35/2.

Yeni Yönetmelik düzenlemeleri ile hakkında bir seçenek yaptırım kararı verilen hükümlünün kararın yerine getirilmesi sürecinde; davranış değişikliği göstermesi, suç ortamından hem fiziki olarak hem de fikri olarak uzak kalması, ihtiyaçlarına uygun programlara katılmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

C. Seçenek Yaptırımlar ve Yerine Getirilmesi

1. Eğitim Kurumuna Devam Etme

Suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre, kısa süreli hapis cezasının en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi suretiyle yerine getirilmesine mahkemece karar verilebilir. Buna göre hükümlünün bir eğitim kurumuna devam etmesi suretiyle cezası infaz edilmiş olmaktadır. Bu yaptırım ile suç işleyen kişinin bireysel beceri ve bilgilerinin artırılması, istihdamının ve sosyal bağlantısının sağlanması suretiyle topluma katılımının geliştirilmesi mümkün hale getirilmektedir. Burada ulaşılmak istenilen amaç, hükümlünün yeniden suç işlememesini sağlamaktır. Hâkimin değerlendirmesine göre hükümlü, eğitim kurumuna devam etme suretiyle bir meslek veya sanat edinirse bir daha suç işlemeyecektir.²⁶⁷

Eğitim kurumuna devama ilişkin seçenek yaptırımın süresi, en az iki yıl olmalıdır. Kanunda üst sınır öngörülmediğinden süre iki yıldan fazla da olabilir. İki yıldan az olmayacak şekilde bu süreyi hâkim belirler.²⁶⁸ Burada, hükmolunacak yaptırım ile elde edilmek istenilen amacın özelliğinden dolayı bir üst sınır getirilmemiştir. Diğer yandan objektif durumun gerektirdiği şartların dikkate alınmasına imkân tanımak için, kanun koyucunun bir üst sınır getirmediği anlaşılmaktadır. Ancak, bunun hiçbir üst sınırın olamayacağı biçiminde anlaşılması

---

²⁶⁷ NURSAL-ATAÇ, s. 380.

²⁶⁸ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, (2006), s. 872.

mümkün değildir. Meslek veya sanat edinmeyi düzenleyen ilgili mevzuat bu konuda hâkime yol gösterici olacaktır. Üst sınırın belirlenmesinde, bilimsel kıstasların ve hükümlünün özel durumunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.²⁶⁹ Yargıtay 12. CD'nin 04.07.2012 tarihli ve 2011/23367 E., 2012/16892 K. sayılı kararında; “suça sürüklenen çocuk hakkında tayin edilen 4 ay hapis cezasının, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla eğitim kurumunda devam etme seçenek yaptırımına çevrilirken, eğitim süresi belirlenmeyerek, infazda duraksamaya neden olacak şekilde hüküm kurulması,” bozma nedeni yapılmıştır.²⁷⁰

Meslek ve sanat edinmeyi sağlamak amacıyla eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırım kararının yerine getirilebilmesi bakımından yürürlükteki mevzuat göz önünde bulundurulmalıdır. Çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemek amacıyla yürürlüğe konulan 05.06.1986 tarihli ve 3308 sayılı “Mesleki Eğitim Kanunu”nun 10’uncu maddesine göre çırak olabilmek için 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olmak, en az ilköğretim okulu mezunu olmak, bünyesi ve sağlık durumu itibarıyla gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak şartları aranmaktadır. Bu seçenek yaptırımı mahkemece karar verilebilmesi için hükümlünün meslek veya sanatının bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca hükümlünün meslek veya sanat edinmeyi sağlayan eğitim kurumuna yaşı itibarıyla kayıt koşullarını taşıması da gerekmektedir. Mahkemenin kararında, eğitim kurumunun ismi bulunmamalıdır.²⁷¹ Ancak hâkimin bu seçenek yaptırımı hükmetmeden önce gerekli yazışmaları yaparak en uygun eğitim kurumunu belirlemesi ve eğitim kurumunun adı ile devam edilecek kurs veya sınıfın hangisi olduğuna dahi kararda yer vermesi gerektiği de belirtilmektedir.²⁷² Yargıtay 8. CD'nin 03.03.2010 tarihli ve 2008/11886 E., 2010/3192 K. sayılı kararında ise; “Halk Eğitim Müdürlüklerince açılan bilgisayar kursuna bilgisayar sertifikası

---

²⁶⁹ ÇETİN, s. 183.

²⁷⁰ UYAP Bilişim Sistemi Yargıtay Karar Arama Ekranı, Erişim Tarihi: 28.11.2012.

²⁷¹ KAMER, s. 224.

²⁷² ÇETİN, s. 187.

alıncaya kadar devamına denilerek, infaz yetkisini kısıtlar şekilde seçenek yaptırımın şarta bağlanması ve süresinin gösterilmemesi,” bozma nedeni sayılmıştır.²⁷³

Eğitim kurumuna devam zorunluluğu, sanığın, bir meslek veya sanat edinmesini sağlamak amacıyla yapılmalıdır. Bu seçenek yaptırıma, bir meslek veya sanat edinme amacı dışındaki bir amaçla başvurulması mümkün değildir. Yargıtay, “iki yıl süreyle erkek yetiştirme yurdunda kalmaya devam etme” şeklindeki bir kararın meslek veya sanat edinme amacına hizmet etmediğine karar vermiştir.²⁷⁴ Aynı şekilde YCGK, “her gün bir saat süreyle bir kütüphanede kitap okuma tedbirine” karar verilmesini de, eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımı niteliğinde görmemiştir.²⁷⁵

Edinilmesi istenilen meslek ve sanat ile kişinin geçimini temin etmek için elde etmesi gereken bir becerinin anlaşılması gerekmektedir. Mesela, kişinin elde edebileceği bir meslek veya sanat; halıcılık, dokumacılık, kunduracılık, tarımsal faaliyetler, bilgisayar kullanma kursu, muhasebecilik kursu, terzilik, berberlik, kuaförlük gibi bir uğraşı olarak düşünülebilir. Bu hususta, özellikle, halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar hâkime, meslek ve sanat edinme eğitim kurumu hakkında bilgi verebilir.²⁷⁶ Eğitim kurumunun bedelsiz olması da gerekmektedir. Zira hükümlüye eğitim kurumuna devam için bir ücret ödeme zorunluluğu yüklenmesi, ekonomik nitelikteki bir başka cezaya da hükmolunduğu anlamına gelir.²⁷⁷ Sanığın gönüllü olması koşulu, seçenek yaptırımlardan sadece kamuya yararlı bir işte çalışmada öngörüldüğü için, sanığın eğitim kurumuna devamı konusunda rızası sorulmayacaktır. Bu nedenle, sanık ücreti kendisi karşılamayı kabul etse bile, hâkim 5237 sayılı TCK’nın 50’nci maddesinde yazılı şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırarak ve cezanın seçenek yaptırıma çevrilmesini kendisi takdir edecektir.

---

²⁷³ UYAP Bilişim Sistemi Yargıtay Karar Arama Ekranı, Erişim Tarihi: 28.11.2012.

²⁷⁴ Yargıtay 8. CD’nin 02.02.2007 tarihli ve 626/818 sayılı kararından. Aktaran; ÇETİN, s. 185.

²⁷⁵ YCGK’nın 29.04.2008 tarihli ve 80/93 sayılı kararından. Aktaran; ÇETİN, s. 185.

²⁷⁶ ÇETİN, s. 186.

²⁷⁷ ÇETİN, s. 187.

Eğitim kurumuna devam seçenek yaptırımının 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren uygulanmasına bakıldığında mahkemeler tarafından 2006 yılında 22 ocuk, 33 yetişkin, 2007 yılında 95 ocuk, 58 yetişkin, 2008 yılında 355 ocuk, 96 yetişkin, 2009 yılında 291 ocuk, 92 yetişkin, 2010 yılında 227 ocuk, 78 yetişkin, 2011 yılında 376 ocuk, 72 yetişkin ve 2012 yılında 681 ocuk, 163 yetişkin hakkında eğitim kurumuna devama ilişkin karar verilerek yerine getirilmesi için denetimli serbestlik müdürlüklerine gönderilmiştir. Eğitim kurumuna devam seçenek yaptırımın daha ziyade çocuklar hakkında verildiği görölmektedir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla haklarındaki eğitim kurumuna devama ilişkin seçenek yaptırım kararı infaz edilmekte olan 131 ocuk, 438 yetişkin hükümlü olmak üzere denetimli serbestlik müdürlüklerinde toplam 569 hükümlü dosyası bulunmaktadır. Bu hükümlü dosyalarından 107 adedinde mükerrirlik söz konusudur. Yani bir hükümlü hakkında iki veya daha fazla sayıda eğitim kurumuna devam seçenek yaptırımına ilişkin mahkeme kararı bulunmaktadır.²⁷⁸

Eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımının yerine getirilmesinde karşılaşılan en önemli sorun, toplumda bu cezanın infazının yapılacağı kurumların yetersizliğidir. 647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesine göre kısa süreli hapis cezasının altı ayı geçmemek üzere bir eğitim veya ıslah kurumuna devam seçenek yaptırımına çevrilmesi mümkündür. Ancak ölkemizde bu tedbirin uygulanabilmesini sağlayacak kurumların oluşturulmaması sebebiyle Yargıtay, mahkemelerin bu tedbire ilişkin kararlarını önce bozmakta iken sonra bu karardan vazgeçmesine rağmen eğitim kurumuna devam yaptırımı yine de geniş bir uygulama alanı bulamamıştır.²⁷⁹ 647 sayılı CİHK döneminde eğitim veya ıslah kurumuna devam etme yaptırımının uygulama alanının oldukça sınırlı olduğu, bu yaptırımın hukukumuzda hiç uygulanmadığı ve bu yaptırımın infaz edileceği kurumların ölkemizde bulunmadığı ifade edilmiştir.²⁸⁰ Günümüzde barınma imkânı sağlayan eğitim kurumu niteliğinde sadece, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yatılı bölge ortaokulları bulunmaktadır. Bu nedenle mahkemeler tarafından eğitim kurumuna

---

²⁷⁸ UYAP Bilişim Sistemi Dosya Sayısı Sorgulama Ekranı, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

²⁷⁹ ÇETİN, s. 177.

²⁸⁰ NUHOğLU, Ayşe, **Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara, 1997, s. 339.

devam seçenek yaptırım kararı verilirken hükümlünün yaşı ile birlikte söz konusu yatılı bölge ortaokullarına kayıt dönemi, okulun kapasitesi ve bulunduğu yer dikkate alınmalıdır.

Eğitim kurumuna devam etme seçenek yaptırımının yerine getirilmesinde karşılaşılan diğer sorunlar, seçenek yaptırımın hükümlünün kişisel durumuna uygun olmaması ve hükümlünün hakkındaki yaptırımın infazında işbirliğine açık olmamasıdır. Verilen hapis cezasının süresi ile eğitim kurumuna devam süresi arasında da çok büyük farklar bulunabilmektedir: İşlediği suçtan dolayı hakkında 3 ay hapis cezasına hükmedilen ancak halen ceza infaz kurumunda bir başka suçtan tutuklu bulunan,²⁸¹ işlediği taksirle yangına neden olma suçundan dolayı hakkında 1 ay 20 gün hapis cezasına hükmedilen,²⁸² işlediği hırsızlık suçundan dolayı hakkında 3 ay 10 gün hapis cezasına hükmedilen²⁸³ kişinin en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine yönelik kararlarda olduğu gibi. Ayrıca aynı hükümlü hakkında birden fazla sayıda eğitim kurumuna devama ilişkin seçenek yaptırım kararı verilip yerine getirilmesi için denetimli serbestlik müdürlüğüne gönderildiğinde sıraya konularak infaz edilmeye çalışılması çok uzun zaman almaktadır.

Eğitim kurumuna seçenek yaptırım kararlarının yerine getirilmesinde denetimli serbestlik müdürlükleri halk eğitim merkezleri, İşkur, mesleki eğitim merkezleri ve belediyeler tarafından açılan çeşitli kurslardan yararlanmaktadır. Ancak bu kurslarda kursiyerlere barınma imkânı sağlanmadığı gibi söz konusu bu kursları düzenleyen kurumların eğitim kurumu nitelikleri de bulunmamaktadır. Ayrıca kursların süresi iki yılı tamamlamaya yetmediği için aynı hükümlünün iki yıllık süre boyunca aralarında hiçbir ilişki bulunmayan bilgisayar kursu, bakır işlemciliği, İngilizce kursu, birinci kademe okuma-yazma kursu, kalorifer ateşçiliği, doğalgaz ateşçiliği ve saz kursu gibi kurslara gönderilmesi söz konusu olmaktadır.

---

²⁸¹ Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 15.5.2012 tarihli ve 2011/1616 E., 2012/1159 K. sayılı kararı.

²⁸² Polatlı Asliye Ceza Mahkemesi'nin 7.12.2010 tarihli ve 2009/567 E., 2012/689 K. sayılı kararı.

²⁸³ Ankara 2. Çocuk Mahkemesi'nin 21.6.2007 tarihli ve 2006/335 E., 2007/542 K. sayılı kararı.

Denetimli serbestlik müdürlüğünde düzenlenen denetleme planında, hükümlünün yerleşim yerine göre örneğin Polatlı veya Gölbaşı Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenlenecek kurslara devam etmesi gerektiği şeklinde genel bir yönlendirme yapılmakta ancak hükümlünün ihtiyacına göre hangi kursa gitmesi gerektiğine ilişkin bir belirleme yapılmamaktadır. Hükümlünün kurslara devamı, kursu düzenleyen kurumun ve denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri ile işbirliği içerisinde hükümlünün imzasının alınması suretiyle denetlenmektedir. Her bir kursun sonunda hükümlünün aldığı kurs bitirme sertifikası hükümlünün dosyasına konulmaktadır.

Hükümlünün hakkındaki seçenek yaptırımın yerine getirilmesi sırasında askere alınması veya bir başka suçtan hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunması hallerinde terhis veya tahliye tarihlerine kadar denetime ara verilmesi kararı alınmaktadır. Ancak hükümlünün bir başka suçtan tutuklu olarak ceza infaz kurumuna alınması halinde ara verme süresi belirsiz olmaktadır. Askerlik bitimi veya ceza infaz kurumundan tahliye tarihine yakın denetimli serbestlik müdürlüğünün tekrar yazışmalara başlaması ve hükümlüyü müdürlüğe davet etmesi gerekmektedir.

Eğitim kurumuna devama ilişkin seçenek yaptırım kararlarının yerine getirilmesinde, uygulamanın kendisine bulduğu yolda ilerlerken karşılaştığı, çeşitli kurslara hükümlünün yönlendirilmesi suretiyle bu kararların yerine getirilip getirilemeyeceği, kursta başarılı olamayan hükümlünün sertifika alamamasının kararın infazına etkisi, bir başka suçtan ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler için ceza infaz kurumlarının düzenlediği mesleki kurslara katılımın aynı zamanda seçenek yaptırımın da infazı sayılıp sayılmayacağı gibi sorunlar çözüm beklemektedir. Belirtilen bu ve benzer sorun alanları, ancak infaza ilişkin bir kanun çalışması ile çözüme kavuşturulabilecektir.

2. Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma

Suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre, kısa süreli hapis cezasının mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanması suretiyle yerine getirilmesine mahkemece karar verilebilir. Burada kastedilen belirli yerler ve etkinlikler; sanık veya hükümlünün suç işleminde, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; çevresel, psikolojik, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan ya da sanık veya hükümlünün yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinliklerdir.²⁸⁴ Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmanın kendisi bizatihi ceza olup belirli yere gidilmediğinde veya belirli etkinlik yapılmadığında ceza infaz edilmiş sayılmaktadır.²⁸⁵

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek cezasının, “etkinliği yapmama” ve “belirli bir yere gitmeme” şeklinde kişiye negatif anlamda bir kaçınma ödevi yüklemesi gerekmektedir. Aksi şekilde bazı etkinliklerin yapılması veya belirlenecek bazı yerlere gidilmesi gibi, kişiye aktif yük yükleyen bir ödev hâkimlenemez. Böyle bir hüküm, cezaların kanuniliğine açıkça aykırılık teşkil edecektir.²⁸⁶

Seçenek ceza olarak hükümlenilecek belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma ile işlenen suç arasında mutlaka mantıki bir bağ kurulmalıdır. İşlenen suç ile ilgili olan bir yere gitmenin veya etkinliği yapmanın yasaklanması gerekir. Gidilmesi yasaklanan yer veya yapılması yasaklanan faaliyet sadece hükümlü için işlediği suçta suç ortamı oluşturan yer veya faaliyet olmalıdır.

---

²⁸⁴ DSYMKKY (Mülga), m. 38/3.

²⁸⁵ ÇETİN, s. 190.

²⁸⁶ ÇETİN, s. 190.

Futbol maçları için usulsüz olarak bilet satmak suçundan verilen cezanın stadyum ve spor salonlarının çevresine yaklaşmama seçeneğine yaptırımına çevrilmesinde işlenen suç ile hükmolunan seçeneğe yaptırım arasında ilgi bulunmaktadır.²⁸⁷ İşyeri dokunulmazlığını bozmak suçuna ilişkin verilen kararın temyiz incelemesinde Yargıtay “Belirli bir yerlere gitmekten ve belirli etkinlikler yapmaktan yasaklamada anlatılmak istenen gidilmesi yasaklanan yer veya yapılması yasaklanan faaliyet herhalde her yer veya her faaliyet değildir. Sadece fail için işlediği suçun kriminojen ortam oluşturan yer veya faaliyettir. Bu bağlamda; somut olayın özelliklerine ve maddenin düzenleme amacına uygun yorum yapılarak yaptırım belirleme zorunluluğunun bulunduğu, bunun da öncelikle suçluyu ya da toplumu, kimi zaman her ikisini de korumaya yönelik bir güvenlik tedbiri niteliğini taşıması gerektiği gözetilmeden, kişilerin istedikleri yerden alışveriş yapma hakkını sınırlayıcı ve tedbirin infazının olanaksız kılacak şekilde sanıkların 6 ay boyunca Kayseri il merkezindeki büyük alışveriş merkezi niteliğindeki marketlere gitmekten yasaklanmasına ilişkin yazılı biçimde uygulama yapılması” bozma nedeni sayılmıştır.²⁸⁸

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçeneğine yaptırımına karar verilirken yapılması hukuken zaten yasaklanmış olan etkinlikleri yapmaktan veya gidilmesi hukuken zaten yasak olan yerlere gitmekten yasaklamaya karar verilemez.²⁸⁹ Yargıtay 11. CD’nin 05.11.2008 tarihli ve 2007/6084 E., 2008/11138 K. sayılı kararında belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma ibaresinden “yaşam için çok gerekli olan ve korunan bir başka hakkı ihlal etmeyen, sadece kişiye özgü davranış ve tutumlar gibi etkinliklerin” anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay’a göre bıçak taşımak, belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma kapsamında bir etkinlik sayılamaz.²⁹⁰ Ayrıca yaşı itibarıyla zaten içkili

---

²⁸⁷ ÇETİN, s. 193.

²⁸⁸ Yargıtay 6. CD’nin 06.07.2010 tarihli ve 2008/11421 E., 2010/13065 K. sayılı kararından.

²⁸⁹ MADEN, s. 204.

²⁹⁰ Yargıtay 2. CD’nin 23.12.2008 tarihli ve 12198/22687 sayılı kararından, Aktaran: ÇETİN, s. 192.

yerlere gitmesi yasak olan bir kişiyi, içkili yerlere gitmekten yasaklamak da hukuken doğru değildir.²⁹¹

Yargıtay 9. CD'nin 15.04.2010 tarihli ve 2008/8960 E., 2010/4090 K. sayılı kararında “sanık hakkında hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezanın, seçenek yaptırımlardan olan belirli yerlere gitmekten yasaklama tedbirine çevrilmesi durumunda bu sürenin hükmedilen üç ay on gün hapis cezası süresinden fazla olamayacağı gözetilmeden altı ay süre ile belirli yerlere gitmekten yasaklama tedbirine çevrilmesi yasaya aykırıdır” demek suretiyle aksi bir görüş benimsemiştir. Buna göre, sekiz ay hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezası en az dört ve en fazla sekiz ay süreyle içki satılan yerlere gitmeme tedbirine çevrilebilir.²⁹² Yargıtay'ın görüşüne paralel olarak mahkûm olunan cezanın süresinin bir katının mahkûm olunan cezanın süresi kadar olduğu ifade edilmektedir.²⁹³

Ancak, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesine göre, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek cezasının süresi, hükümlenilecek kısa süreli hapis cezasının yarısından daha az ve bir katından daha fazla olamayacaktır. Kanunun bu hükmü karşısında, Yargıtay uygulamasının doğru olmadığı düşünülmektedir. Kanunda belirtilen süre, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadardır. Sanık hakkında, bir yıl süreyle hapis cezasına hükümlenmesinden sonra bu ceza seçenek yaptırıma çevrilecek ise, bunun süresi en az altı ay ve en fazla iki yıl olabilir. Eşini dövme suçundan sanığın altı ay ceza alması durumunda, hâkim, verilen bu kısa süreli hapis cezasını, bu kişiyi eve gitmekten ve eve belli bir mesafeye kadar yaklaşmama tedbirine çevirmesi halinde bunun süresini üç ay ile on iki ay arasında bir süre ile belirleyecektir.²⁹⁴

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımının 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren

---

²⁹¹ Yargıtay 6. CD'nin 03.10.2007 tarihli ve 12670/9785 sayılı kararından, Aktaran: ÇETİN, s. 192.

²⁹² ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, (2006), s. 873.

²⁹³ MADEN, s. 203.

²⁹⁴ İNCE, s. 229.

uygulanmasına bakıldığında mahkemeler tarafından 2006 yılında 27 çocuk, 312 yetişkin, 2007 yılında 165 çocuk, 1750 yetişkin, 2008 yılında 488 çocuk, 2.843 yetişkin, 2009 yılında 359 çocuk, 2.093 yetişkin, 2010 yılında 410 çocuk, 3.419 yetişkin, 2011 yılında 448 çocuk, 4.322 yetişkin ve 2012 yılında 677 çocuk, 2.835 yetişkin hakkında karar verilerek yerine getirilmesi için denetimli serbestlik müdürlüklerine gönderilmiştir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla haklarındaki belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımını infaz edilmekte olan 94 çocuk, 1.393 yetişkin hükümlü olmak üzere denetimli serbestlik müdürlüklerinde toplam 1.487 hükümlü dosyası bulunmaktadır. Bu hükümlü dosyalarından 279 adedinde mükerrirlik söz konusudur. Yani bir hükümlü hakkında iki veya daha fazla sayıda belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımına ilişkin mahkeme kararı bulunmaktadır.²⁹⁵

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek cezasının yerine getirilmesinde karşılaşılan sorunlardan biri; verilen seçenek yaptırım ile işlenen suç arasında herhangi bir ilginin bulunmaması nedeniyle suç işleyen kişinin iyileştirilmesi, topluma kazandırılması ve yeniden suç işlemesinin önlenmesinde etkin olunamamasıdır. Hizmet nedeniyle görevi kötüye kullanma suçunda yurtdışına çıkmaktan yasaklanma, kooperatif olağan genel kurul toplantısını yapmamak suçunda spor maçlarına veya alkollü içecek servisi yapılan eğlence yerlerine gitmekten²⁹⁶ yasaklanma, elektrik enerjisi hırsızlığı suçunda büyük alışveriş merkezlerine gitmekten yasaklanma, eşini tehdit suçunda tek el bayilerine gitmekten yasaklanma, borçtan dolayı mühürlenmiş su sayacının mühürünün bozulması suçunda alkollü içki satışı yapılan yerlere gitmekten yasaklanma, trafik kazası sonucu taksirle yaralama suçunda kahvehanelere ve internet kafelere gitmekten yasaklanma²⁹⁷ gibi kararlar verilebilmektedir.²⁹⁸ Bu gibi uygulamalar, işlenen

---

²⁹⁵ UYAP Bilişim Sistemi Dosya Sayısı Sorgulama Ekranı, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

²⁹⁶ Ankara 12. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 13.10.2005 tarihli ve 2005/28 E., 2005/855 K. sayılı kararı.

²⁹⁷ Mahmuğiye Asliye Ceza Mahkemesi'nin 23.03.2010 tarihli ve 2009/38 E., 2010/28 K. sayılı kararı.

²⁹⁸ ÇETİN, s. 193.

suçların cezasız kaldığı anlayışının yerleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca mahkemelere olan güven duygusunun sarsılması söz konusu olmakta, cezalandırmadan beklenen genel önleme de sağlanamamaktadır.²⁹⁹ Bu nedenle, verilen seçenek yaptırım ile işlenen suç nedeniyle meydana gelen zararın telafisi, tekrar suç işlenmesinin önlenmesi, hükümlünün topluma kazandırılması amaçlanmalıdır.

Uygulamada karşılaşılan diğer bir sorun, hükümlünün denetimi konusudur. Yargıtay 2. CD'nin 10.02.2010 tarihli ve 2010/1847 E., 2010/3584 K. sayılı kararında “sanığa tayin edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırıma çevrilirken, kanun koyucunun amacına uygun, denetime elverişli bir seçenek yaptırıma hükmedilmesi gerektiği, dolayısıyla sanık hakkında beş ay süreyle evde içki içmekten yasaklama seçenek yaptırımına hükmedilemeyeceğinin gözetilmemesi” bozma nedeni yapılmıştır. Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçeneğinin denetimine ilişkin özel bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Denetimli serbestlik müdürlüğü görevlileri kolluk ile işbirliği içerisinde hükümlülerin denetim ve takibini yapmaktadır. Ancak personel sayısı ve hükümlüye her an ulaşılmasının imkânsız olması nedenleriyle denetimin istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Elazığ 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 01.04.2008 tarihli ve 2008/105 E., 2008/222 K. sayılı kararı ile aile içi anlaşmazlık nedeniyle eşini kasten yaralama suçundan dolayı verilen 5 ay hapis cezasının 2 ay 15 gün süreyle Elazığ ilinde yapılacak olan panayır, şenlik ve konserlere gitmekten yasaklanması yönündeki kararı Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü yerine getirme durumunda kalabilmektedir. Şöyle ki; hükümlünün süresinde Elazığ Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne müracaat etmemesi üzerine dosyası kapatılıp mahkemesine gönderildiğinde mahkeme kişinin dilekçesi ile bildirdiği Ankara adresinin dikkate alınmasını istemiştir. Bunun üzerine dosya Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Hazırlanan denetleme planında, işbirliği yapılacak

---

²⁹⁹ ÇETİN, s. 194.

kurumlar; Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü ve Elazığ İl Jandarma Komutanlığı'dır. Mahkeme kararı doğrultusunda Ankara'da oturan hükümlünün Elazığ ilinde yapılacak olan panayır, şenlik ve konserlere gidip gitmediği Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından denetlenmektedir.

Mahkemeler aynı olayda birden fazla suç işlenmesi durumunda bu suçlar için hükmolunan cezaların kısa süreli olmaları halinde hepsi için aynı seçenek cezaya karar verebilmektedir. Aynı kişiye karşı tehdit ve hakaret suçundan dolayı ayrı ayrı verilen bir yıl hapis cezası, ayrı ayrı bir yıl süreyle mağdurun evine yaklaşmama seçenek yaptırımına çevrildiğinde³⁰⁰ hükümlünün toplam iki yıl mağdurun evine yaklaşmaması suretiyle seçenek cezaların yerine getirilmesi gerekmektedir.

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımına ilişkin hazırlanan denetim planlarında ilgili emniyet müdürlüğü veya jandarma komutanlığı ile işbirliği yapılacağı belirtilmekte ve gerekli yazılar yazılarak ayda bir denetim sonucundan bilgi verilmesi istenilmektedir.

Sınırları önceden belirli olmayan yerlere gitmekten yasaklanma kararı verilmesi durumunda denetimin yapılması imkânsız olmaktadır. Babasına karşı kasten yaralama ve tehdit suçunda anne ve babasının ikamet adresleri ve bu şahısların bulunduğu diğer mekânlara uğramama, ikamet dışında bulunulan ortamlarda da yanlarına yaklaşmama biçiminde verilen seçenek yaptırım kararının³⁰¹ yerine getirilmesi sırasında diğer mekânların tespitinde denetimli serbestlik müdürlüğünden önceden öngörülerde bulunmasını beklemek gerekmektedir.

05.04.2012 tarihli ve 6291 sayılı Kanunun 4'üncü maddesi ile 5402 sayılı DSHK'ya eklenen 15/A maddesinde; şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde izlenmesinin, gözetiminin ve denetiminin elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebileceği hükmü düzenlenmiştir. Buna göre belirli yerlere gitmekten

---

³⁰⁰ Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 04.05.2010 tarihli ve 2009/264 E., 2010/323 K. sayılı kararı.

³⁰¹ Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 01.07.2011 tarihli ve 2009/1649 E., 2011/1159 K. sayılı kararı.

yasaklanma seçenek cezasının denetiminde, gidilmesi yasaklanan yerin elektronik harita üzerinde sınırlarının belirlenmesi ve hükümlüye takılan elektronik kelepçe vasıtasıyla yasak alana hükümlünün girip girmediğinin belirlenmesi mümkündür. Bu denetimin günün 24 saati aktif olarak yapılması ve hükümlünün harita üzerindeki yerinin anlık olarak izlenmesi etkin bir denetim ve takip imkânı sağlamaktadır.

3. Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belli Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklanma

Burada iki ayrı seçenek yaptırım söz konusu olmaktadır. Birincisi, sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle suç işlenmiş olması durumunda kısa süreli hapis cezasının, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması suretiyle yerine getirilmesine karar verilmesidir. İkincisi ise, gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda kısa süreli hapis cezasının, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanması suretiyle yerine getirilmesine karar verilmesidir. Her iki durumda da ortak olan, cezanın süresiyle birlikte suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre seçenek yaptırımı çevirme kararının verilmesidir. Hükümlü tarafından kullanılmakta olan ehliyet ve ruhsat veya yürütülmekte olan meslek ve sanat; sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmesine neden olan ehliyet ve ruhsat ile meslek ve sanattır.³⁰²

5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendine ilişkin gerekçede "...Getirilen diğer bir yenilikle; ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklama seçenek yaptırımlara başvurulabilmesi, bunların sağladığı hak ve yetkilerin kötüye kullanılması veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması koşuluna

---

³⁰² DSYMKKY (Mülga), m. 42/2.

bağlanmıştır. Böylece ancak suçun ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması halinde, ehliyet ve ruhsatların geri alınması ya da meslek ve sanatın yasaklanması yaptırımına hükmedilebilecektir.” denilmektedir.³⁰³ Bu seçenek yaptırımın, diğer seçenek yaptırımların aksine kısa süreli hapis cezası ile sonuçlanan bütün suçlarda değil, sadece belirli suçlar bakımından uygulanma alanı bulunmaktadır. Söz konusu bu seçenek yaptırımın güvenlik tedbiri niteliğinde olduğu da ileri sürülmüştür.³⁰⁴

İlgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçenek cezasına hükmolunabilmesi için, işlenen suçun ehliyet veya ruhsatın sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gereken dikkat ve özen yükümlüğüne aykırı davranılarak işlenmiş olması gerekir. İşlenen suç, ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın yerine getirilmesi ile ilgili değil ise, bu seçenek yaptırımı hükmolunamaz. Yargıtay 2. CD'nin 09.10.2007 tarihli ve 9565/12771 sayılı kararında; “bu seçenek cezanın ancak işlenen suçun ehliyet ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması halinde uygulanabileceği, ayrıca ehliyet ve ruhsatın bir meslek ve sanatı yapmaya yetki veren belge anlamında olduğu, sürücü belgesinin ise bu belgelerden kabul edilemeyeceği, çünkü sürücü belgesinin 5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesinin altıncı fıkrasında belirtilen belgelerden olduğu” belirtilmektedir.³⁰⁵ Yine Yargıtay 2. CD'nin 11.12.2006 tarihli ve 2006/5569 E., 2006/20065 K. sayılı kararında “5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları uyarınca, tayin olunan hapis cezasının aynı maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde düzenlenen seçenek yaptırımı çevrilebilmesi için, sanığa atılı suçun ehliyet ve ruhsatla ya da meslek veya sanatın icrasıyla bağlantısı olması gerekir. Ayrıca bu fıkarda yazılı olan ehliyet ve ruhsat; bir meslek ve sanatı yapmaya yetki veren belge anlamında olup, sürücü belgesi bu kapsamda değerlendirilecek bir belge olarak kabul edilmez. Çünkü aynı Kanunun 53'üncü maddesinin altıncı fıkrasında, açıkça sürücü belgesinden bahsedildiği halde,

---

³⁰³ ÇETİN, s. 197.

³⁰⁴ NUHOĞLU, Ayşe, “5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbirleri”, **Türk Ceza Kanununun 2 Yılı, Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu**, Türk Ceza Hukuku Derneği, İstanbul, 2008, s.192.

³⁰⁵ MADEN, s. 207.

bu fıkrada ehliyetten söz edilmemektedir. Ancak; sürücü belgesi olmadan bir mesleğin yapılamayacak olması halinde, sürücü belgesinin bu fıkrada düzenlenen ehliyet kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Şoförlüğü meslek edindiği tespit edilmeyen, üniversite öğrencisi olduğu anlaşılan sanığa tayin olunan hapis cezasının, 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yazılı olan seçenek yaptırıma çevrilemeyeceği ancak, diğer bentlerde yazılı seçenek yaptırımlardan herhangi birine çevrilebileceği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi'nin bozmayı gerektireceği ifade edilmiştir.

Uygulamada Yönetmelik hükümlerine göre denetimli serbestlik defterine kaydı yapılan mahkeme kararı üzerine hükümlüden karara konu ehliyet ve ruhsat belgesi ile birlikte müracaat etmesi istenmektedir. Hükümlüden teslim alınan ehliyet ve ruhsat belgesi hükümlünün dosyasında muhafaza edilir. Kararın içeriği ilgili meslek kuruluşlarına, belediye ve kolluğa bildirilerek görev alanlarına giren hususlarda takibinin yapılması sağlanır. Denetim söz konusu bu kuruluşlar ile işbirliği yapılarak sağlanır.³⁰⁶

İlgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımının 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren uygulanmasına bakıldığında mahkemeler tarafından 2006 yılında 53 yetişkin, 2007 yılında 94 yetişkin, 2008 yılında 118 yetişkin, 2009 yılında 58 yetişkin, 2010 yılında 50 yetişkin, 2011 yılında 35 yetişkin ve 2012 yılında ise 1 çocuk, 37 yetişkin hakkında karar verilerek yerine getirilmesi için denetimli serbestlik müdürlüklerine gönderilmiştir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçenek cezası infaz edilmekte olan 22 yetişkin hükümlü bulunmaktadır.³⁰⁷

---

³⁰⁶ NURSAL-ATAÇ, s. 385.

³⁰⁷ UYAP Bilişim Sistemi Dosya Sayısı Sorgulama Ekranı, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

4. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma

Suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre, kısa süreli hapis cezasının mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılması suretiyle yerine getirilmesine mahkemece karar verilebilir.

Çalıştırmanın bir ceza olarak uygulanması sadece bugünkü hukuk sistemlerinde görülen bir cezalandırma biçimi değildir. Romalıların madenlerde ve ağır işlerde çalıştırma cezası uyguladıkları ve eskiden beri çalıştırma cezasına başvurulduğu görülmektedir.³⁰⁸ Kamuya yararlı bir işte çalışma yapılırken günümüz dünyasında çok değerli olan kişinin vaktinin, normal çalışılan ve okula gidilen saatler dışında alınması bir nevi ceza olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁰⁹

Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma yaptırımında kişinin suç işlemekle toplum bakımından sebep olduğu zararı ödemesi amaçlanmaktadır. Ayrıca çalıştırılan kişinin aktif bir konumda faaliyette bulunmasının onun ıslahı açısından fayda getirdiği belirtilmektedir.³¹⁰ Diğer yandan suç işleyen kişinin suç ortamından uzaklaşıp kendi zamanını planlaması, çalışma hayatına katılması bakımından da kamuya yararlı bir işte çalıştırılma önemlidir. İşsizlik ve yoksulluk, kişilerin gelişim süreçleri üzerinde olumsuz etkileri olan iki temel faktörü oluşturmaktadır. Kriminal kariyer ve gelişimsel suç kuramcıları bu sebeple yoksulluk ve işsizlik etkenlerini suçun temel kaynakları olarak ele almaktadırlar. Bu faktörlerin, bireylerin suç işlemelerinde ve suç davranışını devam ettirmelerinde etkili olabileceği tahmin edilmektedir.³¹¹

---

³⁰⁸ ÇETİN, s. 203.

³⁰⁹ ALICI, Burhan, “Belçika Ceza Hukukunda Çalışma Cezası”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Temmuz 2011, Sayı 3, s. 132.

³¹⁰ MADEN, s. 210.

³¹¹ KIZMAZ, s. 172.

Kamu hizmeti yaptırımı kavramı, ceza adalet sistemimize 26 Nisan 1909 tarihinde Meclisi Mebusan tarafından kabul edilen “Serseri ve Mazannai Sui Eşhas Hakkında Kanun” ile girmiştir. Bu Kanuna göre, serseriliği sabit olan şahsın faydalı işlerde veya belediye ya da kamu kuruluşlarının birinde iki aydan dört aya kadar vazifelendirilmesine ve bunun imkânsız olması halinde memleketine veya iş bulması mümkün olan uygun bir yere gönderilmesine karar verilecektir. Vazifelendirme, belirlenen ücretin yarısının istihdam eden idare tarafından verilmesi şartıyla o belde dâhilinde veya civarında serserinin çalıştırılmasından ibarettir. Ancak yatacak yeri olmayanlara idare tarafından yatacak bir yer gösterilecek ve bu takdirde serseriye ücreti yalnız üçte biri ödenecektir. Söz konusu bu Kanun uzun süre yürürlükte kalarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 11.07.1963 tarihli ve 272 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Her iki Kanunda da yer alan esaslar aynı olmakla beraber, günümüz hukukunda kamuya yararlı işte çalışacaklar için gönüllülük şartı getirilmiştir. Ayrıca 1909 tarihli Kanunda uygulanması zabıtaya bırakılan kamu yararına çalışmaya ilişkin kararın yerine getirilmesi, günümüzdeki düzenlemelerle denetimli serbestlik müdürlüklerine bırakılmıştır.³¹²

765 sayılı TCK'nın 22'nci maddesinde hafif hapis cezası yerine çalıştırma müeyyidesi bulunmakta idi. Bu hüküm, 647 sayılı CİHK ile yürürlükten kaldırılmıştır. 765 sayılı TCK'nın hükümlerinin tatbikine ilişkin Meriyet Kanunu'nun 7'nci maddesine göre mahkumun çalıştırılacağı hizmetleri savcı, ait olduğu dairelerle kararlaştıracak, mahkum belirlenen günde gelmez ise cezaevine sevk edilecek, mahkumun çalıştırılmasına karşılık iş gördüren daireden hükümete ait olmak üzere alınacak ücret miktarı bir talimatname ile belirlenecek, bu ücretten mahsup olunmak üzere mahkumun çalıştığı günlere ait iaşesi çalıştıran dairece temin edilecektir.³¹³

03.05.1973 tarihli ve 1712 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmadan önce, 647 sayılı CİHK'nın 4'üncü maddesinde düzenlenen “Altı ayı geçmemek üzere

---

³¹² PEKER, Oğuz, “Türk Hukukunda Kamu Hizmeti Yaptırımı ve 99. Yıl Dönümü”, **Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E-Bülteni**, (Çevrimiçi), Mayıs, 2008, s. 38.

³¹³ ÇETİN, s. 212-213.

devlet, belediye hizmetlerinde, iktisadi devlet teşekküllerinde çalıştırma” müessesesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif bir yaptırım olarak düzenlenmişti. Ancak bu yaptırım, uygulama olanağı bulunmadığı gerekçesiyle kaldırılmıştır.³¹⁴ Bu tedbirin, uygulamada önemli güçlükler doğurduğu ve bu nedenle de gerektiği gibi yararlanılamayan bir müeyyide olduğu savunulmuştur. Hükümlünün kişiliğine ve sosyal durumuna uyan bir işyerinin sağlanmasının da güç olduğu vurgulansa ve uygulama olanağı sınırlı olsa da, kamuya yararlı bir işte çalıştırma müessesinin yeniden mevzuatımıza girmesi yerinde bir uygulamadır.³¹⁵

Anayasamızın 18’inci maddesine göre; “Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunda düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.” Hükümlülük veya tutukluluk süresi içerisinde hükümlü ve tutukluların çalıştırılabilecekleri Anayasa’da belirtilmektedir. Kamu yararına çalışma seçenek yaptırımı, 2005 yılında yapılan temel ceza yasalarındaki değişiklikle birlikte yeniden ceza adalet sistemimize dâhil olmuştur. Ancak bu, tutukluların çalıştırılmasına ilişkin bir düzenleme olmayıp hakkında kısa süreli hapis cezası verilenlerin çalıştırılmalarına ilişkin bir düzenlemedir. 5237 sayılı TCK’nın 50’nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendine ilişkin gerekçede “...Kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezası, hâkim tarafından uygun görülmesi ve kendisinin de rızasının bulunması halinde kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine çevrilebilecektir. Hükümlünün çalışacağı kurumda kadrolu olması ve bir ücret alması da söz konusu değildir. Kısa süreli hapis cezasını gerektiren bir suçu işlemiş olan ve eğitim derecesi elverişli bulunan bir kişinin örneğin okuma yazma öğreten bir kursta öğretici olarak görev yapmasına karar verilmesi, bu seçenek yaptırıma örnek olarak gösterilebilir.” denilmektedir.

---

³¹⁴ ÇETİN, s. 215.

³¹⁵ İNCE, Hüseyin; “Kısa Süreli Hapis Cezasına Uygulanabilecek Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı (Community Service Labor Program)”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 30, s. 190-191.

Kamu yararına çalışma, hükümlünün işlediği suçun bedelini topluma bir ölçüde geri ödemesini öngörmektedir. Ancak ücret karşılığında çalışmayı bundan ayrı tutmak gerekir. Dünya uygulamasında kamuya yararlı çalışma dendiğinde ücretsiz çalışma anlaşılmaktadır. Mevzuatımız incelediğinde ise ücretli ve ücretsiz olmak üzere iki tür çalışma rejiminin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Ücretsiz çalışma, bir cezanın infazı şeklinde düzenlenmiştir ve bu çalışmanın kamu yararına bir iş olması gerekmektedir. Ücretli çalışma, hapis cezasının ertelenmesinde veya koşullu salıverilmesinde yükümlülük olarak belirlenmektedir.³¹⁶

Kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezası, hâkim tarafından uygun görülmesi ve kendisinin de rızası bulunması halinde kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçeneği tedbirine çevrilebilecektir. Hükümlüye çalışması karşılığında herhangi bir ücret ödenmediği gibi, hükümlünün sigortası yaptırılmayacaktır. Zira, 5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesi ile Yönetmeliğin 48'inci maddelerinde kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçeneği yaptırımına karar verilen hükümlüler hakkında, çalıştıkları sürece, 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu"nun³¹⁷ ilgili hükümleri uygulanmayacağı öngörülmüştür. 16.06.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106'ncı maddesi ile 506 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış ve 104'üncü maddesi ile de 506 sayılı Kanuna yapılan atıfların 5510 sayılı Kanunun ilgili maddelerine yapılmış sayılacağı belirtilmiş olduğundan 5402 sayılı DSHK'nın 14'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince, kamuya yararlı bir işte çalıştırılan hükümlüler hakkında artık 5510 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinin uygulanmayacağı anlaşılmaktadır. 5510 sayılı Kanunun "Sigortalı sayılanlar" başlıklı 4'üncü maddesi ve "Bazı sigorta kollarının uygulanacağı sigortalılar" başlıklı 5'inci maddesi ile "Sigortalı sayılmayanlar" başlıklı 6'ncı maddesinde haklarında kamu

---

³¹⁶ **Kamu Hizmeti Yaptırımı Personel El Kitabı**, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, Yayın No: 10, Ankara, 2007, s. 8-9.

³¹⁷ 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı RG.'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106'ncı maddesi ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

yararına çalışma cezası verilen ve denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından takip edilen hükümlülerin sigortalı sayılacakları veya sayılmayacaklarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Mevcut ulusal mevzuat çerçevesinde haklarında kamuya yararlı bir işte çalıştırılma seçenek cezası veya yükümlülüğü verilen hükümlülerin sigorta işlemlerinin yapılmayacağı anlaşılmaktadır.

Ancak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Kamusal Ceza ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında (92) 16 No’lu Tavsiye Kararı’nın 68’inci maddesinde; “Kamu hizmetlerinde çalıştırılan suçluların çalışma ve mesleki koşulları, yürürlükte bulunan sağlık ve güvenlik mevzuatına uygun olmalıdır. Suçlular cezanın yerine getirilmesinden kaynaklanan kazalara, yaralanmalara ve kamusal sorumluluklara karşı sigorta edilmelidir.” kuralı bulunmaktadır.³¹⁸ Yine Avrupa Komisyonu Bakanlar Komitesinin Denetimli Serbestlik Kuralları Hakkında (2010) 1 No’lu Tavsiye Kararı’nın “Kamu Hizmeti” başlıklı 50’nci maddesinde; “Sağlık ve güvenlik önlemleri, kamu hizmetine atanan hükümlüleri yeterli şekilde korumalı ve diğer çalışanlara uygulanandan daha az özenli olmamalıdır.” hükmü bulunmaktadır.³¹⁹ Söz konusu tavsiye kararları doğrultusunda mevzuatın yeniden düzenlenerek kamu hizmeti cezasında çalıştırılanların sigortalarının yaptırılmasına ilişkin hüküm getirilmelidir.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma; hükümlünün, ücretsiz olarak bir kamu kurumunun veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşun belirli hizmetlerinde mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla çalıştırılmasıdır. Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasının karşılığında hükümlü ücret almamaktadır. Hükümlünün kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasında rızasının alınması, yani gönüllü olması gerekmektedir. Yargıtay 2. CD’nin 05.10.2006 tarihli ve 1616/16026 sayılı kararında; “Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımları düzenleyen 5237 sayılı TCK’nın 50/1-f maddesinde, gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırmaya karar verilebileceği

---

³¹⁸ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 38.

³¹⁹ Avrupa Konseyi’nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, s. 18.

belirtilmesine rağmen, sanığın rızası da alınmadan ... Belediyesinde çalıştırılmasına karar verilmesi” bozma nedeni yapılmıştır. Yine Yargıtay, 5237 sayılı TCK’nın 50/1-f maddesinde öngörülen seçenek yaptırımın, sanıklardan bu biçimde çalışmaya gönüllü olup olmadıkları sorulup saptanmadan uygulanmasını yasaya aykırı görmektedir.³²⁰ Hükümlünün çalışmaya hazır ve razı olduğu cezanın, çok daha etkili ve anlamlı olduğu ve hükümlünün rızasının rehabilitasyonun başarısına hizmet edeceği belirtilmiştir.³²¹

Kamu hizmeti, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan temizlik, sağlık, eğitim gibi sürekli ve düzenli etkinliklerdir. Kamu hizmeti, toplum için önemli olan ortak ve genel bir ihtiyacın karşılanmasına yönelik olarak kamu tüzel kişileri veya onların denetimi altında özel kişilerce yürütülen bir faaliyettir. Anayasa Mahkemesi kamu hizmetini, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak tanımlamaktadır.³²² Kamuya yararlı işlere örnek olarak; park ve bahçe temizliği, yol bakımı, kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların boyanması ve onarımı, temizlik işleri, yaşlı ve engellilerle çalışma, hastanelerde hastaların bakımı, çevre düzenlemesi gibi işler sayılmaktadır.³²³

Mahkemenin karar verirken hükümlünün hangi kamu hizmetinde çalışması gerektiğini de belirleyip belirlemeyeceği hususunda Kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Yargıtay 2. CD’nin 17.01.2007 tarihli ve 10747/263 sayılı kararında “infazda tereddüt yaratacak şekilde hangi iş yerinde çalıştırılacağı belirtilmeden hüküm tesisi kanuna aykırıdır” demektedir, yine 2. CD’nin

---

³²⁰ Yargıtay 6. CD’nin 24.10.2007 tarihli ve 12223/10770 sayılı kararından.

³²¹ ALICI, s. 147.

³²² GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 297-298.

³²³ ÇETİN, s. 222.

24.07.2008 tarihli ve 15576/13619 sayılı kararında, “TCK’nın 50/1 (f) maddesi uyarınca sadece kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine hükmedilmesi gerekirken, infazı kısıtlar biçimde yer belirtilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğunu” kabul etmiştir.³²⁴ Mahkeme kararlarının kesinleşmesi ile infazına başlanması arasında bir süre geçmektedir. Bu süre içerisinde hükümlü adresini de değiştirebilmektedir. Kararın infazına başlanıldığı tarih itibarıyla içinde bulunulan mevsim şartları, hükümlünün ilgi alanı ve el becerileri, kararın yerine getirileceği şehrin imkânları belirlenecek kamuya yararlı işin nitelik ve türüne etki yapmaktadır. Bu nedenlerle mahkemelerin sadece kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine hükmetmesi, çalıştırılacak işin ise denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından belirlenmesi yerinde bir uygulamadır.

Kamu hizmetlerine egemen olan temel bazı ilkeler vardır: Süreklilik (kesintisizlik) ve düzenlilik; kamu hizmetleri, tatmininde kamu yararı bulunan bir gereksinimi karşılayan faaliyetler olarak kabul edildiklerinden, bunların sürekli ve düzenli bir biçimde yürütülmesi gerekir. Aksi takdirde kamu gereksinimi karşılanmaz ve kamu yararı gerçekleşmez. Değişkenlik (uyarlama); bir faaliyetin kamu hizmeti haline getirilmesi, o konudaki kamusal gereksinimin en iyi ve uygun bir biçimde karşılanması amacına yönelik olduğundan, kamu hizmetleri değişken olmak, yani değişen ve gelişen koşullara ve teknik verilere kendilerini uydurmak zorundadırlar. Nesnellik ve eşitlik; kamu hizmetleri bireysel değil, toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için yürütüldüklerinden, idare bu hizmetleri yürütürken nesnel davranmak ve tarafsız olmak zorundadır. Bu nedenle, bireyler de kamu hizmetleri karşısında gerek yararlanma ve gerekse katılma yönünden eşit durumdadırlar. Ayrıca kamu hizmetinin getirdiği yükümlülükler bakımından da bireyler arasında fark gözetilemez. Bedelsizlik; idarenin üstlendiği kamu hizmetlerinin çoğalmasında ve buna paralel olarak hizmetten yararlananların sayısının artması sonucu, parasız olarak yürütülen hizmetlerin yükünün o hizmetten hiç yararlanmayanlara yüklenmesini önlemek amacıyla, belli hizmetlerden yararlananların ödeme gücünün de dikkate alınması suretiyle hesap edilen bir katılma

---

³²⁴ ÇETİN, s. 223.

payı alınmaktadır. Bu nedenle, yürütülen kamu hizmetlerinden bir kazanç elde etmesi veya hizmetten yararlananlardan alınan paralarla o hizmetin maliyetinin karşılanması da söz konusu değildir.³²⁵

Kamu hizmeti yaptırımı, bu hükümlünün ücretsiz çalışma yoluyla uygulamaya yönelik deneyim kazanmasına olanak sağlamanın yanı sıra, gelecekte istihdam edilebilirlik ve eğitim alma imkânları açısından da hayati önem taşıyan mesleki ve teknik becerileri kazandırma potansiyeli taşımaktadır. Hükümlünün kendi çalışması da aynı zamanda kişinin öz-disiplin kazanmasına ve zaman yönetimi tecrübesi elde etmesine imkân sağlamaktadır. Bunlar, suç tekrarını azaltan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma, topluma ve suça karşı sosyal açıdan olumlu tutum ve davranışları geliştirmektedir. Hükümlüler, cezalarını toplum içinde ve kamu yararı gözetilen bir kurum bünyesinde yerine getireceklerinden ve kurumda seçilmiş sorumlu personel tarafından denetim altında tutulacaklarından, bu durum onların iş etiği konusundaki tutumlarını geliştirecektir. İş yerindeki hükümlüden sorumlu personel, hükümlülerle çok sıkı iletişim halinde olacak, onlara olumlu bir model oluşturarak tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikleri teşvik edeceklerdir. Dolayısıyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezası, suç oluşturan anti-sosyal davranışları değiştirmeye yardımcı olmakta ve hükümlülerin yeniden suç işleme riskini azaltacak tutum ve davranışları edinmelerine olanak sağlamaktadır. Toplum ve mağdurlar, hükümlü toplum içinde ücretsiz çalışırken cezasını yerine getirdiğini açık bir biçimde görmektedir. Bu şekilde hükümlü işlediği suç nedeniyle topluma verdiği zararın bedelini ödemektedir. Hükümlünün cezasının infazı için çalıştığı kurum, yapılan işten normal şartlarda mümkün olmayacak bir mali fayda sağlayacaktır. Bu durum yerel çevrenin kamu hizmeti yaptırımına bakış açısını olumlu olarak etkileyecektir.³²⁶

Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezası, hükümlülerin insan haklarından faydalanmasını sağlamakta ve toplum içinde yeniden eğitilmeleri ve

---

³²⁵ GÜNDAY, s. 299-302.

³²⁶ KAMER, s. 266.

yeniden sosyalleşmeleri için rehberlik ve danışmanlık almalarına imkân tanımaktadır. Hükümlülere, genelde suç teşkil eden davranışla ilgili olan sorun çözme ve düşünme becerilerini nasıl geliştirecekleri öğretilmektedir. Hükümlüler, iş yerindeki pratik örnekler aracılığıyla bazı becerileri öğrenmektedir. Örneğin, bir sorunla ilgili harekete geçmeden önce durum ya da sorun nasıl değerlendirilir, bir sorunun çözümü için alternatif yollar nasıl aranır ve olaylara diğer insanların açısından nasıl bakılır gibi konularda tecrübe edinmektedirler. Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezası, hükümlünün herhangi bir iş fırsatının yerini almamaktadır; çünkü kişinin kendi normal faaliyetlerine devam etmesine olanak sağlamaktadır. Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezası, nispeten hızlı bir biçimde infaz edilebilmektedir. Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasının mali faydaları da bulunmaktadır. Bu, kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasının, hükümlüyü ceza infaz kurumuna göndermekten daha düşük maliyetli olması, suç tekrarını önleme ve toplumun kazançları açısından elde edilen başarıyla ilgilidir.³²⁷

Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasının infazına toplumun her kesiminin katılması gerekmektedir. İnfazın toplumun içinde yapılması nedeniyle, toplum adaletin yerine geldiğini görebilmektedir. Diğer taraftan toplum bu yaptırımın infazında aktif olarak yer almaktadır. Çünkü yaptırımın infaz edileceği yerleri sağlayan toplumdur. Hapis cezası ile neden olunan sosyal dışlanmanın aksine bu seçenek yaptırım infazı ile toplumsal katılım ve topluma kazandırma amaçlanmaktadır.³²⁸

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımının 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren uygulanmasına bakıldığında mahkemeler tarafından 2006 yılında 1 çocuk, 53 yetişkin, 2007 yılında 95 çocuk, 971 yetişkin, 2008 yılında 243 çocuk, 2.386 yetişkin, 2009 yılında 242 çocuk, 2.166 yetişkin, 2010 yılında 215 çocuk, 1.891 yetişkin, 2011 yılında 247 çocuk, 1.859 yetişkin ve 2012 yılında ise 415 çocuk, 2.772 yetişkin hakkında karar verilerek

---

³²⁷ Kamu Hizmeti Yaptırımı Personel El Kitabı, s. 7-8.

³²⁸ Kamu Hizmeti Yaptırımı Personel El Kitabı, s. 5.

yerine getirilmesi için denetimli serbestlik müdürlüklerine gönderilmiştir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla haklarındaki kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımı infaz edilmekte olan 49 çocuk, 1.314 yetişkin hükümlü olmak üzere denetimli serbestlik müdürlüklerinde toplam 1.363 hükümlü dosyası bulunmaktadır. Bu hükümlü dosyalarından 313 adedinde mükerrirlik söz konusudur. Yani bir hükümlü hakkında iki veya daha fazla sayıda kamuya yararlı bir işte çalıştırılma seçenek yaptırımına ilişkin mahkeme kararı bulunmaktadır.³²⁹

Asker uğurlaması sırasında kuru sıkı tabanca ile havaya ateş etmek suçundan hakkında verilen 4 ay hapis cezasının 2 ay süreyle kamuya yararlı bir iş kolunda ücretsiz ve gönüllü olarak çalıştırılması seçenek yaptırımına çevrilen³³⁰ hükümlünün bir başka olaydaki üç suçu nedeniyle iki adet 3'er ay süreli, bir adet de 6 ay süreli kamu hizmeti seçenek cezasına hükmedildiğinde³³¹ toplam 14 ay kamu hizmeti cezasının yerine getirilmesinde; yine benzer şekilde eşine ve çocuğuna karşı hakaret ve yaralama suçlarından hakkında verilen hapis cezalarının iki adet 2 ay süreli, iki adet de 3 ay süreli kamu hizmeti seçenek cezasına çevrilen³³² hükümlünün bir başka olaydaki yaralama suçu nedeniyle 3 ay süreli, konut dokunulmazlığını ihlal suçu nedeniyle 3 ay süreli kamu hizmeti seçenek cezasına hükmedildiğinde³³³ toplam 16 ay kamu hizmeti cezasının yerine getirilmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Aynı hükümde birden fazla suç veya katılan nedeniyle birden fazla kamu hizmeti cezası verilmişse denetimli serbestlik müdürlüğü mahkemeden Yönetmeliğin 124'üncü maddesi gereğince toplama kararı talep etmektedir. Ayrıca mahkeme kararlarının yakın tarihli olması dikkate alındığında, sanığın kişilik değerlendirmesinin mahkeme tarafından hangi yöntemle yapılarak sonraki suçlardan dolayı verilen hapis cezalarının seçenek yaptırıma çevrildiği hususu da ayrı bir konudur.

---

³²⁹ UYAP Bilişim Sistemi Dosya Sayısı Sorgulama Ekranı, Erişim Tarihi: 05.01.2013.

³³⁰ Eyüp Çocuk Mahkemesi'nin 11.09.2008 tarihli ve 2007/909 E., 2008/856 K. sayılı kararı.

³³¹ Divriği Asliye Ceza Mahkemesi'nin 17.03.2010 tarihli ve 2009/166 E., 2010/43 K. sayılı kararı.

³³² Erzincan 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 17.11.2011 tarihli ve 2010/510 E., 2011/587 K. sayılı kararı.

³³³ Erzincan 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 23.02.2012 tarihli ve 2010/598 E., 2012/102 K. sayılı kararı.

Kamuya yararlı bir işte çalışma seçeneğinin yerine getirilmesi sırasında askerlik, hükümlülük veya tutukluluk nedenleriyle denetime ara verme kararı alınmaktadır. 3 Aralık 2012 tarihinde Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde bulunan 63 adet kamu hizmetinde çalıştırma seçeneğinin yerine getirilmesi ile ilgili dosyanın 20'sinde hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle, 3'ünde ise hükümlünün askerlik görevinde bulunması nedeniyle denetime ara verme kararı alındığı görülmüştür. Ara verme kararlarının 2013, 2015 veya 2018 yıllarına kadar sürecek olması ise seçeneğinin yerine getirilmesinden beklenen amacın gerçekleşmesine engel olacaktır. Ayrıca 8 dosyada aynı hükümlü hakkında birden fazla kamuya yararlı bir işte çalışma seçeneğinin yerine getirilmesi için mahkemesinden toplama kararı talep edilmiştir.

SONUÇ

Kusur yeteneği bulunan bir kimsenin kanuni unsura uygun, hukuka aykırı ve kusurlu hareketi olarak tanımlanan suç karşılığında verilen ceza, sosyal düzenin sağlanması amacıyla hizmet etmekte ve meşruluğunu da toplumsal bir kabulden almaktadır. Cezanın meşruluğunun zorunlu tezahürü de kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilememesi ve güvenlik tedbiri uygulanamaması ile kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamamasıdır.

5237 sayılı TCK, yaptırımlar başlığı altında cezaları ve güvenlik tedbirlerini düzenlemiştir. Kanun; cezaları, hapis ve adli para cezaları olarak ikiye ayırmaktadır. Kısa süreli yani bir yıl ve daha az hapis cezası yerine hükmedilebilecek olan ve seçenek yaptırım olarak adlandırılan cezalar, kişinin özgürlüğünü kısıtlayan düzenlemeler olmakla birlikte, 5237 sayılı TCK'nın yaptırımlar sistematığında yer almamaktadır. Bu düzenlemeler de diğer cezalar gibi sınırlı sayıdadır ve kıyas yoluyla genişletilemez. Seçenek yaptırımlardan birine hükmedilebilmesi için kişinin suç işlediğinin sabit olması ve kusurlu bulunması gerekmektedir. Uygulamada asıl mahkûmiyet, seçenek yaptırımın kendisidir ve seçenek yaptırımın yerine getirilmesi yani infazı ile suç eylemi cezalandırılmış olmaktadır.

Seçenek yaptırımların ceza niteliğinde olmalarına karşın 5237 sayılı TCK'nın 50'nci maddesinin başlığında ve üçüncü fıkrasında hem cezalar hem de güvenlik tedbirleri için geçerli olan "yaptırım" ifadesi, beşinci, altıncı ve yedinci fıkralarında ise "tedbir" ifadesi kullanılmıştır. Her iki ifade de doğru ve yerinde kullanılmamıştır. Amaç, cezanın ceza infaz kurumunda değil de toplum içerisinde çektirilmesi olunca hapis cezasının yerine geçen ve infaz edilen düzenlemelerin niteliğinde bir değişiklik olmaması gerekir. Bunun doğal sonucu da 5237 sayılı TCK'nın seçenek cezalara hapis ve adli para cezalarından ayrı ve müstakil olarak yer vermesi gerektiğidir.

5237 sayılı TCK'da mevcut olan seçenek cezalara bakıldığında ilk olarak adli para cezası karşımıza çıkmaktadır. Yaptırımlardan cezaları, hapis ve adli para cezası olarak ikiye ayıran Kanun, hapis cezası bir yıl ve daha az süreli olunca bunun adli para cezasına da çevrilebileceğini öngörmektedir. Adli para cezalarının hem hapis cezasının yanında müstakil ceza hem de kısa süreli hapis cezasına seçenek ceza olarak düzenlenmiş olması yerinde değildir. Ayrıca müstakil olarak verilebilen adli para cezalarının da seçenek cezalara çevrilebilmesi mümkün olmalıdır.

Diğer taraftan 5275 sayılı CGTİHK'nın 106'ncı maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz. Kısa süreli hapis cezası seçenek cezaya çevrilmeyen kişi erteleme veya koşullu salıvermeden yararlanacak iken; cezası adli para cezasına çevrilen ve belki de maddi imkânsızlıklar nedeniyle bunu ödeyemeyen kişi hakkında erteleme ve koşullu salıverme hükümlerinin uygulanmaması adaletsiz sonuçlara neden olmaktadır.

Seçenek yaptırımların ceza olarak Kanunda düzenlenmesi, sadece bir sistematik ve seçenek cezaları tanıma sorunu değildir. Kanunun yaptırımlar başlığı altında seçenek cezalara atfen bir ekleme yapıldığında bu defa hareket alanı daha da geniş olacaktır. Bir yıl ve daha az süreli hapis cezaları yerine örneğin beş yıl ve daha az süreli hapis cezalarının seçenek cezalara çevrilmesi gündeme gelebilecek, seçenek cezaların kapsamı genişletilebilecektir. Konutta infaz gibi özel infaz usulü de seçenek ceza olarak düzenlenebilmelidir.

Mahkemelerce verilen ve kesinleşerek infaz için gönderilen hapis, adli para ya da seçenek cezalara ilişkin kararların gecikme olmadan yerine getirilmeleri sanığın ıslahı yanında, mağdur ile toplumun cezalandırmaya karşı güvenlerini sağlamada önemlidir. Hapis ve adli para cezalarının yerine getirilmesi bu güvenin tesisinde seçenek cezalara göre önde gelmektedir. Bunun nedeni; seçenek ceza verildiğinde algının bunun bir nevi erteleme olduğu, sanığın mazur görüldüğü ve bu sürecin bir şekilde geçirilmesi gerektiği şeklindedir. Hâlbuki kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar, ceza infaz kurumlarının mevcudunun gereğinden fazla

artmasını önlemeye yardımcı olmaktadır. Kural olarak bir yıl ya da daha az hapis cezasına mahkûm edilecek hükümlülerin aileleriyle birlikte toplum içinde kalmaya devam etmelerine, toplumsal dışlanmanın daha az yaşanmasına olanak sağlamaktadır.

Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre seçenек cezalara çevrilebilir ya da çevrilmez. Hâlbuki 5237 sayılı TCK'nın 61'inci maddesine göre hâkim, somut olayda suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saikini göz önünde bulundurarak temel cezayı belirleyecektir. Cezaların belirlenmesi ve bireyselleştirilmesinde bu şekilde iç içe geçen düzenlemeler ve birbirine benzeyen ölçütler getirilmesi yerine seçenек cezaların verilme koşullarının ya değiştirilmesi ya da tamamen kaldırılması uygun olacaktır.

Hapis ve adlî para cezalarının yerine getirilmesi ayrı bir Kanun ile (5275 sayılı CGTİHK) düzenlenmiş iken seçenек cezaların yerine getirilmesinin mevzuatta dağınık bir şekilde düzenlendiğini görmekteyiz. Maddi ceza hukukuna ilişkin düzenlemeleri ihtiva etmesi gereken 5237 sayılı TCK'da seçenек cezaların yerine getirilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerin Kanundan tamamen çıkarılması gerekir. Seçenек cezaların yerine getirilmesi konusundaki düzenlemelerin asıl bulunması gereken 5275 sayılı CGTİHK'da seçenек cezaların tanımı ve Tüzüğe atıftan başka hükme yer verilmediği görülmektedir. Yönetmelik hükümleri incelendiğinde ise Kanunla düzenlenmesi gereken hükümler içerdiği ve bunların da uygulanmasında sorunlar olduğu görülmektedir. Tüm bu tespitler; denetimli serbestlik sistemini kuran 5402 sayılı DSHK'nın, ceza adalet sistemimizi oluşturan 5237, 5271 ve 5275 sayılı Kanunlardan sonra yürürlüğe girmesinin, 2005 yılında denetimli serbestlik sisteminin henüz yeni kurulmuş olmasının ve denetimli serbestlik kararlarının nasıl infaz edileceğine dair bir kanun bulunmamasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerle seçenек cezalar ile denetimli

serbestliğin görev alanına giren diğer tedbir, yükümlülük ve rehberliğe ilişkin kararların yerine getirilmesi konusunda ayrı bir kanunun hazırlanması gerekmektedir.

Diğer yandan kanunun ceza olarak düzenlediği ve kabul ettiği hükümlerin sınırlarının belirli ve uygulanabilir olması da gerekmektedir. Mevcut düzenlemede; seçenek cezalara hükmedilmesi, seçenek cezanın hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda değiştirilmesi, seçenek cezanın gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verilmesi, buna bağlı olarak mahsup işleminin yapılması, son olarak da seçenek cezanın yerine getirildiğinin değerlendirilmesi tamamen hâkime verilen görevlerdir. Kişinin suç işlediğinin yapılan yargılama sonunda sabit olduğunu belirleyen hâkime cezanın infazı aşamasında da ek işler yüklemek, mahkemelerin iş yoğunluğu dikkate alındığında, sistemin baştan işlemez bir hale gelmesine sebep olabilecek bir tercihtir. Kararların yerine getirilmesinde yaşanan sıkıntılar denetimli serbestliğin başarısızlığı olarak algılanmaktadır. Bu algı, seçenek yaptırımların etkisinin sorgulanmasına ve karar verirken cezanın seçenek yaptırıma çevrilmesi hususuna mesafeli yaklaşılmamasına neden olmaktadır. Seçenek cezaların uygulama alanının genişletilmesi için, kararın verilmesinden sonraki aşamalarda denetimli serbestlik görevlilerine aktif yetkilerin verilmesi üzerinde durulmalıdır.

Denetimli serbestlik kararlarının yerine getirilmesinde en önemli unsurlardan biri hükümlülerin denetimidir. Denetimsiz kalan hükümlüden suçtan cayma veya topluma katılım konusunda bir beklentide bulunmak fazlaca iyimserlik göstermek anlamına gelir.

Denetimli serbestlik müdürlüklerinin sinemaya gitmeyene sinemaya gitmeme, alkol almayan 80 yaşındaki kişiye alkol almama, evde sigara içmeme, gölde balık tutmama gibi seçenek cezalara ilişkin kararlar ile ilgilenilmesi için kurulmadığı ve personel istihdamının yapılmadığı, ayrıca denetimli serbestlik teşkilatının tıpkı diğer adalet kurumları gibi temel kurumlardan biri olduğu hususları üzerinde düşünülmelidir.

Hapis cezalarının yerine getirildiği kurumlar olan ceza infaz kurumlarının korkutucu etkisi herkes tarafından az çok bilinmekte neler ile karşılaşılacağı öngörülmektedir. Ancak denetimli serbestlik sisteminin iyi anlatılmaması, yargılamanın başından itibaren hükümlünün denetimli serbestlik personeli tarafından değerlendirilmesinin söz konusu olmaması, seçenek ceza kararının hükümlü tarafından kendisine bir iyi niyet göstergesi olduğu şeklinde anlaşılması, infaz aşamasında denetimin zorlaşmasına, personelin hükümlünün etkisi altına girmesine, bütün yargılama boyunca hâkim ile muhatap olan hükümlünün ilk defa denetimli serbestlik personeli ile karşılaştığında zorlanmasına neden olmaktadır.

Hâkimlerin denetimli serbestliğe ilişkin karar verirken mutlaka denetimli serbestlik görevlileri ile yakın işbirliğine açık olması gerekmektedir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak denetlenebilecek, buna ayak uydurabilecek ve ceza infaz kurumuna girmesine gerek olmadığı tespit edilen ayrıca ıslahı bu şekilde mümkün olacak kişiler hakkında karar verilmesi sağlanmalıdır. Bunun için de denetimli serbestlik görevlilerinin karar öncesi kişilik analizi, risk durumunun tespiti, sosyal ve ekonomik durum tespiti gibi konularda hâkime nitelikli ve üzerinde çalışılmış bilgiler sunabilmesinin önü açılmalıdır. Hâkimin kanunun kendisine tanıdığı hapis cezası vermeme yoluyla kişiyi cezalandırma imkânını etkisiz hale getirecek şekilde kararlar vermesi, suç işleyen kişinin yerine sistemin cezalandırılması anlamına gelmektedir. Seçenek cezaların yerine getirilmelerinde mevzuattan veya uygulamadan kaynaklanan olumsuzluklar; denetimli serbestlik sisteminden elde edilen tecrübelerin incelenmesi ile giderilebilecektir.

KAYNAKÇA

A. Kitaplar

AKGÜNDÜZ, Ahmet, **İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyesi, Kamu Hukuku (Anayasa-İdare-Ceza-Usul-Vergi-Devletler Umumi)**, C. I, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2011.

ALARID, Leanna Fiftal, **Community-Based Corrections**, Wadsworth, Cengage Learning, 2013.

ARSLAN, Çetin; AZİZAĞAOĞLU, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayınları, Ankara, 2004.

ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler**, C. II, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.

ARTUK, Mehmet Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

AVCI, Mustafa, **Osmanlı Ceza Hukukuna Giriş**, Mimoza Yayınları, Konya, 2008.

Avrupa Konseyi'nin Denetimli Serbestlik Hizmetleri İle İlgili Tavsiye Kararları, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Yayınları, Ance Matbaası, Ankara, 2012.

BAKICI, Sedat, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Adalet Yayınları, Ankara, 2008.

BECCARIA, Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, (Çeviren: Sami SELÇUK), İmge Kitabevi, Ankara, 2004.

BERNFELD, Gary A.; FARRINGTON, David P.; LESCHIED, Alan W., **Offender Rehabilitation in Practice**, John Wiley & Sons Ltd., England, 2001.

BİNGÖL, Sedat, **Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu, (Nizamiye Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve İşleyişi 1840-1876)**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1582, Eskişehir, 2004.

BOGUE, Brad M.; NANDI, Anjali; JONGSMA, Arthur E., **The Probation and Parole Treatment Planner**, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2003.

CANTON, Robert, **Probation: Working with Offenders**, Taylor & Francis Group, 2011.

CENTEL, Nur; ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.

CENTEL, Nur; ZAFER, Hamide; ÇAKMUT, Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.

CHAMPION, Dean J., **Measuring Offender Risk**, Greenwood Press, Westport, Connecticut, London, 1994.

CİN, Halil; AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Türk-İslam Hukuk Tarihi**, C. I, Timaş Yayınları, İstanbul, 1990.

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, **En Son Değişiklikleri ile Birlikte Gerekçeli, Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 1984.

ÇETİN, Soner Hamza, **Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.

ÇETİNTÜRK, Ekrem, **Onarıcı Adalet**, HD Yayıncılık, Ankara, 2008.

ÇINAR, Ali Rıza, **Türk Ceza Hukukunda Cezalar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.

ÇOLAK, Haluk, **Güncel Ceza Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2005.

ÇOLAK, Haluk; ALTUN, Uğurtan, **Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007.

DEMİRBAŞ, Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012.

DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

DÖNMEZER, Sulhi; ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Genel Kısım, C. III, Beta Yayınları, İstanbul, 1997.

DÖNMEZER, Sulhi; YENİSEY, Feridun, **Karşılaştırmalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 1999 Tasarısı ve Gerekçeler**, Alkım Kitabevi, 1999.

DÖNMEZER, Sulhi; ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınevi, C. II, İstanbul, 1994.

ERDOĞAN, Oktay, **İnfaz Hukuku**, Acar Basım, İstanbul, 2008.

FOUCAULT, Michel, **Büyük Kapatılma**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.

FOUCAULT, Michel, **Hapishanenin Doğuşu**, İmge Yayınevi, Ankara, 2006.

GOSSOP, Michael, **Drug Addiction And Its Treatment**, Oxford University Press, 2006.

GÖKCEN, Ahmet, **“Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri”**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987.

GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2003.

GÜNDEL, Ahmet, **Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, C. I, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2009.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, US-A Yayıncılık, Ankara, 2008.

HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınları, Ankara, 2011.

İÇEL, Kayıhan; SOKULLU-AKINCI, Füsün; ÖZGENÇ, İzzet; SÖZÜER, Adem; MAHMUTOĞLU, Fatih S.; ÜNVER, Yener, **Yaptırım Teorisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

İNCE, Hüseyin, **Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

KABAN, Mater; AŞANER, Halim; GÜVEN, Özcan; YALVAÇ, Gürsel, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları**, Ankara, 2004.

KAMER, Vehbi Kadri, **Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

Kamu Hizmeti Yaptırımı Personel El Kitabı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, Yayım No: 10, Ankara, 2007.

KAYMAZ, Seydi; GÖKCAN, Hasan Tahsin, **Uzlaşma ve Önödeme**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

KIZMAZ, Zahir, **Cezaevi Müdavimleri-İnatçı Suçlular**, Orion Yayınevi, Ankara, 2006.

KOCA, Mahmut; ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

KOCA, Mahmut; ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

KURT, Mehmet, **Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

LATESSA, E. J.; SMITH, P., **Corrections In The Community**, Anderson Publishing, 2011.

Madde Bağımlılığı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı, Yayınlayan: T. C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011.

MADEN, Mehmet, **Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

MALKOÇ, İsmail, **Yeni Türk Ceza Kanunu**, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008.

MERAN, Necati, **Açıklamalı-İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara, 1997.

NURSAL, Necati; ATAÇ, Selcen, **Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)**, Ankara, 2006.

NURSAL, Necati; ÖZTÜRKMEN, Deniz, **Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı**, İstanbul, 2005.

ÖZBEK, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, Orion Yayınevi, Ankara, 2007.

ÖZBEK, Veli Özer; KANBUR, Nihat M.; BACAKSIZ Pınar; DOĞAN, Koray; TEPE, İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, (Genel Hükümler)**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

ÖZTÜRK, Bahri; ERDEM, Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.

ÖZTÜRK, Bahri; TEZCAN, Durmuş; ERDEM, Mustafa Ruhan; SIRMA, Özge; SAYGILAR, Yasemin F.; ALAN, Esra, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

PARLAR, Ali; HATİPOĞLU, Muzaffer, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

ROBINSON, Gwen; CROW, Iain, **Offender Rehabilitation-Theory, Research and Practice**, Sage Publications Inc., London, 2009.

SAVAŞ, Vural; MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, **Türk Ceza Kanununun Yorumu**, C. I, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994.

SOKULLU-AKINCI, Füsun, **Kriminoloji**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999.

SOKULLU-AKINCI, Füsun, **Viktimoloji (Mağdurbilim)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

ŞAHİN, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

ŞAHİN, Cumhur; ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Gazi Külliyyatı**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2011.

ÜÇOK, Coçkun; MUMCU, Ahmet; BOZKURT, Gülnihal, **Türk Hukuk Tarihi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

ÜNVER, Yener; HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

WALKLATE, Sandra, **Handbook of Victims and Victimology**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2011.

WHITE, Rob; GRAHAM, Hannah, **Working with Offenders**, Willan Publishing, New York, 2010.

YÜCEL, Mustafa Tören, **Kriminoloji-Suç ve Ceza**, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, 1986.

YÜCEL, Mustafa Tören, **Yeni Türk Ceza Siyaseti**, İmge Kitabevi, Ankara, 2011.

ZAFER, Hamide, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.

B. Makaleler

AKBULUT, İhsan, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, Sayı: 1, Yıl: 2003, s. 167-181.

ALICI, Burhan, “Belçika Ceza Hukukunda Çalışma Cezası”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Temmuz 2011, Sayı 3, s. 131-164.

BEYENS, Kristel; ALICI, Burhan, “Belçika Hukukunda Kamu Yararına Çalışma Yaptırımından Çalışma Cezasına (Türk Hukuku İle Karşılaştırmalı İnceleme)”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 43, s. 13-55.

GAYRETLİ, Mehmet, “1858 Osmanlı Ceza Kanununun Kaynağı Üzerindeki Tartışmalar ve Bu Kanuna Ait Bir Taslak Metnin Bir Kısmıyla İlgili

Değerlendirmeler”, <http://www.e-akademi.org/makaleler/mgayretli-2.pdf>, Erişim Tarihi: 18/02/2012.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 1, Kış-2007, s. 78-109.

HEYD, Uriel, “Eski Osmanlı Hukukunda Kanun ve Şeriat”, (Çeviren: Dr. Selahattin EROĞLU), **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 26, Sayı: 1, Yayın Tarihi: 1984, s. 633-652.

İNCE, Hüseyin, “Kısa Süreli Hapis Cezasına Uygulanabilecek Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı” (Community Service Labor Program), **Adalet Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 30, s. 177-210.

İPEKÇİOĞLU, Pervin A, “Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 9, Özel Sayı, 2007, s. 1215-1254.

MERAN, Necati, “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2007, Sayı: 27, s. 189-195.

NUHOĞLU, Ayşe, “5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbirleri”, **Türk Ceza Kanununun 2 Yılı, Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu**, Türk Ceza Hukuku Derneği, İstanbul, 2008, s.192-236.

PEKER, Oğuz; “Türk Hukukunda Kamu Hizmeti Yaptırımı ve 99. Yıl Dönümü”, **Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E-Bülteni**, (Çevrimiçi), Mayıs, 2008, s. 11-15.

SAĞIROĞLU, Mustafa, “Koşullu Salıverilme, Mükerrirlik, Özel İnfaz Usulleri ve Denetimli Serbestlik Sistemi ile İlişkileri”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 2006, Sayı: 24, s. 101-152.

SOKULLU-AKINCI, Füsun, “Onarıcı Adalet ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, **Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları, (XIV. Dünya Kriminoloji Kongresinde Sunulan Tebliğler, 7-11 Ağustos 2005 Philadelphia/ABD)**, İstanbul, 2005.

SOKULLU-AKINCI, Füsun, “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, 21. Yüzyıla Girenken Cezaların İnfazı Sempozyumu, (21-22 Ocak 2000), **Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları**, Ankara, 2001.

TIRTIR, Mustafa, “Kişiyi Özgü Tedbir”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Mayıs, 2007, s. 11-16.

USTA, İbrahim; ÖZTÜRK, Hakan, “Denetimli Serbestlik”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Ağustos, 2010, s. 2-44.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, “Cezai Sosyoloji, Cezaların Şahsileştirilmesi ve Enrico Ferri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 6, Sayı: 1, 1940, s. 23-35.

YAVUZ, A. Hakan, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 26, Sayı: 100, Mayıs-Haziran, 2012, s. 317-342.

C. Yargıtay Kararları

YCGK, 02.03.2004 tarihli ve 8-39/56 sayılı karar.

YCGK, 02.10.2007 tarihli ve 9-160/192 sayılı karar.

YCGK, 02.10.2007 tarihli ve 5-172/193 sayılı karar.

YCGK, 29.04.2008 tarihli ve 80/93 sayılı karar.

Yargıtay 1. CD., 03.04.2006 tarihli ve 2006/1129 sayılı karar.

Yargıtay 1. CD., 28.02.2007 tarihli ve 5244/910 sayılı karar.

Yargıtay 1. CD., 12.03.2007 tarihli ve 2628/1360 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 05.10.2006 tarihli ve 1616/16026 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 11.12.2006 tarihli ve 5569/20065 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 17.01.2007 tarihli ve 10747/263 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 09.10.2007 tarihli ve 9565/12771 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 23.12.2008 tarihli ve 12198/22687 sayılı karar.

Yargıtay 2. CD., 10.02.2010 tarihli ve 1847/3584 sayılı karar.

Yargıtay 3. CD., 07.03.2007 tarihli ve 14796/2030 sayılı karar.

Yargıtay 6. CD., 3.10.2007 tarihli ve 12670/9785 sayılı karar.

Yargıtay 6. CD., 24.10.2007 tarihli ve 12223/10770 sayılı karar.

Yargıtay 6. CD., 06.07.2010 tarihli ve 11421/13065 sayılı karar.

Yargıtay 8. CD., 17.10.2006 tarihli ve 2881/7617 sayılı karar.

Yargıtay 8. CD., 02.02.2007 tarihli ve 626/818 sayılı karar.

Yargıtay 8. CD., 03.03.2010 tarihli ve 11886/3192 sayılı karar.

Yargıtay 9. CD., 21.05.2007 tarihli ve 8139/4362 sayılı karar.

Yargıtay 9. CD., 15.04.2010 tarihli ve 8960/4090 sayılı karar.

Yargıtay 11. CD., 05.11.2008 tarihli ve 6084/11138 sayılı karar.

Yargıtay 12. CD., 04.07.2012 tarihli ve 2336716892 sayılı karar.

D. İnternet

<http://www.catch-22.org.uk/Frederic-Rainer>

<http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/istatistik.htm>

<http://www.dorset-probation.gov.uk/probation-history>

<http://www.nationalprobationservice.co.uk/page1.html>

<http://www.nyc.gov/html/prob/html/about/history.shtml>

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>

UYAP Bilişim Sistemi Dosya Sayısı Sorgulama Ekranı

UYAP Bilişim Sistemi Yargıtay Karar Arama Ekranı

ÖZGEÇMİŞ

Adem BAYRAK 15.04.1979 tarihinde Gümüşhane’de doğdu. Gümüşhane Sağlık Meslek Lisesi’ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden 2001 yılında mezun oldu. İstanbul Barosu’nda avukatlık stajını tamamlayarak 2002 yılında avukatlık ruhsatını aldı. Askerlik görevini yerine getirdikten sonra 2004 yılında Samsun Adliyesi’nde Hâkim Adayı olarak göreve başladı. 2006-2008 yıllarında Çorum Bayat Adliyesi’nde, 2008-2011 yıllarında Kalecik Adliyesi’nde Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptı. 2011 yılından beri Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünde Tetkik Hâkimliği görevinde bulunmakta olan Adem BAYRAK orta derecede İngilizce bilmektedir.